

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI
SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BÖLGESEL BİR GÜÇ OLARAK KAZAKİSTAN:
SANAYİ POLİTİKALARININ KÜRESEL ETKİLERİ VE
GELECEĞİ ÜZERİNE PESTLE ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Aytekin GÜLEN

İSTANBUL, 2025

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI
SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BÖLGESEL BİR GÜÇ OLARAK KAZAKİSTAN:
SANAYİ POLİTİKALARININ KÜRESEL ETKİLERİ VE
GELECEĞİ ÜZERİNE PESTLE ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Aytekin GÜLEN
23TSPT001

Danışman: Doç. Dr. Sabri ÖZ

İSTANBUL, 2025

İSTANBUL, 2025

ETİK BEYAN SAYFASI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Öğrenci Adı-Soyadı ve İmzası
Aytekin GÜLEN

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmanın yűrűtűlmesi sırasında desteęini esirgemeyen danıőman hocam Doç. Dr. Sabri Őz'e, iő hayatıma tez sűrecini entegre etme fırsatı sunan Linda Ternstrűm ve Klaus Glasenapp'a, "Sen bunu da yaparsın baba" desteęini esirgemeyen oęullarım Aytekin Yoldaő ve Bartu'ya, teknik konularda yardımını esirgemeyen Sena Dede'ye teőekkűr ederim.

ÖZET

Kazakistan, doğal kaynak zenginliği, stratejik jeopolitik konumu ve sanayileşme politikalarıyla Orta Asya'nın ekonomik ve politik dengelerinde giderek daha belirgin bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, Kazakistan'ın sanayi politikalarının etkilerini ve bu politikaların gelecekteki yönelimlerini anlamaya yönelik fenomenolojik bir yaklaşım benimsemiştir. Fenomenolojik yöntem, bireylerin ve toplulukların bu politikaları nasıl algıladığını ve deneyimlediğini inceleyerek, öznel perspektifleri derinlemesine anlamayı hedeflemektedir. Çalışma kapsamında, Kazakistan'ın sanayi politikaları, PESTLE analizi çerçevesinde siyasi, ekonomik, sosyal, teknolojik, yasal ve çevresel boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu çerçevede, sanayi politikalarının ulusal kalkınma üzerindeki etkileri, küresel piyasalardaki yansımaları ve sürdürülebilir büyümeye yönelik stratejileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bununla birlikte, araştırmanın odak noktası yalnızca bu politikaların nesnel sonuçları değil, aynı zamanda bu süreçlerin bireyler ve toplum üzerindeki öznel etkilerinin anlaşılmasıdır. Kazakistan'ın enerji sektörü dönüşümleri, dijitalleşme hamleleri ve çevresel sürdürülebilirlik hedefleri gibi kritik alanlar, çalışmanın temel analiz birimlerini oluşturmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım, bu politikaların bireyler üzerindeki etkilerini ve toplumsal dinamikleri nasıl dönüştürdüğünü anlamaya olanak sağlamıştır. Son olarak bu makale, Kazakistan'ın sanayi politikalarının çok katmanlı yapısını ele alarak, okuyuculara yalnızca teknik bir değerlendirme değil, aynı zamanda toplumsal algılar ve bireysel deneyimler ışığında kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Çalışma, bölgesel güç olma sürecindeki bu önemli aktörün sanayi politikalarının hem ulusal hem de küresel düzlemlerdeki etkilerini anlamak isteyen araştırmacılar ve politika yapıcılar için değerli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kazakistan, PESTLE Analizi, Ekonomik Kalkınma, Küresel Piyasa Entegrasyonu, Endüstriyel modernizasyon, Ekonomik Entegrasyon*

ABSTRACT

Kazakhstan, with its abundant natural resources, strategic geopolitical location, and industrialization policies, is playing an increasingly significant role in the economic and political dynamics of Central Asia. This study adopts a phenomenological approach to understand the impacts of Kazakhstan's industrial policies and their potential future trajectories. The phenomenological method focuses on examining how individuals and communities perceive and experience these policies, aiming to provide an in-depth understanding of subjective perspectives. The study explores Kazakhstan's industrial policies through the lens of PESTLE analysis, addressing their political, economic, social, technological, legal, and environmental dimensions. Within this framework, the study delves into the impacts of these policies on national development, their reflections on global markets, and their alignment with sustainable growth strategies. However, the primary focus is not only on the objective outcomes of these policies but also on understanding their subjective effects on individuals and society. Critical areas such as Kazakhstan's energy sector transformations, digitalization initiatives, and environmental sustainability goals constitute the core analytical units of this study. By employing a phenomenological approach, the study sheds light on how these policies influence individuals and reshape social dynamics.

Finally, this article examines the multi-layered structure of Kazakhstan's industrial policies, offering readers a comprehensive analysis that goes beyond technical evaluations to include societal perceptions and individual experiences. This study aims to provide valuable insights for researchers and policymakers seeking to understand the national and global implications of industrial policies in the context of Kazakhstan's journey as a regional power.

Keywords: *Kazakhstan, PESTLE Analysis, Economic Development, Global Market Integration, Industrial Modernization, Economic Integration*

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
1.GİRİŞ	1
1.1. KAZAKİSTAN'IN JEOPOLİTİK ve EKONOMİK KONUMU.....	3
1.3 BAĞIMSIZLIK SONRASI KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKALARININ GELİŞİMİ	9
BÖLÜM 2: KAZAKİSTANIN TARİHSEL SANAYİ POLİTİKASININ TEMELLERİ	12
2.2. SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİNDE SANAYİ POLİTİKALARI (1920- 1991).....	12
2.3. BAĞIMSIZLIK SONRASI DÖNEMDE SANAYİ POLİTİKALARININ YENİDEN ŞEKİLLENMESİ (1991-2000'ler).....	14
BÖLÜM 3: SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİ SANAYİLEŞME SÜRECİ	16
3.1. SOVYET SANAYİLEŞMESİNİN BAŞLANGICI ve PLANLI EKONOMİ (1920-1930'lar).....	16
3.2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ve SOVYET SANAYİLEŞMESİNİN İLERLEMESİ (1940-1950'ler)	17
3.3.1960-1980'ler ARASI DÖNEMDE SANAYİLEŞMENİN GELİŞİMİ	18
3.4. SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN SON DÖNEMİNDE SANAYİ ve TEKNOLOJİK GELİŞMELER (1980-1991).....	19
3.5. KAZAKİSTAN SANAYİ YAPISININ SOVYETLER DÖNEMİNDEKİ ŞEKİLLENMESİ.....	19
3.5.1. Madencilik ve Ağır Sanayinin Yükselişi.....	20
3.5.2. Tarıma Dayalı Sanayinin Gelişimi	21
3.5.3. Ulaşım Altyapısının Güçlendirilmesi	22

3.5.4. Sosyo-Ekonomik Dönüşümler ve Kentleşme.....	23
BÖLÜM 4: SOVYET SONRASI DÖNEMDE EKONOMİK DÖNÜŞÜM: SANAYİ ALTYAPISININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	24
4.1. BAĞIMSIZLIK SONRASI EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜN TEMELLERİ ...	24
4.1.1.Özelleştirme Süreci ve Sanayi Altyapısının Yeniden Yapılandırılması.....	25
4.2. SANAYİLEŞMESİNİN SOSYO-POLİTİK BOYUTLARI: SOVYET ve BAĞIMSIZLIK SONRASI KARŞILAŞTIRMALAR.....	28
4.2.1. Bağımsızlık Sonrası Sanayileşme ve Sosyo-Politik Değişim.....	29
4.2.2. Sanayi Politikalarının Sosyo-Politik Sonuçları: Etnik Kimlik ve Sosyal Sınıf.....	29
4.3. İLK SANAYİ REFORMLARI ve SERBEST PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞ.....	31
4.3.1. Sovyet Sonrası Ekonomik Yapı ve Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş.....	31
4.3.2. Özelleştirme ve Serbest Piyasa Ekonomisi: İlk Adımlar.....	32
4.3.3. Dışa Açılma ve Yabancı Yatırımlar.....	32
4.3.4. İlk Sanayi Reformlarının Sonuçları ve Sosyo-Ekonomik Etkiler .	33
4.4. ENERJİ ve MADEN SEKTÖRÜNDE KAZAKİSTAN'IN STRATEJİK ÖNEMİ	34
4.4.1. Kazakistan'ın Enerji ve Maden Kaynakları: Temel Sektörler	35
4.4.2. Petrol, Gaz ve Madenler.....	36
BÖLÜM 5: KÜRESEL EKONOMİYE ENTEGRASYON ÇABALARI	39
5.1. IMF ve Dünya Bankası ile Başlangıç Dönemindeki İşbirlikleri ve Enerji Sektörü.....	40
5.2. Dış Yatırım Politikaları ve Yabancı Sermaye Çekme Stratejileri.....	42
5.3. KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKASININ KÜRESEL EKONOMİYE ETKİSİ.....	44

5.3.1.Kazakistan'ın İhracat Stratejilerinin Temel Hatları.....	47
5.3.2.Kazakistan'ın Enerji ve Maden Sektöründeki Küresel Yeri	50
5.3.3.Dış Politikalar ve Diplomatik İlişkiler	52
5.4. BÖLGESEL EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ: AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ ve KUŞAK ve YOL GİRİŞİMİ	53
5.4.1.Kazakistan'ın Sanayi Politikalarının Küresel Yansımaları: Rekabetçilik ve Entegrasyon.....	57
BÖLÜM 6: KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKALARININ GELECEĞİ....	60
BÖLÜM 7: FENOMOLOJİK ÇALIŞMA KAPSAMINDA PESTLE ANALİZİ: KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKALARI.....	64
7.1 FENOMOLOJİK ÇALIŞMA BULGULARI	64
7.2. PESTLE ANALİZİ	74
7.2.1.Politik Faktörler (P)	74
7.2.2.Ekonomik Faktörler (E).....	76
7.2.3.Sosyal Faktörler (S).....	78
7.2.4.Teknolojik Faktörler (T).....	80
7.2.5.Hukuki Faktörler (L)	83
7.2.6. Çevresel Faktörler (E).....	85
BÖLÜM 8: BİBLİYOMETRİK ANALİZ.....	88
BÖLÜM 9: SONUÇ VE ÖNERİLER	95
KAYNAKÇA.....	102

1.GİRİŞ

Kazakistan, Orta Asya'nın en geniş topraklarına sahip ve doğal kaynaklar açısından son derece zengin bir ülkedir. Ancak, Kazakistan'ın sanayileşme süreci, yalnızca bu doğal kaynakların işlenmesi ve ekonominin çeşitlendirilmesiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrası bağımsızlık kazanmasıyla birlikte, ekonomik, sosyal ve politik alanda derin dönüşümlere yol açmıştır. Bu süreç, ülkenin sanayi politikalarının tarihsel olarak nasıl şekillendiğini, bölgesel ve küresel ekonomik dengelerdeki yerini nasıl bulduğunu ve gelecekteki stratejik yönelimlerini anlamak için kritik bir öneme sahiptir.

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin parçası olarak, özellikle sanayi alanında merkezi bir rol üstlenmiştir. Sovyetler Birliği'nin planlı ekonomi modelinde, Kazakistan, hammadde üretimi ve ağır sanayi alanlarında önemli bir kaynak sağlayıcı olarak konumlanmıştır. Bu dönemde, Kazakistan'ın sanayi yapısı, çoğunlukla ağır sanayi ve maden sektörlerine dayalıydı. Demir, kömür ve bakır gibi stratejik kaynaklar, Sovyet sanayisinin temel girdilerini oluşturuyordu. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerine yönelik üretim gerçekleştiren fabrikalar ve sanayi tesisleri de Kazakistan'da kuruldu. Kazakistan'ın sanayi sektörü, büyük ölçüde Sovyet planlamasının taleplerine dayanarak şekillenmişti. Bu süreçte, Kazakistan'da geniş tarım alanları ve hayvancılıkla birlikte sanayinin eş zamanlı bir şekilde büyümesi hedeflenmişti. Ancak bu sanayileşme modeli, yerel kalkınma ve sosyal refah gibi unsurları göz ardı ederek, yalnızca Sovyetlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelikti. Bu dönemde Kazakistan'daki sanayi, yerel halkın refah seviyesini artırmaya değil, Sovyet sanayisinin merkezi hedeflerine ulaşmaya yönelikti. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, ülkenin sanayi politikaları açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bağımsızlık sonrası dönemde, Kazakistan,

eski Sovyet modelinden uzaklaşarak serbest piyasa ekonomisine geçiş yapmaya başlamıştır. Ancak bu geçiş süreci, bir yandan ülkenin sanayi yapısının yeniden yapılandırılmasını gerektirirken, diğer yandan küresel ekonomik entegrasyonun sağlanması adına ciddi reformlar yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Kazakistan'ın bağımsızlık sonrası ilk sanayi politikaları, ülkenin doğal kaynaklarını işleme, bu kaynakları katma değerli ürünlere dönüştürme ve sanayi sektörü üzerinden ekonomik çeşitliliği artırma amacını gütmüştür. Bu dönemde, Kazakistan'ın ekonomisi, hala büyük ölçüde enerji ve maden kaynaklarına dayalıydı, ancak sanayileşme süreci daha geniş bir ekonomik yapı inşa etmeyi hedeflemiştir. Bağımsızlık sonrası Kazakistan, sanayi altyapısının yeniden inşa edilmesi ve modernizasyonu için birkaç önemli politika izlemiştir. 1990'ların ortalarına gelindiğinde, Kazakistan, dışa bağımlılığını azaltmayı ve yerli sanayisini geliştirmeyi hedefleyen çeşitli ekonomik reformlar başlatmıştır. Ancak, bu süreç, büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte, Kazakistan'ın sanayi tesisleri ve altyapısı büyük ölçüde eski ve verimsiz durumdaydı. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin merkezi planlama modelinden serbest piyasa ekonomisine geçiş, kısa vadede iş gücü kayıpları, yüksek enflasyon ve ekonomik daralma gibi olumsuz sonuçlara yol açmıştır. 2000'li yılların başında, Kazakistan, küresel enerji fiyatlarındaki artışın da etkisiyle, enerji sektöründeki büyümeyi sürdürmüş ve bu büyüme, sanayi politikalarındaki yapısal dönüşümün önünü açmıştır. Bu dönemde, Kazakistan'ın sanayi sektörü, yalnızca doğal kaynakların işlenmesinin ötesine geçerek, altyapı projeleri, inşaat sektörü ve hizmet sektörüne yönelik yatırımları da teşvik etmeye başlamıştır. Ancak, sanayi sektörü hala büyük ölçüde enerji, maden ve ağır sanayi sektörlerine odaklanmıştı. Kazakistan'ın sanayi politikalarında bu dönemde öne çıkan bir diğer strateji, ekonomik çeşitliliği sağlamaya yönelik yatırımlar ve dışa bağımlılıktan kurtulmak için yerli sanayinin güçlendirilmesidir.

Kazakistan'ın 2010'lu yıllarda izlediği sanayi politikaları, özellikle sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sorumluluk ekseninde önemli dönüşümler yaşamıştır. Bu dönemde, Kazakistan, yalnızca ekonomik büyümeyi

hedeflemekle kalmamış, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği sağlama ve yenilenebilir enerji alanında adımlar atma yoluna gitmiştir. Kazakistan, sanayi politikalarını çevre dostu teknolojilerle güçlendirmeyi, enerji verimliliğini artırmayı ve yeşil enerji projelerini teşvik etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca, 2015 yılında Paris İklim Anlaşması'na imza atan Kazakistan, küresel çevre politikalarına uyum sağlamak ve küresel ekonomideki yeşil dönüşüme katkıda bulunmak için çeşitli reformlar gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte, dijitalleşme ve sanayi 4.0 gibi küresel trendlerle uyumlu bir sanayi stratejisi izlemeye yönelik adımlar atılmıştır. Kazakistan, dijitalleşme ve otomasyonun sanayi üretim süreçlerine entegrasyonunu hızlandırarak, üretkenliği artırmayı ve küresel rekabetçilik düzeyini yükseltmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, sanayi politikalarında teknolojiye dayalı dönüşüm, inovasyon stratejilerinin ön planda olduğu bir dönem başlamıştır.

Kısacası Kazakistan'ın sanayi politikaları, tarihsel olarak bakıldığında hem Sovyetler Birliği'nin mirasını hem de küresel ekonomik eğilimleri barındıran karmaşık bir yapıya sahiptir. Bağımsızlık sonrası dönemde uygulanan sanayi politikaları, ülkenin doğal kaynaklarının işlenmesinin ötesinde, ekonomik çeşitliliği sağlama, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma ve küresel pazarlarda rekabetçi bir konum edinme amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, Kazakistan'ın sanayi politikalarını anlamak, sadece ekonomik bir analizle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda bu politikaların toplumsal, kültürel ve çevresel etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır.

1.1. KAZAKİSTAN'IN JEOPOLİTİK ve EKONOMİK KONUMU

Kazakistan, Orta Asya'nın en büyük ülkesi olup, jeopolitik ve ekonomik açıdan merkezi bir konumda yer almaktadır. Coğrafi olarak hem Asya'nın merkezine hem de Avrupa'ya yakınlığı sayesinde stratejik bir köprü işlevi görmektedir. Kazakistan, batıda Rusya, güneyde Özbekistan, Türkmenistan ve

Çin ile kara sınırlarına sahip olup, kuzeyde Sibiryaya bölgesine komşudur. Bu coğrafi konum, Kazakistan'ı yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda küresel anlamda önemli bir oyuncu yapmaktadır (Pomfret, 2019). Kazakistan'ın büyüklüğü, dünya çapında en büyük dokuzuncu ülke olma özelliği taşır ve bu, ülkenin uluslararası ilişkilerde oynadığı rolü pekiştiren bir faktördür. Kazakistan'ın coğrafi olarak hem batı ile hem de doğuyla kara sınırlarına sahip olması, onu enerji ve ticaret açısından bir kavşak noktasına yerleştirmektedir. Bu özellik, Kazakistan'ı, Asya ve Avrupa arasında önemli bir geçiş yolu haline getirmektedir (Çelik İ. , 2016). Aynı zamanda, ülkenin büyük kara sınırları, Kazakistan'ı bölgesel güvenlik meselelerinde kritik bir aktör yapmaktadır. Bu stratejik konum hem Orta Asya hem de dünya çapındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerde Kazakistan'ın etkisini arttırmaktadır.

Kazakistan'ın ekonomik yapısı büyük ölçüde doğal kaynaklar üzerine inşa edilmiştir. Ülke, dünya çapında önemli bir petrol, doğalgaz, kömür ve maden üreticisidir. Kazakistan, özellikle enerji sektöründe güçlü bir oyuncu olmasının yanı sıra, aynı zamanda dünyanın en büyük uranyum üreticisidir (Baker & Glazebrook,, 2020). Ülkenin enerji sektörü, küresel enerji pazarındaki önemli oyuncularla yapılan anlaşmalar ve yatırımlar sayesinde kazanç sağlamakta, bu da Kazakistan'a ekonomik bir üstünlük kurmasına neden olmaktadır.. Bununla birlikte, Kazakistan'ın doğal kaynaklardan gelen geliri, ülke ekonomisinin çeşitlendirilmesi gerektiği yönündeki çağrılarını artırmaktadır. Ülkenin doğal kaynaklara dayalı ekonomisi hem yerel hem de küresel piyasalarda dalgalanmalara karşı duyarlı hale gelmektedir, bu da ekonomik çeşitlendirme çabalarını daha da önemli kılmaktadır (Zhanibekov, 2021).

Kazakistan'ın ekonomik potansiyeli, sadece doğal kaynaklarla sınırlı değildir. Ülke, aynı zamanda, bölgesel ekonomik işbirliklerine katılmakta ve bu işbirlikleri sayesinde küresel ticaretin dinamiklerine daha yakın bir konum elde etmektedir. Kazakistan, Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyeliği ile bölgesel ticaretin ve ekonomik entegrasyonun artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (UNESCAP, 2021). AEB, Kazakistan'a hem ticaret hem de sanayi politikalarını güçlendirme fırsatı sunmaktadır. Ayrıca, Çin'in "Kuşak ve Yol" girişimi

kapsamında Kazakistan, Çin ile olan sınırındaki kara yolları üzerinden geçen ticaretin önemli bir aktörü haline gelmiştir. Bu durum, Kazakistan'a uluslararası ticaret ağlarına daha iyi entegre olma imkânı tanımaktadır (Çelik I. , 2020).

Görsel 1: (Karaköse)

Jeopolitik olarak, Kazakistan'ın dış ilişkileri hem Rusya hem de Çin ile olan bağlar üzerinden şekillenmektedir. Kazakistan, tarihsel olarak Rusya ile olan ilişkilerini güçlü tutarken, aynı zamanda Çin ile de ekonomik ilişkilerini derinleştirmiştir. Bu çok yönlü dış politika, Kazakistan'a ekonomik fırsatlar yaratırken, dış politika stratejilerinde dengeyi koruma çabalarını da beraberinde getirmektedir (Abzal, 2019). Ayrıca, Batı ile enerji sektöründe kurduğu güçlü ilişkiler, Kazakistan'ın küresel pazardaki etkinliğini pekiştirmektedir. Kazakistan, Batı ile gerçekleştirdiği enerji anlaşmaları sayesinde dünya enerji piyasasında söz sahibi bir ülke konumuna gelmiştir. Ülkenin enerji kaynakları, başta Avrupa olmak üzere birçok ülkenin enerji ihtiyaçları için önemli bir kaynak sağlamaktadır (Gültekin, 2019). Kazakistan'ın jeopolitik stratejisi, yalnızca enerji sektörü ve dış politikadaki dengeye dayanmamaktadır. Aynı zamanda, Orta Asya'da güvenlik, barış ve istikrar sağlamak adına aktif bir politika izlemektedir. Kazakistan, Orta Asya'daki çatışmalara müdahale etmeden, barışçıl bir yaklaşım benimsemektedir ve bu durum, onu bölgesel lider olarak öne çıkarmaktadır (Pomfret, 2019). Ülke hem Rusya hem de Çin ile olan

iyi ilişkilerini, bölgesel güvenlikte bir avantaj olarak kullanmaktadır. Kazakistan'ın bu konumlandırması, bölgesel istikrarı sağlamada ve uluslararası diplomaside güçlü bir aktör olma noktasında kilit rol oynamaktadır. Ekonomik açıdan, Kazakistan'ın doğal kaynakları hala temel bir dayanak olsa da ülke son yıllarda ekonomik çeşitlendirme çabalarını artırmıştır. Kazakistan hükümeti, sanayileşme ve dijitalleşme süreçlerine büyük yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlar, ülkenin sanayi altyapısını güçlendirmeyi ve daha geniş bir ekonomik yapının temellerini atmayı amaçlamaktadır (Yılmaz & Yavuz, 2021). Ayrıca, Kazakistan, eğitim ve yenilikçilik alanlarında da büyük yatırımlar yaparak, gelecekteki ekonomik büyüme ve gelişmeye olanak sağlamayı hedeflemektedir. Kazakistan'ın sanayi ve teknoloji politikalarındaki bu dönüşüm, ülkenin dünya ekonomisinde daha büyük bir rol oynamasına zemin hazırlamaktadır.

1.2. SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİ SANAYİLEŞMESİ

Sovyetler Birliği dönemi, Kazakistan'ın sanayileşme sürecinin en kritik dönemlerinden biri olmuştur. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin bir parçası olarak, merkezi planlama ve endüstriyel gelişim stratejilerinin önemli bir uygulayıcısı olmuştur. 1917 Ekim Devrimi sonrası Sovyet hükümetinin gerçekleştirdiği sanayileşme politikaları, yalnızca Sovyetler Birliği'nin değil, Orta Asya'nın genel ekonomik yapısını da köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Bu dönemde Kazakistan'ın sanayileşmesi, Sovyet planlı ekonomisinin katı kuralları çerçevesinde şekillenmiş ve ülkenin ekonomik yapısını temelden etkilemiştir. Sovyetler Birliği, sanayileşmeyi hızla gerçekleştirmek için merkezî planlama modelini benimsemiş ve bu model tüm Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi Kazakistan'da da uygulanmıştır. 1920'lerin sonlarından itibaren Sovyetler Birliği'nde hızla başlayan sanayi devrimi, 1930'ların başlarında "Beş Yıllık Planlar" adı altında daha sistematik bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu planlar, özellikle ağır sanayiye yönelik yatırımlara ağırlık vermiştir. Kazakistan, bu dönemde büyük ölçüde tarıma dayalı bir ekonomi yapısına sahipken, Sovyetler Birliği'nin sanayi odaklı ekonomik kalkınma stratejileri

doğrultusunda, bölgede ağır sanayi yatırımlarına ağırlık verilmiştir (Pomfret, 2019).Sovyetler Birliği'nin beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde Kazakistan'a yapılan yatırımlar, ilk etapta altyapı ve sanayi alanlarında yoğunlaşmıştır. Özellikle 1930'ların sonunda, Kazakistan'daki sanayileşme hamlesi, ülkenin önemli kömür, demir cevheri ve altın yataklarının işlenmesi ve bu doğal kaynakların işlenmesi amacıyla büyük yatırımların yapılmasını sağlamıştır (Baker & Glazebrook,, 2020). Ayrıca Sovyet hükümeti, Kazakistan'ı enerji sanayii açısından önemli bir merkez haline getirmeyi hedeflemiş ve bu dönemde Kazakistan'daki petrol ve doğal gaz üretimi artmıştır. Sovyet sanayileşmesinin temel taşlarından biri de ulaşım altyapısının gelişimiydi. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin geniş coğrafyasındaki sanayi ürünlerinin taşınması için önemli bir transit alan oluşturmuştur. Bu nedenle demiryolu inşası, sanayileşme sürecinde kilit bir rol oynamıştır. 1930'lardan itibaren Sovyetler Birliği, Kazakistan'ı Orta Asya'nın sanayi merkezi haline getirebilmek için demiryolu ağlarını genişletmiş ve bu altyapı yatırımları sanayi ürünlerinin ülke içinde ve dışına taşınmasında önemli bir etken olmuştur (Aitkhozhin, 2016). Kazakistan'daki demiryolu hattı, Sovyetler Birliği'nin sanayi merkezlerine hammadde taşınmasında kullanılmış, aynı zamanda Kazakistan'ın sanayileşmesi için gerekli olan iş gücünün mobilizasyonunu sağlamıştır. Bu altyapı, Kazakistan'ın sanayi kapasitesinin hızla artmasına katkı sağlamış ve tarım sektörü ile sanayi arasındaki bağlantıyı güçlendirmiştir. Sovyet sanayileşmesi ve ulaşım altyapısının bir araya gelmesi, Kazakistan'ın ekonomik büyümesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu iki faktör arasındaki sinerji, Orta Asya bölgesindeki sanayileşme modelinin temelini atmıştır (Görkem, 2020).

Kazakistan'ın sanayileşme süreci, tarım sektörü ile sıkı bir ilişki içindeydi. Sovyetler Birliği'nde tarıma dayalı sanayileşme stratejisi, Kazakistan'da büyük ölçüde kolhoz (kolektif çiftlik) ve sovhoz (devlet çiftliği) sistemleriyle entegre bir şekilde yürütülmüştür. Bu sistemler, Sovyet hükümetinin tarım ürünlerini artırma ve sanayiye hammadde sağlama amacını gütmüştür. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin büyük tarım alanlarından biri haline gelmiş ve özellikle buğday ve et üretimi için önemli bir bölge olmuştur. 1930'ların sonlarından

itibaren buğday üretimi ve et sanayiinin geliştirilmesi için Sovyet hükümetinin Kazakistan'a yaptığı yatırımlar artmıştır. Kolhoz ve sovhozlar hem tarımsal üretim hem de sanayileşme sürecinde sanayiye hammadde sağlamak açısından büyük önem taşımıştır (Görkem, 2020). Sovyet sanayileşmesi, Kazakistan'ın tarım ürünlerinin endüstriyel işleme kapasitesini arttırmayı amaçlamış, tarım ve sanayi arasındaki entegrasyon, tarımsal sanayi tesislerinin kurulmasına neden olmuştur. Bu sayede, Kazakistan'ın sanayileşme süreci sadece ağır sanayiye dayalı değil, aynı zamanda gıda sanayi ve tekstil sektörlerinde de ilerlemeye başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin sanayi politikaları, tarım ve sanayi sektörlerinin birbirini tamamlaması ve bu sektörlerin gelişmesi için ortak bir strateji oluşturmuştur (Karakurt & Çelik, 2018).

Sovyetler Birliği'nin sanayileşme süreci, Kazakistan'da derin sosyal ve ekonomik değişimlere yol açmıştır. Bir yandan bu süreç, Kazakistan'ın sanayi altyapısının kurulmasına ve enerji sektörünün geliştirilmesine olanak sağlamış; diğer yandan, tarımda yaşanan dönüşüm, ülkenin geleneksel yapısını değiştirmiştir. Kazakistan, Sovyetler Birliği döneminde büyük sanayi yatırımları alırken, aynı zamanda sanayileşmenin getirdiği çevresel ve toplumsal sorunlarla da yüzleşmek zorunda kalmıştır. Kazakistan'daki sanayileşme, Sovyetler Birliği'nin merkezi planlamasının bir parçası olarak, belirli başarılar elde etse de, bu süreçten sonra ülkede yaşanan değişimler, Kazak halkının yaşam tarzında köklü değişikliklere yol açmıştır. Sovyet sanayileşmesi, Kazakistan'ı Orta Asya'nın en büyük sanayi merkezlerinden biri yapmış, ancak bu sanayileşme, bölgesel eşitsizlikleri ve çevresel tahribatı da beraberinde getirmiştir (Yılmaz & Yavuz, 2021). Örneğin, çevresel tahribat, Sovyetler Birliği'nin özellikle ağır sanayilere ve enerji üretim tesislerine yaptığı yatırımların bir sonucu olarak Kazakistan'da önemli ekolojik sorunlara yol açmıştır. Sovyetler Birliği'nin sanayi stratejisi, genellikle çevresel etkiler göz ardı edilerek, yalnızca üretim hedeflerine odaklanmıştır.

Kazakistan'daki sanayileşme süreci, Sovyetlerin merkezi planlamasının hem ekonomik kalkınma hem de toplumsal dönüşüm açısından ülkede kalıcı etkiler bırakmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, Sovyet sonrası dönemde bu

miras, Kazakistan'ın bağımsızlık kazandıktan sonra karşılaştığı ekonomik ve çevresel zorlukların temelini oluşturmuştur (Abzal, 2019). Bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin sanayileşme politikaları, Kazakistan'ın uzun vadeli ekonomik gelişimi ve ulusal kalkınma hedefleri üzerinde derin izler bırakmıştır. Kazakistan'ın sanayileşme süreci, yalnızca ekonomik alanda değil, toplumsal yapılar üzerinde de köklü değişiklikler yaratmıştır. Sovyet dönemi, geleneksel toplumsal yapıları dönüştürerek, özellikle büyük şehirlerde sanayiye dayalı yeni bir iş gücü sınıfının doğmasına yol açmıştır. Bu sınıf, işçi sınıfı olarak adlandırılmış ve Sovyet planlamasının merkezî politikaları doğrultusunda ülkenin sanayi altyapısının güçlenmesinde kritik rol oynamıştır. (Yılmaz & Yavuz, 2021).

1.3 BAĞIMSIZLIK SONRASI KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Kazakistan, 1991'de bağımsızlığını kazandıktan sonra, ekonomik ve sanayi politikalarını yeniden inşa etme sürecine girmiştir. Sovyetler Birliği döneminde merkezi planlamaya dayalı ekonominin bir parçası olan Kazakistan, bağımsızlık sonrası dönemde piyasa ekonomisine geçiş sürecinde önemli zorluklarla karşılaşmıştır. Ancak bu süreçte, sahip olduğu doğal kaynak rezervleri sayesinde sanayi altyapısını yeniden şekillendirme fırsatı bulmuştur. Kazakistan'ın sanayi politikaları, doğal kaynaklara bağımlılıktan teknolojiye dayalı bir ekonomiye geçiş hedefi çerçevesinde şekillenmiştir. Bağımsızlığını takiben Kazakistan, Sovyetler Birliği'nden miras kalan sanayi altyapısını modernize etmek ve piyasa ekonomisine geçişi sağlamak için geniş kapsamlı reformlar başlatmıştır. Bu dönemde temel hedef, yabancı yatırım çekmek ve özelleştirme yoluyla devlet kontrolündeki sanayiye özel sektöre devretmek olmuştur (Cihan, 2012). Ancak bu süreç sancılı geçmiştir; yüksek enflasyon, işsizlik ve ekonomik belirsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Kazakistan'ın en büyük avantajı, sahip olduğu geniş doğal kaynak rezervleri

olmuştur. Petrol, doğalgaz, uranyum ve kömür gibi enerji kaynakları, ülkenin ekonomik büyümesinin temel taşı olmuştur. Hükümet, yabancı yatırımcıları çekmek amacıyla enerji sektöründe vergi indirimleri, serbest bölge teşvikleri ve uluslararası şirketlerle iş birliği projeleri başlatmıştır (Yıldırım, 2015). Özellikle Tengiz Petrol Sahası ve Karachaganak Gaz Sahası gibi büyük enerji projeleri, bu dönemde ülkenin ekonomik kalkınmasını desteklemiştir.

2000'li yıllar, Kazakistan'ın ekonomik kalkınmasında ve sanayi politikalarının olgunlaşmasında dönüm noktası olmuştur. Petrol fiyatlarındaki küresel artış, ülkenin enerji sektöründen elde ettiği gelirleri artırmış ve hükümete altyapı projelerini finanse etme olanağı sağlamıştır. Bu dönemde, "Kazakistan 2030 Stratejisi" çerçevesinde uzun vadeli kalkınma planları hazırlanmış ve bu planlarda sanayi sektörü öncelikli bir alan olarak belirlenmiştir (Akbaş, 2018).

Bu dönemde uygulanan başlıca sanayi politikaları şunlardır:

-Hükümet, sanayi üretimini teşvik etmek amacıyla Almatı, Karaganda ve Pavlodar gibi şehirlerde özel sanayi bölgeleri oluşturmuştur. Bu bölgelerde yatırımcılar için vergi avantajları, düşük enerji maliyetleri ve lojistik destekler sağlanmıştır. Örneğin, Karaganda'da kurulan metalurji tesisleri, ülkenin çelik ve demir-çelik üretim kapasitesini artırmıştır (Türkmen, 2020).

-Enerji sektöründen elde edilen gelirler, tarım, imalat ve teknoloji gibi sektörlerin geliştirilmesine yönlendirilmiştir. Hükümet, enerji dışı sektörlere yatırım yaparak ekonomik çeşitliliği artırmayı hedeflemiştir (Demir, 2021).

-Kazakistan, coğrafi konumunu avantaja çevirerek Asya ile Avrupa arasında bir lojistik köprü olmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, Orta Asya ülkeleri ve Çin ile ticaret anlaşmaları yapılmış ve altyapı projeleri başlatılmıştır. Özellikle Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol" girişimiyle yapılan iş birlikleri, bu dönemde önemli bir rol oynamıştır (Kaya, 2023).

2010 sonrası dönemde Kazakistan, enerji dışı sektörlerde büyümeyi hızlandırmak ve sanayi çeşitliliğini artırmak amacıyla bir dizi reform gerçekleştirmiştir. Bu çabaların temelinde, "Yeni Sanayileşme Programı" bulunmaktadır. Bu program çerçevesinde, yüksek katma değerli ürünlerin üretimi teşvik edilmiş ve teknolojiye dayalı bir sanayi yapısı hedeflenmiştir

(Akbaş, 2018). Kazakistan, bilişim teknolojileri, yenilenebilir enerji ve ileri mühendislik alanlarında yatırımları teşvik etmiştir. Örneğin, Astana’da kurulan teknoloji parkı, inovasyonu desteklemek ve yerel işletmeleri küresel pazarlara hazırlamak amacıyla tasarlanmıştır. lke, enerji sektörünü çeşitlendirmek amacıyla rüzgâr, güneş ve hidroelektrik enerji projelerine yatırım yapmıştır. Bu yatırımlar hem çevresel sürdürülebilirliği sağlamak hem de enerji güvenliğini artırmak için stratejik bir adım olmuştur (Demir, 2021).

-Kazakistan, coğrafi avantajını kullanarak Horgos Uluslararası Sınır İş birliği Merkezi ve Batı Avrupa-Batı Çin Kara Yolu gibi projelerle bölgesel ticarete önemli bir aktör haline gelmiştir (Kaya, 2023). Bağımsızlık sonrası Kazakistan’ın sanayi politikaları, başlangıçta doğal kaynaklara dayalı bir ekonomik model üzerine kurulmuş olsa da, zamanla bu bağımlılığı azaltma ve sanayi çeşitlendirmesi hedefine yönelmiştir. Özellikle 2010 sonrası dönemde uygulanan sanayi çeşitlendirme politikaları, ülkenin küresel ekonomik sistemdeki yerini güçlendirmiştir. Bununla birlikte, enerji dışı sektörlerin geliştirilmesi ve teknolojik altyapının modernize edilmesi, Kazakistan’ın sanayi politikalarının sürdürülebilirliğini artırmıştır.

BÖLÜM 2: KAZAKİSTANIN TARİHSEL SANAYİ POLİTİKASININ TEMELLERİ

Kazakistan, Çarlık Rusya'sı döneminde, Rus İmparatorluğu'nun sanayi politikalarına entegre edilmiş bir bölge olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Bu dönemde Kazakistan'daki sanayi faaliyetlerinin merkezinde, doğal kaynakların çıkarılması ve bu kaynakların işlenmesi yer alıyordu. Rus İmparatorluğu, Kazakistan'daki mineral ve enerji kaynaklarını sömürerek, bölgeyi Rusya'nın sanayileşme sürecine katkı sağlayacak bir hammadde kaynağı olarak kullanmıştır (Cihan, 2012). Kazakistan, Çarlık Rusya'sı döneminde ağır sanayiye dayalı bir ekonomik yapıya sahip olmamış, daha çok tarım ve hayvancılık gibi geleneksel sektörlerle anılmasına rağmen, madencilik ve enerji üretimi gibi sektörlerde de belirli bir gelişim göstermiştir. Çarlık döneminin sanayi politikaları, Kazakistan'da demir, bakır, kömür ve petrol gibi doğal kaynakların çıkarılmasını teşvik eden bir model üzerine kurulmuştur. Bu model, Rusya'nın sanayi üretiminin büyümesine katkı sağlarken, Kazak halkının bu süreçte yalnızca iş gücü olarak yer alması sağlanmıştır. Bu dönemde, Kazakistan'ın kuzey ve doğusunda, özellikle Karaganda ve Pavlodar gibi bölgelerde kömür ve demir cevheri çıkarımı artmış ve bu bölgeler sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlar haline gelmiştir (Türkmen, 2020).

2.1. SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİNDE SANAYİ POLİTİKALARI (1920-1991)

Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan, özellikle ağır sanayiye yönelik büyük bir dönüşüm yaşamıştır. 1920'lerin sonlarına doğru Sovyet hükümeti, tüm Orta Asya'da olduğu gibi Kazakistan'da da hızlı bir sanayileşme politikası izlemeye başlamıştır. Bu dönemde Sovyet yönetimi, Kazakistan'ı "sosyalist sanayileşme" stratejisinin bir parçası olarak ele almış ve ülkenin doğal

kaynakları, Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerine hammadde temini için kullanılmıştır (Yıldırım, 2015). Özellikle enerji sektöründe yapılan yatırımlar, Kazakistan'ın sanayi yapısının temellerini oluşturmuştur.

1930'larda başlayan sanayileşme süreci, Sovyetler Birliği'nin kolektivist politikaları çerçevesinde gerçekleşmiştir. Sovyet hükümeti, Kazakistan'da ağır sanayinin kurulmasını teşvik etmiş, özellikle metalurji, kimya ve enerji sanayileri ön plana çıkmıştır. Bu dönemde, Karaganda bölgesi, Sovyetler Birliği için büyük bir kömür üretim merkezi haline gelmiştir. Aynı zamanda, Kazakistan'ın kuzey bölgeleri, Sovyetler Birliği'nin sanayileşmesinin temel taşlarını oluşturmuştur. Pavlodar'daki petrokimya tesisleri ve Almatı'daki makine imalatı, Sovyet sanayisinin önemli parçaları haline gelmiştir (Akbaş, 2018).

1950'li yıllardan itibaren Kazakistan'ın sanayi politikaları, Sovyetler Birliği'nin genel planlamacılık anlayışı doğrultusunda şekillenmiştir. Sovyet planlı ekonomisinin amacı, ülkedeki ekonomik faaliyetlerin merkezi bir şekilde düzenlenmesi ve tüm sanayi faaliyetlerinin devlet denetiminde olmasıydı. Bu bağlamda, Kazakistan'da tarımda makinelerin kullanımını artırmış, köylere yeni sanayi tesisleri kurulmuş ve doğal kaynaklar işlenmeye başlanmıştır. Ancak Sovyetler Birliği'nin sanayi politikaları, bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Özellikle sanayi üretiminin merkezi planlamaya dayalı olması, verimlilik sorunlarına ve bazı sanayi dallarının verimsiz şekilde büyümesine yol açmıştır. Kazakistan'ın sanayi altyapısı büyük ölçüde ağır sanayiye dayalı olarak şekillenmiş, ancak bu durum uzun vadede ülkede sanayi çeşitliliğinin düşük olmasına neden olmuştur (Cihan, 2012). Ayrıca, Sovyet dönemi boyunca Kazakistan'daki sanayi altyapısı, çevresel sürdürülebilirlik göz önünde bulundurulmadan hızla geliştirilmiş, bu da çevresel sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

2.2. BAĞIMSIZLIK SONRASI DÖNEMDE SANAYİ POLİTİKALARININ YENİDEN ŞEKİLLENMESİ (1991-2000'ler)

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile Kazakistan bağımsızlığını kazanmış ve hızla piyasa ekonomisine geçiş yapmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği'nden bağımsızlık kazanan Kazakistan, sanayi politikalarını yeniden şekillendirmek zorunda kalmış, bu süreçte hem ekonomik krizlerle mücadele etmiş hem de küresel ekonomik düzene uyum sağlamaya çalışmıştır (Yıldırım, 2015). Bağımsızlık sonrası Kazakistan'da uygulanan sanayi politikaları, büyük ölçüde sanayi altyapısının çağdaştırılması ve doğal kaynakların daha verimli kullanılması üzerine odaklanmıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde Kazakistan, ekonomik kalkınmayı hızlandırabilmek amacıyla özellikle enerji sektörü üzerinde yoğunlaşmıştır. Ülke, dünya çapında büyük petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip olması nedeniyle bu sektörü stratejik bir öncelik haline getirmiştir. Kazakistan hükümeti, yabancı yatırımları çekebilmek için enerji sektöründe büyük projeler başlatmış, enerji altyapısını güçlendirmiş ve özel sektöre büyük teşvikler sunmuştur. 1990'lı yılların sonlarına doğru Kazakistan, Tengiz Petrol Sahası ve Karachaganak Gaz Sahası gibi büyük enerji projeleriyle dikkat çekmiştir (Demir, 2021). Bu dönemde Kazakistan'ın sanayi politikasında en büyük değişiklik, sanayi çeşitlendirme hedefinin benimsenmesidir. Enerji sektörü dışında, Kazakistan'ın sanayi altyapısını çeşitlendirmeyi amaçlayan hükümet, tarım, hafif sanayi ve makine imalatı gibi sektörler de yatırım yapmaya başlamıştır. Aynı zamanda, Kazakistan sanayisinin gelişimi, bölgesel ekonomik iş birliklerinin güçlendirilmesi ve uluslararası ticaretin artırılması yoluyla küresel pazarlara açılma stratejisiyle de desteklenmiştir. Bağımsızlık sonrası dönemde Kazakistan, sanayisini modernize etmek için birçok reform başlatmış ve sanayi çeşitliliği sağlamak amacıyla yatırımlar yapmıştır. Ancak, bu süreç aynı zamanda birçok zorluğu da beraberinde getirmiştir. Kazakistan, doğal kaynaklara dayalı bir ekonomik yapıya sahip olduğundan, enerji dışındaki sanayi sektörlerinin gelişmesi zaman almıştır. Bu bağlamda, Kazakistan'ın

sanayi politikasının başarısı, ülkenin sanayi altyapısının çeşitlendirilmesi ve teknolojik gelişmelerin hızlandırılmasına bağlıdır. Bağımsızlık sonrası Kazakistan, sanayi politikalarını daha sürdürülebilir ve çevre dostu bir şekilde şekillendirmek için çeşitli adımlar atmıştır. Hükümet, enerji üretimi dışındaki sektörlerde yenilikçi teknolojilerin kullanılmasını teşvik etmeye başlamış, aynı zamanda yerli üretim kapasitesini artırmaya yönelik teşvikler sunmuştur. Bu süreçte, Kazakistan, dünya çapındaki teknoloji firmalarıyla işbirlikleri kurarak, sanayi üretimini çeşitlendirmeyi ve modernize etmeyi amaçlamıştır (Kaya, 2023).

BÖLÜM 3: SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİ

SANAYİLEŞME SÜRECİ

Sovyetler Birliği dönemi, Kazakistan'ın sanayi altyapısının temelini atıldığı ve büyük bir sanayileşme sürecinin yaşandığı bir dönemi ifade etmektedir. Sovyetler Birliği'nin merkezi planlama anlayışı, Kazakistan'ı ekonomik olarak dönüştürmüş ve ülkenin sanayi yapısının büyük bir kısmı bu dönemde şekillenmiştir. Kazakistan'ın Sovyetler Birliği'ne entegrasyonu, sanayileşme sürecinin belirleyici unsurlarından biri olmuş, bu süreçte enerji, madencilik ve ağır sanayi gibi sektörler ön plana çıkmıştır. Sovyet dönemi, Kazakistan'ın sanayi gelişimini sadece yerel düzeyde değil, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin bütünlük ekonomisi içinde de önemli bir yer edinmesini sağlamıştır. Bu süreç, Kazakistan'ın sanayi yapısının bugüne kadar süregelen temel unsurlarının oluşturulmasında büyük bir rol oynamıştır.

3.1. SOVYET SANAYİLEŞMESİNİN BAŞLANGICI ve PLANLI EKONOMİ (1920-1930'lar)

Sovyetler Birliği'nin kuruluşu ile birlikte Kazakistan, Rusya'nın doğusunda hızla sanayileşme hedefleri doğrultusunda yerel bir üretim merkezi haline gelmiştir. 1920'lerin sonunda Sovyet hükümeti, tüm Orta Asya'da olduğu gibi Kazakistan'da da hızla sanayileşmeyi amaçlayan politikalar geliştirmiştir. Bu dönemde Sovyetler Birliği, tarımsal üretimden sanayiye geçişi teşvik etmek için kolektivizasyonu zorunlu kılarken, büyük sanayi projelerinin temel taşları Kazakistan'da atılmaya başlanmıştır (Cihan, 2012). Kazakistan'ın ekonomisi başlangıçta tarıma dayalıydı ancak Sovyetler Birliği, bu yapıyı hızla değiştirerek Kazakistan'ı doğal kaynaklar bakımından önemli bir sanayi bölgesi olarak konumlandırmıştır.

Sovyetler Birliği'nin planlı ekonomi anlayışı, Kazakistan'daki sanayileşme sürecinin temelini atmıştır. Bu dönemde, Sovyet hükümeti, Kazakistan'ın sahip olduğu zengin mineral ve enerji kaynaklarını işleyerek sanayileşme sürecini hızlandırmak amacıyla büyük yatırımlar yapmıştır. Kazakistan, doğal kaynaklarının zenginliği ile Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerinin hammadde ihtiyacını karşılamaya yönelik büyük bir üretim merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde, Karaganda ve Pavlodar gibi bölgelerde kömür ve demir cevheri üretimi hızla artmış ve bu bölgeler Sovyet sanayisinin temel taşları haline gelmiştir (Akbaş, 2018). Sovyet hükümeti, sanayi üretimini artırmak için bu bölgelerde büyük sanayi tesisleri kurmuş, özellikle demir, çelik, kömür ve petrol üretimi ön planda olmuştur. Sovyetlerin ekonomideki hedefi, Kazakistan'ı Orta Asya'nın sanayi merkezi yapmak ve Sovyetler Birliği'nin sanayi ihtiyaçlarını karşılamaktı. Bu çerçevede, Kazakistan, Sovyet ekonomisinin önemli bir sanayi ve enerji kaynağı haline gelmiştir. Ayrıca, Sovyet hükümetinin merkezi planlama yaklaşımı, Kazakistan'daki tüm sanayi faaliyetlerinin merkezi otoriteler tarafından yönetilmesine olanak sağlamıştır (Yıldırım, 2015).

3.2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ve SOVYET SANAYİLEŞMESİNİN İLERLEMESİ (1940-1950'ler)

İkinci Dünya Savaşı, Sovyetler Birliği'ndeki sanayi faaliyetlerinin çok daha fazla arttığı ve sanayileşme sürecinin hızlandığı bir döneme işaret etmektedir. Savaş, Sovyetler Birliği'nin askeri sanayi üretimini artırması gerektiği anlamına geliyordu. Kazakistan, bu dönemde Sovyetler Birliği'nin en önemli sanayi bölgelerinden biri haline gelmiş, özellikle savaş endüstrisine yönelik yatırımlar yapılmıştır. Savaş sonrası dönemde, Sovyet hükümeti, ülkedeki sanayi tesislerini modernize etmek ve üretim kapasitesini artırmak için büyük projeler başlatmıştır (Türkmen, 2020). Bu dönemde, Kazakistan'ın kuzey ve doğusundaki bölgeler, Sovyetler Birliği'nin sanayisinin önemli merkezleri haline gelmiştir. Karaganda bölgesinde kömür üretimi büyük bir hızla artmış, bu

da Sovyetler Birliği için hayati öneme sahip bir enerji kaynağı oluşturmuştur. Aynı zamanda Pavlodar'daki demir çelik üretimi de artmış, Sovyetler Birliği'nin sanayi tesisleri için temel hammaddeler burada üretilmiştir. Bu bölgelerde kurulan sanayi tesisleri, Kazakistan'ı Sovyetler Birliği'nin sanayi ağında merkezi bir oyuncu yapmıştır (Cihan, 2012).

Sovyet sanayileşmesinin bir başka önemli etkisi, Kazakistan'daki ulaşım altyapısının geliştirilmesidir. Sovyet hükümeti, sanayi ürünlerinin taşınması için büyük demir yolu ağları kurmuş, bu ağlar sayesinde Kazakistan'daki sanayi ürünlerinin diğer Sovyet bölgelerine taşınması sağlanmıştır. Böylece Kazakistan, sadece yerel ekonomisini değil, Sovyetler Birliği'nin genel ekonomik yapısını da destekleyen bir bölge haline gelmiştir (Demir, 2021).

3.3.1960-1980'ler ARASI DÖNEMDE SANAYİLEŞMENİN GELİŞİMİ

1960'lı yıllardan itibaren Sovyetler Birliği'nin sanayileşme stratejisi daha da derinleşmiş ve Kazakistan bu süreçte önemli bir rol oynamaya devam etmiştir. Bu dönemde Sovyet hükümeti, ağır sanayi ve enerji üretimini artırmaya yönelik projelere odaklanmıştır. Kazakistan'da, petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarının yanı sıra, demir ve bakır gibi metal endüstrilerinde de büyük yatırımlar yapılmıştır. Bu yatırımlar, ülkenin sanayi kapasitesini ciddi şekilde artırmış ve Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin önemli enerji üretim merkezlerinden biri olmuştur (Kaya, 2023). Ayrıca, Sovyet dönemi boyunca Kazakistan'daki sanayi sektörü, çevresel ve sosyal açıdan büyük sorunlarla karşılaşmıştır. Sanayi tesislerinin yoğunlaşması, çevresel kirliliğin artmasına, yerel halkın yaşam koşullarının zorlaşmasına yol açmıştır. Çevresel faktörler, Sovyet yönetiminin sanayiye yönelik politikalarını gözden geçirmesi gerektiği bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Ancak Sovyetler Birliği, bu dönemde çevresel sürdürülebilirlik konularını pek fazla göz önünde bulundurmadan hızla sanayileşmeye devam etmiştir (Yıldırım, 2015).

3.4. SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN SON DÖNEMİNDE SANAYİ ve TEKNOLOJİK GELİŞMELER (1980-1991)

Sovyetler Birliği'nin son yıllarına gelindiğinde, sanayileşme süreci büyük ölçüde olgunlaşmıştı ancak ekonomik zorluklar ve verimsizlikler de gözle görülür şekilde artmaya başlamıştır. 1980'lerin sonunda Sovyetler Birliği'nin ekonomik yapısındaki sorunlar, Kazakistan'daki sanayi faaliyetlerine de yansımıştır. Özellikle petrol ve gaz üretimi, dış ticaret politikaları ve sanayi üretimindeki verimsizlikler, Kazakistan'ın ekonomisinde krizlere yol açmıştır (Demir, 2021). Sovyetler Birliği'nin son yıllarında Kazakistan'daki sanayi sektörü, üretim kapasitesini artırmaya yönelik daha az yatırım almış ve mevcut altyapı yetersiz kalmıştır. Sovyet hükümetinin merkezi planlaması, Kazakistan'ın sanayi üretiminde büyük bir merkeziyetçilik yaratmış, ancak bu durum piyasa ekonomisinin esnekliğinden uzaklaşmaya yol açmıştır. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte, Kazakistan bağımsızlığını ilan etmiş ve sanayi yapısını yeniden şekillendirmek zorunda kalmıştır.

Kısacası Sovyetler Birliği dönemi, Kazakistan'ın sanayileşmesinin temellerinin atıldığı ve büyük bir sanayi dönüşümünün yaşandığı kritik bir süreç olmuştur. Sovyet yönetimi, Kazakistan'ı Orta Asya'nın sanayi merkezi haline getirmek için büyük yatırımlar yapmış, bu dönemde özellikle ağır sanayi, madencilik ve enerji üretimi ön planda olmuştur. Ancak bu süreç, verimsizlikler, çevresel sorunlar ve ekonomik krizlerle de şekillenmiştir. Bağımsızlık sonrası dönemde Kazakistan, Sovyet dönemi mirasını ve sanayi altyapısını yeniden şekillendirerek ekonomik kalkınma hedeflerini ilerletmiştir.

3.5. KAZAKİSTAN SANAYİ YAPISININ SOVYETLER DÖNEMİNDEKİ ŞEKİLLENMESİ

Sovyetler Birliği'nin merkezi planlı ekonomi modeline dayalı politikaları, Kazakistan'da sanayileşmenin hızlanmasında önemli bir rol oynamıştır. 1928'de Sovyetler Birliği, beş yıllık planlar sistemini uygulamaya başlamış ve bu

planların bir parçası olarak Kazakistan'a büyük sanayi yatırımları yapılmıştır. 1928-1932 yıllarını kapsayan ilk beş yıllık planın hedeflerinden biri, Kazakistan'da tarım ekonomisini dönüştürmek ve sanayileşmeyi hızlandırmaktır. Bu dönemde, tarımda kullanılan geleneksel yöntemler terk edilerek modern sanayi tekniklerine dayalı üretim biçimleri teşvik edilmiştir. İlk yıllarda Sovyetler Birliği, Kazakistan'ı hammadde üretimi için bir tedarik merkezi olarak kullanmayı hedeflemiş, bu sebeple ağır sanayiye büyük yatırımlar yapılmıştır. Kazakistan, enerji, maden ve metal sektörlerinde Sovyetler Birliği'nin ihtiyacını karşılamak için önemli bir üretim merkezi haline gelmiştir (Berk, Sovyet Ekonomisinin Yapısı ve Kazakistan'ın Ekonomik Kalkınması, 2014). Sovyet hükümeti, Kazakistan'daki yeraltı kaynaklarının potansiyelini keşfetmiş ve bu kaynakların işlenmesi amacıyla büyük sanayi kompleksleri kurmuştur. Örneğin, kömür, petrol, demir cevheri, bakır gibi doğal kaynaklar, Sovyetler Birliği'nin sanayi üretiminde kritik bir rol oynamıştır. Sovyetler Birliği'nin sanayi politikası, sadece Kazakistan'a yönelik değil, tüm Orta Asya'ya yönelik büyük bir sanayi devrimi hedefine dayanıyordu. Bu doğrultuda, Sovyet hükümeti, Kazakistan'ı Orta Asya'nın sanayi merkezi olarak geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu gelişme, Kazakistan'daki sanayileşmenin yalnızca Kazak halkı için değil, Sovyetler Birliği'nin tüm ekonomik yapısı için ne kadar önemli olduğunu gözler önüne serer.

3.5.1. Madencilik ve Ağır Sanayinin Yükselişi

Sovyetler Birliği'nin sanayileşme stratejisi, Kazakistan'da özellikle madencilik ve ağır sanayi alanında yoğunlaşmıştır. Bu dönemde, Kazakistan'ın özellikle Karaganda ve Pavlodar bölgeleri, Sovyetler Birliği'nin ağır sanayi ve enerji ihtiyaçları için önemli bir merkez olmuştur. Karaganda bölgesinde, Sovyetler Birliği'nin en büyük kömür madenciliği faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Sovyet hükümeti, Karaganda'yı, Sovyetler Birliği'nin enerji üretiminin merkezlerinden biri yaparak, burada büyük kömür madenleri inşa etmiştir. Bu kömür madenleri, sadece Kazakistan'ın değil, tüm Sovyetler

Birliği'nin sanayi sektörünün enerji ihtiyacını karşılamıştır (Yıldız, 2013). Bunun yanı sıra, Kazakistan'daki Zhezkazgan bölgesi, Sovyetler Birliği'nin bakır üretim merkezi olmuştur. Burada kurulan bakır işleme tesisleri, Kazakistan'ı metal işleme sanayisi alanında önemli bir üretim merkezi yapmıştır. Zhezkazgan, Sovyetler Birliği'nin sanayi altyapısının gelişmesinde kilit bir rol oynamıştır. Sovyetler Birliği'nin demir-çelik üretimi için büyük önem taşıyan bu tesisler, Kazakistan'ın sanayiye dönüşüm sürecinde kritik bir adım olmuştur (şahin, 2016). Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'daki madencilik yatırımları yalnızca hammadde üretimi ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda bu hammaddelerin işlenmesi amacıyla sanayi tesisleri kurulmuştur. Bu şekilde, Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin sanayi altyapısının önemli bir parçası haline gelmiştir. Kazakistan'daki sanayi tesislerinin kurulması, sadece Sovyetler Birliği için değil, bölgesel anlamda da büyük bir ekonomik dönüşümün başlangıcını işaret etmiştir. Bu sanayileşme süreci, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin tüm Orta Asya'da tek bir ekonomik alan yaratma hedefinin bir parçasıdır. Sovyet hükümeti, Kazakistan'daki madenleri ve sanayi tesislerini, diğer Sovyet Cumhuriyetleri'yle entegre bir şekilde çalışacak şekilde yapılandırmıştır. Bu strateji, Kazakistan'ı Sovyetler Birliği'nin sanayi üretimi açısından bir anahtar ülke konumuna getirmiştir.

3.5.2. Tarıma Dayalı Sanayinin Gelişimi

Sovyetler Birliği, Kazakistan'da yalnızca ağır sanayiye değil, aynı zamanda tarıma dayalı sanayi sektörlerini de geliştirmeyi amaçlamıştır. Kazakistan'ın geniş bozkırları ve verimli tarım arazileri, Sovyetler Birliği için tarımsal üretim açısından önemli bir kaynak sağlamıştır. Sovyet hükümeti, Kazakistan'da buğday, arpa ve pamuk gibi tarım ürünlerinin üretimini teşvik etmiş ve bu ürünlerin işlenmesi için sanayi tesisleri kurmuştur.

Özellikle gıda sanayi, Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerine yönelik tedarik zincirlerinin bir parçası haline gelmiştir. Kazakistan'daki et, süt ve un sanayi, Sovyetler Birliği'nin sanayi altyapısının önemli bir bileşeni olmuştur.

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin gıda ve tekstil üretiminde büyük bir oyuncu haline gelmiş ve bu alanlarda üretilen ürünler, ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Sovyetler Birliği'nin sanayileşme politikaları, Kazakistan'daki sanayinin çeşitlenmesine ve tarım sanayisinin gelişmesine olanak sağlamıştır (Berk, Sovyet Ekonomisinin Yapısı ve Kazakistan'ın Ekonomik Kalkınması, 2014). Sovyetler Birliği'nin bu dönemdeki stratejik yaklaşımı, Kazakistan'daki sanayi yapılarını yalnızca yerel tüketim için değil, aynı zamanda tüm Sovyet pazarına hitap edebilecek şekilde yapılandırmıştır. Kazakistan'daki tarıma dayalı sanayi yatırımları, bölgesel kalkınmayı teşvik ederken, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin sanayi üretiminde çeşitliliği artırmıştır. Bu süreç, Kazakistan'ın ekonomik yapısının dönüşümüne büyük katkı sağlamıştır.

3.5.3. Ulaşım Altyapısının Güçlendirilmesi

Sanayileşme süreciyle paralel olarak Kazakistan'daki ulaşım altyapısı da hızla gelişmiştir. Sovyetler Birliği, Kazakistan'daki sanayi ürünlerinin diğer bölgelere taşınmasını sağlamak amacıyla büyük ulaşım projeleri başlatmıştır. Demir yolları, kara yolları ve hava ulaşımı, sanayi üretiminin yaygınlaşması için kritik öneme sahiptir. Özellikle demir yolu ağı, Sovyetler Birliği'nin sanayi malzemelerinin ve hammaddelerinin taşınmasında büyük rol oynamıştır. Bu yatırımlar, Kazakistan'daki sanayi tesislerinin verimli bir şekilde çalışabilmesi için gerekli altyapıyı sağlamıştır. Sovyet hükümetinin altyapı yatırımları, Kazakistan'ın sanayileşmesinin yanı sıra, bölgenin diğer sanayi merkezleriyle entegrasyonunu da güçlendirmiştir. Kazakistan'daki bu ulaşım yatırımları, sadece yerel ekonomiye değil, Sovyetler Birliği'nin genel ekonomik yapısına da önemli katkılar sağlamıştır (Şahin, 2016).

3.5.4. Sosyo-Ekonomik Dönüşümler ve Kentleşme

Sovyetler Birliği'nin sanayileşme politikaları, Kazakistan'daki sosyo-ekonomik yapıyı derinden etkilemiştir. Sanayileşme sürecinin bir sonucu olarak, Kazakistan'daki köy nüfusu, şehir merkezlerine göç etmeye başlamıştır. Bu süreç, kentleşme oranlarının hızla artmasına yol açmıştır. 1950'lerden itibaren Kazakistan'ın şehirleri hızla sanayi merkezlerine dönüşmeye başlamış, özellikle Alma-Ata (şu anki Almatı) şehirleşme açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. Aynı zamanda, Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerinden iş gücü göçü, Kazakistan'daki sanayi sektörlerinde çalışan iş gücünü artırmıştır. Bu durum, Kazakistan'daki iş gücü piyasasında çeşitliliği artırmış ve sanayileşme sürecini hızlandırmıştır. Ancak, bu durum aynı zamanda sosyal ve kültürel değişikliklere de yol açmış, geleneksel Kazak göçebe yaşam tarzı terk edilerek, şehirli yaşam biçimlerine adaptasyon başlamıştır (Yıldız, 2013). Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan'ın sanayi yapısı, merkezi planlama ve devletçi ekonomi politikaları doğrultusunda büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Sovyet hükümetinin Kazakistan'daki doğal kaynaklara yaptığı yatırımlar ve sanayi komplekslerinin kurulması, ülkenin sanayileşme sürecinde önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Madencilik, ağır sanayi ve tarıma dayalı sanayi alanlarındaki yatırımlar, Kazakistan'ı Sovyetler Birliği'nin ekonomik yapısının kritik bir parçası haline getirmiştir. Bu süreç, Kazakistan'ın sanayi yapısının şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

BÖLÜM 4: SOVYET SONRASI DÖNEMDE EKONOMİK DÖNÜŞÜM: SANAYİ ALTYAPISININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Sovyetler Birliği'nin 1991'deki çöküşü, Kazakistan'ın ekonomik yapısında ve sanayi altyapısında köklü değişimlere yol açmıştır. Sovyet dönemi boyunca Kazakistan'ın sanayi sektörü, Sovyet hükümetinin merkezi planlaması ve ağır sanayi odaklı politikaları doğrultusunda gelişmiştir. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılması, Kazakistan'ı yeni bir ekonomik model benimsemeye zorlamıştır. Bağımsızlığını kazanan Kazakistan, piyasa ekonomisine geçiş sürecinde önemli zorluklarla karşılaşmış ve sanayi altyapısını yeniden yapılandırmak zorunda kalmıştır. Bu süreç, ekonomik bağımsızlık, uluslararası entegrasyon ve yerel sanayi kapasitesinin yeniden şekillenmesi için çeşitli stratejik hamleler gerektirmiştir.

4.1. BAĞIMSIZLIK SONRASI EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜN TEMELLERİ

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1991 yılında bağımsızlığını ilan ettiğinde, ekonomik yapısındaki en büyük zorluk, merkezi planlamadan piyasa ekonomisine geçiştir. Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan, büyük ölçüde sanayi üretiminin hammaddelerini temin eden bir ülke konumundaydı. Bağımsızlık sonrası bu yapının sürdürülebilmesi için büyük bir dönüşüm süreci gerekiyordu. Kazakistan, piyasa ekonomisine geçiş sürecinde, Sovyetler Birliği'nin eski sanayi tesislerinin çoğunu devraldı. Ancak, bu tesislerin büyük bir kısmı eski teknolojiye sahipti ve rekabet gücü düşük olan yapılar haline gelmişti. Bu durum, Kazakistan hükümetinin ekonomik politikalarını ve sanayi altyapısının yeniden yapılandırılmasını gerektiren bir

dizi reformu hayata geçirmesini zorunlu kılmıştır. Bu reformların başında, devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması, özelleştirme sürecinin başlatılması ve dışa açılma stratejileri yer almaktadır (Hassan, 2014). Bağımsızlık sonrası Kazakistan, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşlardan aldığı destekle piyasa ekonomisine geçişi hızlandırmaya çalıştı. Ekonominin serbestleşmesi, serbest piyasa mekanizmalarının işler hale gelmesi ve özel sektörün güçlendirilmesi için temel adımlar atıldı. Ancak bu geçiş süreci, Kazakistan'ın sanayi altyapısındaki bozulmalar ve iş gücü kayıpları ile birlikte yaşanmıştır. Sovyetler döneminde Kazakistan'daki sanayi tesislerinin büyük çoğunluğu, devletin denetiminde ve hükümetin merkezi planlamasına dayalı olarak çalışıyordu. Ancak bağımsızlık sonrası özel sektörün gelişmesiyle birlikte bu yapılar yeniden yapılandırılmak zorunda kalmıştır (Berk, Kazakistan Ekonomisinin Yapısı ve Sanayi Altyapısındaki Değişimler, 2016).

4.1.1. Özelleştirme Süreci ve Sanayi Altyapısının Yeniden Yapılandırılması

Kazakistan'ın bağımsızlık sonrasındaki ekonomik dönüşümünde en önemli adımlardan biri özelleştirme süreci olmuştur. 1990'ların başında, Kazakistan hükümeti, Sovyetler Birliği döneminde devletleştirilen sanayi ve kamu işletmelerinin özelleştirilmesi gerektiğini fark etti. 1991'de çıkarılan "Özelleştirme Yasası" çerçevesinde, devlet mülkiyetindeki birçok sanayi tesisi ve fabrikası özel sektöre devredildi. Bu süreç, başlangıçta Kazakistan'ın sanayi altyapısının etkinliğini artırmak ve yabancı yatırım çekmek amacıyla başlatılmış olsa da, ekonomik düzensizlikler ve özel sektörün yetersizliği nedeniyle birçok zorlukla karşılaşmıştır (Ernst&Young, Kazakistan Ekonomisi ve Yatırım Stratejileri, 2012). Özelleştirme sürecinin en büyük zorluklarından biri, Sovyetler döneminde yüksek teknolojiye sahip olmayan sanayi tesislerinin özelleştirilmesiydi. Bu tesislerin çoğu, eski üretim teknikleri ve düşük verimlilik ile çalışıyordu, bu da yeni özel sektör işletmecilerinin bu işletmeleri verimli bir şekilde çalıştırmalarını engellemiştir. Özelleştirme süreci, aynı zamanda iş gücü kayıplarına ve sosyal eşitsizliklere de yol açmıştır. Ancak, Kazakistan hükümeti,

özel sektörü teşvik etmek amacıyla çeşitli vergi indirimleri, özel sektör teşvikleri ve yabancı yatırımcılar için cazip fırsatlar sunmuştur (Hassan, 2014).

Bağımsızlık sonrası dönemde Kazakistan, ekonomisini çeşitlendirmek ve sanayisini modernize etmek için yabancı yatırımcıları ülkeye çekmeye çalışmıştır. Kazakistan, zengin yeraltı kaynakları, özellikle petrol ve gaz rezervleri ile dikkat çekmektedir. Bu kaynakların işlenmesi ve sanayiye dönüştürülmesi için yabancı yatırımcıların desteği büyük önem taşımaktadır. 1990'ların ortalarında Kazakistan, petrol, gaz, maden ve metal sanayi sektörlerinde büyük yabancı yatırımlar almaya başlamıştır. Kazakistan, özellikle Batılı yatırımcılar için cazip bir pazar haline gelmiştir. Kazakistan hükümeti, yabancı yatırımcıların ilgisini çekebilmek amacıyla birçok yatırım teşvik programı başlatmış ve 1997 yılında "Yabancı Yatırım Yasası"nı çıkararak, yatırımcılar için vergi avantajları ve diğer kolaylıklar sağlamıştır. Bu yatırımlar, özellikle enerji sektörü, inşaat ve otomotiv sanayi gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, sanayinin diğer sektörlerinde, özellikle teknoloji ve işlenmiş ürünler üretimi gibi alanlarda yatırımlar sınırlı kalmıştır (Berk, Kazakistan Ekonomisinin Yapısı ve Sanayi Altyapısındaki Değişimler, 2016). Yabancı yatırımların artması, Kazakistan'ın sanayi altyapısını modernize etmesine yardımcı olmuş, eski Sovyet sanayi tesislerinin yenilenmesi için büyük kaynak sağlamıştır. Ancak, bu yatırımların genellikle doğal kaynaklar ve enerji sektörlerine odaklanmış olması, Kazakistan'ın sanayi yapısının çeşitlenmesini engellemiştir. Yine de, yabancı yatırımların sanayi altyapısına olan etkisi, Kazakistan'ın uluslararası ekonomiye entegrasyonunu hızlandırmıştır.

2003 yılında kabul edilen *Kazakistan 2030 Stratejisi*, sanayi sektöründe modernleşme ve çeşitlenme için bir yol haritası çizmiştir. Bu strateji, Kazakistan'ın doğal kaynaklar dışındaki sanayi sektörlerinde büyümesini sağlamayı hedeflemiştir. Bunun için, sanayinin yüksek teknoloji, otomotiv, elektronik ve kimya gibi alanlarında gelişmesi teşvik edilmiştir. Ayrıca, sanayinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, çevre dostu teknolojilerin kullanımı ve yeşil enerji projeleri de gündeme gelmiştir (Ernst&Young, Kazakistan Ekonomisi ve Yatırım Stratejileri, 2012). Kazakistan hükümeti,

ayrıca sanayinin dijitalleşmesi ve sanayi 4.0'a uyum sağlaması için de yatırımlar yapmıştır. Bu dönemde, otomasyon, yapay zeka ve veri analitiği gibi alanlara yapılan yatırımlar, sanayi üretiminin verimliliğini artırmayı hedeflemiştir. Ancak, bu dönüşüm süreci, altyapı eksiklikleri ve eğitilmiş iş gücü eksiklikleri nedeniyle yavaş bir şekilde ilerlemiştir. Ayrıca, sanayinin dışa bağımlılığı ve dünya pazarındaki değişimlere duyarlılığı da bu süreci zorlaştıran faktörler arasında yer almıştır (Berk, Kazakistan Ekonomisinin Yapısı ve Sanayi Altyapısındaki Değişimler, 2016) . Sanayi altyapısının yeniden yapılandırılması sürecinde Kazakistan, iş gücü kayıpları, işsizlik ve sosyal eşitsizlikler gibi önemli sosyo-ekonomik zorluklarla karşılaşmıştır. Özelleştirme ve sanayi modernizasyonu süreçlerinde birçok işçi, eski Sovyet sanayi tesislerinin kapanması veya özelleştirilmesi nedeniyle işini kaybetmiştir. Bu durum, Kazakistan'ın iş gücü piyasasında önemli değişikliklere yol açmış ve işsizlik oranlarını artırmıştır. Ayrıca, sanayi sektörü dışındaki hizmet sektörlerinin gelişmemiş olması, işsizlik probleminin çözülmesini zorlaştırmıştır (Hassan, 2014).

Kısacası Kazakistan'ın Sovyet sonrası dönemdeki sanayi altyapısının yeniden yapılandırılması, büyük zorluklarla gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Kazakistan'ı piyasa ekonomisine geçiş ve sanayisini çeşitlendirme sürecine sokmuş, ancak bu süreç birçok ekonomik, sosyal ve altyapısal zorlukla karşılaşmıştır. Yabancı yatırımların artması, özelleştirme süreci ve yeni sanayi politikaları, Kazakistan'ın sanayi altyapısının modernizasyonuna önemli katkılar sağlamıştır. Ancak, Kazakistan'ın sanayi altyapısının çeşitlenmesi ve dünya ekonomisine entegrasyonu için atılması gereken daha birçok adım bulunmaktadır.

4.2. SANAYİLEŞMESİNİN SOSYO-POLİTİK BOYUTLARI: SOVYET ve BAĞIMSIZLIK SONRASI KARŞILAŞTIRMALAR

Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'daki sanayileşme politikaları, merkezi planlamaya dayalı ve devletçi bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. 1920'lerden itibaren Sovyet hükümeti, Kazakistan'ı tarıma dayalı bir ekonomiden sanayiye dayalı bir ekonomiye dönüştürmeyi hedeflemiştir. Bu dönemde, Sovyet sanayileşmesi özellikle maden, enerji ve ağır sanayi alanlarında yoğunlaşmış, Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin önemli sanayi bölgelerinden biri haline gelmiştir (Pavlov V. , 2012). Sovyet dönemi sanayileşmesinin sosyo-politik etkileri de derindir. Kazakistan'daki etnik yapı, Sovyet sanayileşmesinin bir sonucu olarak önemli ölçüde değişmiştir. Sovyetler Birliği, sanayi projelerini hayata geçirmek için büyük bir iş gücü göçü gerçekleştirmiştir. Bu dönemde, Kazakistan'a Ruslar başta olmak üzere, diğer Sovyet cumhuriyetlerinden de büyük bir iş gücü göçü yaşanmıştır. Bu durum, Kazaklar'ın azınlık durumuna düşmesine ve etnik kimliklerinin gerilemesine yol açmıştır (Bissenova A. , 2015). Sovyet yönetimi, Kazak halkının kültürel kimliğini baskı altında tutmuş ve Sovyet işçi sınıfının çıkarlarını ön plana çıkarmıştır. Sanayileşmenin toplumsal sınıf yapısındaki etkileri de büyük olmuştur. Sovyetler Birliği'nin sanayi projeleri, büyük bir işçi sınıfı yaratmış, ancak bu sınıfın yaşam koşulları oldukça zorlu olmuştur. Kazak halkı, Sovyet sanayisinde işçi olarak çalışmış, fakat düşük ücretlerle ve kötü çalışma koşullarında büyük bir baskı altında yaşamıştır. Ayrıca, Sovyet işçi sınıfı ile yerel halk arasında sınıf temelli büyük bir ayrım ortaya çıkmıştır (Ernst&Young, Kazakistan'ın Ekonomik Dönüşümü: Sovyetler Birliği Sonrası Gelişmeler, 2011). Bu dönemde, sanayiye dayalı ekonomik yapı ve toplumsal sınıflar arasındaki gerilimler, Kazak halkı için birçok olumsuz sonuca yol açmıştır.

4.2.1. Bağımsızlık Sonrası Sanayileşme ve Sosyo-Politik Değişim

Bağımsızlık sonrası Kazakistan, sanayileşme sürecinde büyük bir dönüşüm yaşamıştır. 1991’de Sovyetler Birliği’nden bağımsızlığını kazandıktan sonra, Kazak hükümeti sanayileşme politikalarını yeniden şekillendirmiştir. Bu dönemde, merkezi planlama yerine piyasa ekonomisine geçiş ve dışa açılma süreçleri ön plana çıkmıştır. Kazakistan, küresel pazara entegrasyon sağlamak için ekonomik reformlar başlatmış ve yabancı yatırımları teşvik etmeye başlamıştır (Syrmankulov N. , Kazakistan’ın Ekonomik Dönüşümü: Bağımsızlık ve Sonrasındaki Sanayileşme Politikaları, 2016). Bağımsızlık sonrası dönemdeki sanayileşme süreci, dışa açılma ve özelleştirme gibi faktörlerle şekillenmiştir. Yabancı yatırımların artması, sanayi sektörünün yeniden yapılandırılmasına olanak sağlamış ve Kazakistan’daki enerji, maden ve inşaat sektörlerinde hızlı bir büyüme yaşanmıştır. Ancak, bu hızlı büyüme, Kazakistan’daki toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Özelleştirme sürecinde birçok devlet mülkü özel sektöre devredilmiş ve iş gücü, bu dönüşümün etkisiyle büyük bir belirsizliğe düşmüştür (Pavlov V. , 2014). Bu süreç, işsizliğin artmasına ve toplumsal sınıflar arasındaki uçurumların derinleşmesine yol açmıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde sanayileşme, Kazakistan’daki etnik yapıyı da yeniden şekillendirmiştir. Sovyetler Birliği’nden sonra, Kazak kimliği daha güçlü bir şekilde ön plana çıkmış ve Kazak dili ile kültürüne yönelik bir dönüşüm süreci başlamıştır. Kazakistan hükümeti, etnik çeşitliliği dikkate alarak, Kazak kimliğini güçlendirme amacıyla çeşitli politikalar uygulamıştır. Ancak bu politikalar, özellikle Rus kökenli nüfus arasında, etnik gerilimlere yol açabilmiştir (Bissenova A. , 2017).

4.2.2. Sanayi Politikalarının Sosyo-Politik Sonuçları: Etnik Kimlik ve Sosyal Sınıf

Kazakistan’daki sanayileşme süreci, etnik kimlik, sosyal sınıf yapıları ve toplumsal eşitsizlikler açısından önemli değişikliklere yol açmıştır. Sovyetler

Birliği dönemindeki sanayileşme sürecinde, Kazakistan'a gelen büyük gç dalgası, Kazak halkının etnik kimliğini zayıflatmış ve Sovyet işçi sınıfı, Kazak halkının üzerinde önemli bir baskı oluşturmuştur (Syrmankulov N. , Sovyetler Sonrası Kazakistan: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Dönüşüm, 2018). Ancak, bağımsızlık sonrası dönemde Kazak kimliğinin güçlendirilmesi amacıyla yapılan kültürel ve dilsel reformlar, bu dengeyi kısmen değiştirmiştir. Sanayileşme sürecindeki sınıf yapısı değişiklikleri de önemli bir sosyo-politik etkidir. Özelleştirme, yerel iş gücünün işsizlikle karşı karşıya kalmasına neden olmuş ve eski Sovyet işçi sınıfının yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süreç, aynı zamanda toplumsal sınıflar arasındaki uçurumları derinleştirmiştir. Sosyo-ekonomik sınıflar arasındaki bu dengesizlik, Kazakistan'ın iç politikalarında gerilimlere neden olmuştur (Ernst&Young, Sovyet Sonrası Kazakistan: Sanayi ve Sosyo-ekonomik Yapı, 2015).

Sonuç olarak Sovyetler Birliği ve Bağımsızlık sonrası dönemdeki sanayileşme süreçleri, Kazakistan'ın toplumsal yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Sovyetler Birliği döneminde sanayileşme, merkezi planlamaya dayalı ve devletçi bir yaklaşım ile gerçekleştirilmişken, bağımsızlık sonrası dönemde piyasa ekonomisine geçiş, dışa açılma ve özelleştirme gibi unsurlar öne çıkmıştır. Bu süreçler, Kazak halkının etnik kimliğini ve toplumsal yapısını dönüştürmüş, aynı zamanda sosyal eşitsizliklerin artmasına ve etnik gerilimlerin güçlenmesine yol açmıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde Kazakistan'da sanayileşme süreci, eski Sovyet işçi sınıfının ve göçmen işçilerin yerini, daha fazla özel sektör odaklı ve yabancı yatırımlarla şekillenen bir ekonomi almıştır. Ancak bu süreç, toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine ve Kazak halkının siyasi kimliğinin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, Kazakistan'ın sanayileşme süreci, sadece ekonomik bir dönüşüm değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir yeniden yapılandırma olarak da karşımıza çıkmaktadır.

4.3. İLK SANAYİ REFORMLARI ve SERBEST PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞ

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında serbest piyasa ekonomisine geçiş yapmaya çalışırken, bu dönüşüm süreci, ilk sanayi reformlarının uygulanmasını gerektirmiştir. 1991'de bağımsızlık kazanan Kazakistan, eski Sovyet sanayi altyapısının mirası ve merkezi planlamanın baskısı altında piyasa ekonomisine adım atmaya başlamıştır. Bu süreç, ülkenin ekonomik yapısını yeniden şekillendirmek, dışa açılmak ve küresel ticaret ağlarına entegre olmak amacıyla atılacak adımları içeriyordu. Ancak bu geçiş, yalnızca ekonomik anlamda değil, aynı zamanda sosyal, politik ve kültürel anlamda da büyük zorluklarla şekillenmiştir.

4.3.1. Sovyet Sonrası Ekonomik Yapı ve Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş

Sovyetler Birliği'nin 1991'deki çöküşü, Kazakistan için büyük bir dönüm noktasıydı. Sovyet dönemi boyunca, Kazakistan'ın sanayi sektörü, devletin merkezi planlamasına dayanarak, özellikle ağır sanayi ve hammadde üretimi üzerinde yoğunlaşmıştı. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin bir parçası olarak sanayi üretiminin önemli bir parçasıydı, ancak bu üretim modelinin çoğu bölümü verimsizdi. 1991'de bağımsızlık ilan edildikten sonra, Kazakistan, serbest piyasa ekonomisine geçiş yapmak için birçok reform başlatmak zorunda kalmıştır (Syrmankulov K. , 2016). Kazak hükümeti, bu dönemde piyasa ekonomisinin temel prensiplerini uygulamaya başlamak için önceki Sovyet modelini terk etmeye başlamıştır. Bu süreç, ekonominin serbestleşmesi, özelleştirme, dışa açılma ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi gibi adımlarla şekillendi. Sovyetlerin son döneminde, Kazakistan'ın sanayi sektörü büyük ölçüde devlet tarafından kontrol ediliyordu ve devletin sanayideki rolü büyük bir ağırlığa sahipti. Bu devletçi modelin terk edilmesi ve serbest piyasa ekonomisinin kabul edilmesi hem sanayi altyapısının hem de ekonomik yapının köklü bir şekilde değişmesini zorunlu kılmıştır (WorldBank, 2003).

4.3.2. Özelleştirme ve Serbest Piyasa Ekonomisi: İlk Adımlar

Bağımsızlık sonrası Kazakistan'daki ekonomik reformların temel taşlarından biri özelleştirme olmuştur. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte, Kazak hükümeti, devlet mülkiyetindeki sanayi tesislerini özelleştirmek için çeşitli politikalar geliştirmiştir. 1991 yılında çıkarılan "Özelleştirme Yasası" çerçevesinde, devletin kontrolündeki birçok sanayi tesisi, fabrika ve işletme özel sektöre devredilmiştir (Hassan, 2014). Bu süreç, başlangıçta Kazakistan'ın sanayi altyapısının etkinliğini artırmayı ve yabancı yatırımcıları çekmeyi amaçlasa da birçok zorlukla karşılaşmıştır.

Özelleştirme sürecinin karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, Sovyet döneminde kurulan ve çoğu eski teknolojiye sahip olan sanayi tesislerinin verimliliğini artırmaktı. Bu tesisler, Sovyetler Birliği döneminde devletin merkezi planlamasıyla işliyordu ve büyük ölçüde düşük verimlilikle çalışıyordu. Ayrıca, özel sektöre devredilen bu tesislerin çoğu, yabancı yatırımcılar tarafından verimli bir şekilde yönetilemiyor ve bazen iş gücü kayıpları yaşıyordu (Berk, Kazakistan Ekonomisinin Yapısı ve Sanayi Altyapısındaki Değişimler, 2016). Özelleştirme, aynı zamanda iş gücü kayıplarına ve sosyal eşitsizliklere yol açmıştır. Sovyetler dönemi sanayi tesislerinin çoğu, hükümetin güçlü denetimi altındaydı, ancak özelleştirme süreci ile bu yapılar hızla dönüşmüş ve bazıları kapanmış, bu da işsizliğin artmasına neden olmuştur. İş gücü kayıpları ve ekonomik belirsizlik, Kazak halkı için önemli bir sosyal sorun haline gelmiştir. Kazakistan, sanayisini serbest piyasa ekonomisine entegre etme çabaları sırasında, işsizlik, iş gücü kayıpları ve düşük yaşam standartları gibi zorluklarla karşılaşmıştır (Ernst&Young, Kazakistan Ekonomisi ve Yatırım Stratejileri, 2012).

4.3.3. Dışa Açılma ve Yabancı Yatırımlar

Kazakistan'ın sanayi reformları, yalnızca özelleştirme ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda ülkenin dışa açılmasını ve yabancı yatırımcıları çekmesini

amaçlayan bir dizi adımı da içermektedir. Kazakistan, 1990'ların ortalarında enerji ve hammadde sektörlerinde yabancı yatırımları çekmeye başlamıştır. Özellikle petrol, gaz, maden ve metal sanayi sektörlerinde büyük yabancı yatırımlar alınmıştır. Kazakistan hükümeti, yabancı yatırımcıları ülkeye çekebilmek için birçok teşvik programı başlatmış, bu da ülkenin ekonomik büyümesini hızlandırmıştır (Sultanov, 2002). Bu dönemde yapılan yabancı yatırımlar, Kazakistan'ın sanayi altyapısını modernize etmeye yardımcı olmuştur. Ancak, bu yatırımların büyük kısmı, doğal kaynaklar ve enerji sektörlerine yönelikti ve sanayinin diğer alanlarına yapılan yatırımlar sınırlı kalmıştır. Bu durum, Kazakistan'ın sanayisinin çeşitlenmesi ve ileri teknoloji alanlarında gelişmesi açısından önemli bir engel oluşturmuştur (Torgbenu T. , 2019). Ancak, Kazakistan hükümeti, bu tür yatırımların sanayinin diğer sektörlerine de yayılabilmesi için çeşitli reformlar yapmayı sürdürmüştür.

4.3.4. İlk Sanayi Reformlarının Sonuçları ve Sosyo-Ekonomik Etkiler

Kazakistan'ın serbest piyasa ekonomisine geçiş süreci, sanayi altyapısının yeniden yapılandırılmasında önemli etkiler yaratmıştır. Ancak, bu reformlar, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel düzeyde de büyük değişimlere yol açmıştır. Özelleştirme ve sanayileşme süreci, iş gücü kayıpları, gelir eşitsizlikleri ve sosyal gerilimler gibi olumsuz etkiler yaratmış, bunlar da Kazakistan'ın iç politikalarında bazı sorunlara neden olmuştur. Kazakistan'da sanayileşme süreci, eski Sovyet işçi sınıfının yaşam koşullarını zorlu hale getirmiştir. Sovyetler Birliği döneminde iş gücünün büyük bir kısmı, devletin denetimindeki sanayi sektörlerinde çalışıyordu. Ancak serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, bu iş gücünün çoğu işsiz kalmış veya düşük ücretli işlerde çalışmaya başlamıştır (Pavlov V. , 2012). Aynı zamanda, özelleştirilen sanayi tesislerinin çoğu eski teknolojilere sahipti ve özel sektöre devredildiğinde, bu yapılar verimsiz hale gelmiştir.

Kısacası Kazakistan'ın sanayi reformları, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlık sonrası geçirdiği ekonomik dönüşümün önemli bir parçasıdır.

Özelleştirme, piyasa ekonomisine geçiş ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi gibi adımlar, Kazakistan'ın sanayisinin modernizasyonuna önemli katkılar sağlamıştır. Ancak, bu süreç büyük zorluklarla şekillenmiş, özellikle iş gücü kayıpları ve sosyal eşitsizlikler gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Kazakistan'ın sanayi altyapısının yeniden yapılandırılması ve serbest piyasa ekonomisine entegrasyonu, sosyal, ekonomik ve politik boyutlarda derin etkiler yaratmıştır ve bu süreç, Kazakistan'ın küresel ekonomiye entegrasyonunun önünü açmıştır.

Uygulamaya koyulan sanayi reformları, altyapının yeniden yapılandırılması ve serbest piyasa ekonomisine geçişle Kazakistan'ın elde ettiği ilerleme aşağıdaki tabloda güncel veriler ışığında orta vadeli hedefleri de göstermektedir.

Genel Ekonomik Durum

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028*	2029
GSYİH (Cari Fiyatlar milyar \$)	225,53	260,51	296,74	312,99	327,31	350,69	370,04	388,61
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar-%)	3,3	5,1	3,1	5,6	2,2	3,7	2,3	2,4
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar-\$)	11 486	13 117	14 778	15 426	15 964	16 935	17 693	18 396
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	15	14,6	8,7	7	6,1	5,4	5,1	5
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	3,1	-3,8	-4,5	-2,7	-3,2	-3,3	-4	-4,3
İşsizliğin Toplam İşgücüne Oranı (%)	4,9	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
Devletin Genel Toplam Borçlanma Sınırı GSYİH'ya Oranı (%)	23,5	23	24,2	26,5	29,2	31,2	33,6	35,9

Kaynak: Trademap, Türkiye Verileri, Ticaret Bakanlığı

4.4. ENERJİ ve MADEN SEKTÖRÜNDE KAZAKİSTAN'IN STRATEJİK ÖNEMİ

Kazakistan, sahip olduğu geniş doğal kaynaklar ile Orta Asya'nın en önemli ülkelerinden biri olmasının yanı sıra, enerji ve maden kaynakları bakımından dünya çapında da büyük bir stratejik öneme sahiptir. Bu kaynaklar, Kazakistan'ın hem ekonomik kalkınmasını sağlamakta hem de küresel enerji ve maden pazarlarında önemli bir oyuncu olmasına yol açmaktadır. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden Kazakistan,

özellikle doğal kaynaklarının yönetimi konusunda önemli reformlar gerçekleştirerek, bu kaynakları çağdaşlaştırmayı ve uluslararası pazarlara açmayı başarmıştır. Kazakistan'ın petrol, doğalgaz, kömür ve uranyum gibi yeraltı zenginlikleri, sadece iç ekonomisine değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel düzeydeki stratejik ilişkilerine de doğrudan etki etmiştir (Bryant, 2014).

4.4.1. Kazakistan'ın Enerji ve Maden Kaynakları: Temel Sektörler

Kazakistan'ın enerji ve maden kaynakları, ülkenin ekonomik yapısının temel taşlarını oluştururken, aynı zamanda küresel enerji piyasalarında da önemli bir yere sahiptir. Ülke, dünya genelinde en büyük petrol üreticileri arasında yer almakta ve petrol rezervleri bakımından 12. sırada bulunmaktadır (Smith, 2018). Kazakistan'ın en büyük petrol sahaları arasında Tengiz, Kashagan ve Karachaganak yer almakta olup, bu sahalar hem yerli hem de yabancı yatırımcılar için cazip fırsatlar sunmaktadır. Kazakistan'ın enerji üretimi, özellikle 2000'li yıllarda yapılan büyük yatırımlar ve yabancı sermayenin desteğiyle artmıştır. Bu süreçte, uluslararası enerji şirketleri, Kazakistan'daki enerji projelerine önemli yatırımlar yaparak, ülkenin ekonomik büyümesini hızlandırmışlardır (Choi, 2015)

Kazakistan, aynı zamanda doğalgaz üretimi konusunda da önemli bir oyuncudur. Ülkenin doğalgaz yatakları, Hazar Denizi çevresindeki bölgelere yayılmakta olup, bu kaynaklar ülkenin enerji stratejisinin önemli bir parçasını oluşturur (Pavlov V. , 2012). Kazakistan, doğalgaz üretiminde önemli bir artış göstermiş ve Çin ile Avrupa'ya doğalgaz ihracatı yapmaya başlamıştır. Kazakistan'ın doğalgaz altyapısının çağdaşlaştırılması ve gazın dışa aktarılması hem iç ekonomik kalkınma hem de dış ticaret açısından stratejik bir adım olmuştur (Hassan, 2014).

4.4.2. Petrol, Gaz ve Madenler

Kazakistan'ın petrol üretimi, ülkenin en büyük gelir kaynaklarından birini oluşturur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Kazakistan'ın petrol rezervlerinin değerlendirilmesi ve üretim kapasitesinin artırılması süreci hız kazanmıştır. 1990'ların başında bağımsızlık kazanarak, enerji sektörü de dışa açılmaya başlamıştır. Ülke, Tengiz, Kashagan ve Karachaganak gibi devasa petrol sahalarına sahiptir. Bu sahalar, Kazakistan'ın dünya çapında tanınmasını sağlayan büyük projeler olmuştur. 2010 yılında, Kashagan sahasında başlayan üretim, Kazakistan'ın petrol üretim kapasitesinin yıllık 1.5 milyon varil seviyesine çıkmasına olanak tanımıştır (Bryant, 2014). Kazakistan, 2010'lar itibariyle dünya çapında 15. sırada yer almakta olup, üretim kapasitesinin hızla arttığı bir döneme girmiştir (Smith, 2018). Ülke, aynı zamanda bölgesel enerji güvenliğinde de önemli bir rol oynamaktadır. Kazakistan, enerji üretiminin büyük bir kısmını Çin, Rusya ve Avrupa Birliği ile ticaret yaparak ihraç etmektedir. Bu durum, Kazakistan'ın uluslararası alandaki ekonomik ve diplomatik ilişkilerini güçlendirmiştir. 2000'li yıllarda, Kazakistan'ın enerji altyapısına yapılan yatırımlar, doğalgaz boru hatları ve petrol taşıma sistemlerinin geliştirilmesi gibi projelerle desteklenmiştir. Bu projeler, Kazakistan'ı küresel enerji pazarında önemli bir oyuncu yapmıştır (Choi, 2015).

Kazakistan petrol ve gazın haricinde, uranyum, altın, bakır, alüminyum ve kömür gibi önemli madenlerin üretiminde dünyada önemli bir konuma sahiptir. Özellikle uranyum üretimi, Kazakistan'ı küresel pazarda benzersiz bir noktaya taşımaktadır. 2010'lar itibariyle, Kazakistan dünya uranyum üretiminde lider ülkelerden biri olmuştur ve dünya uranyum rezervlerinin %20'sini elinde bulundurmaktadır (Pavlov V. , 2012). Bu durum, Kazakistan'ı nükleer enerji alanında önemli bir tedarikçi haline getirmiştir. Ülkenin uranyum üretim kapasitesi, dünya çapındaki nükleer enerji santralleri için kritik bir rol oynamaktadır. Kazakistan'daki bakır ve altın üretimi de önemli bir gelir kaynağıdır. Kazakistan, dünyanın en büyük bakır üreticilerinden biri olup, dünya bakır pazarındaki payı da giderek artmaktadır. 2016 itibariyle, Kazakistan,

dünya altın üretiminde de büyük bir paya sahip olmuştur (Hassan, 2014). Bu madenler, Kazakistan'ın uluslararası ticaretindeki değerli ürünler haline gelmiş ve ülkenin dışa bağımlılığını azaltarak, küresel pazarlara entegre olmasını sağlamıştır (Bryant, 2014).

Kazakistan'ın enerji ve maden sektörlerindeki büyüme, büyük ölçüde yabancı yatırımlara dayanmaktadır. 1990'ların sonlarına doğru çıkarılan Yabancı Yatırım Yasası ile ülke, yabancı yatırımcıları çekmeye başlamış ve büyük uluslararası enerji şirketlerinin Kazakistan'a yatırım yapmasını sağlamıştır. Özellikle Chevron, ExxonMobil, Total gibi enerji devleri, Kazakistan'daki büyük enerji projelerinde yer almışlardır. Bu projeler, ülkenin enerji üretim kapasitesini artırmış ve Kazakistan'ı dünya enerji piyasasında önemli bir aktör haline getirmiştir (Torgbenu T. , 2018) Ayrıca, Kazakistan, enerji ve maden sektöründe yalnızca büyük yatırımlara ev sahipliği yapmakla kalmamış, aynı zamanda bu sektörlerde yerel üretim kapasitesini de geliştirmiştir. Bu durum, Kazakistan'ın dış ticaretini güçlendirmiş ve yerli sanayinin gelişimine de katkı sağlamıştır (Hassan, 2014).

Kazakistan'ın enerji ve maden sektörlerindeki büyüme, beraberinde çevresel ve sosyal sorunları da getirmiştir. Petrol ve gaz üretiminin yanı sıra, maden sektöründeki faaliyetler, çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Özellikle uranyum madenciliği, ciddi çevresel sorunlara yol açmış ve bu durum, yerel halk üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kazak hükümeti, çevresel etkileri en aza indirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çeşitli önlemler almayı hedeflemektedir (Pavlov V. , 2012). Kazakistan, çevreye duyarlı enerji üretimi ve maden çıkarımı için uluslararası standartları benimseme yolunda adımlar atmaktadır. Sosyal açıdan ise, Kazakistan'ın enerji ve maden sektörlerinde çalışan işçilerin çalışma koşulları ve ücretler, zaman zaman eleştirilmektedir. İşçilerin çalışma ortamlarındaki güvenlik sorunları ve düşük maaşlar, Kazakistan'ın sosyal politikaları açısından bir zorluk teşkil etmektedir. Kazakistan, işçi haklarına yönelik reformlar yapmayı hedeflemiş, ancak bu

süreçte daha fazla düzenleme yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Choi, 2015).

Sonuç olarak Kazakistan, enerji ve maden kaynakları bakımından zengin bir ülke olup, dünya pazarlarındaki stratejik önemi her geçen yıl artmaktadır. Ülkenin petrol, doğalgaz, uranyum ve maden üretimi, Kazakistan'ı küresel düzeyde güçlü bir aktör yaparken, yabancı yatırımların bu alandaki katkısı da önemli olmuştur. Ancak, çevresel ve sosyal sorunlar, ülkenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşması için çözülmesi gereken önemli bir meseledir. Kazakistan'ın enerji ve maden kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmaya devam ederken, çevre ve işçi hakları konularında daha fazla reform yapması gerekmektedir.

BÖLÜM 5: KÜRESEL EKONOMİYE ENTEGRASYON ÇABALARI

Sovyetler Birliği dönemindeki planlı ekonomi anlayışının yerini serbest piyasa ekonomisine bırakması, Kazak hükümetinin ekonomik yapıyı yeniden şekillendirmek için attığı ilk adımlardan biri olmuştur. Sovyet dönemi, Kazakistan'ın sanayileşmesinde önemli adımlar atmış olsa da, bu yapı aynı zamanda verimsizlik ve bürokratik engellerle doluydu. Bu yapının ortadan kaldırılması için hükümetin alacağı kararlar, yalnızca ekonomik geçiş sürecini değil, toplumsal ve siyasi yapıyı da derinden etkilemiştir (Baizhanov, 2010). Bağımsızlık sonrası Kazakistan, sosyalist planlamadan serbest piyasa ekonomisine geçiş için ilk başta yavaş adımlar atmıştır. 1991-1994 yıllarında, Kazakistan ekonomisi, geçiş sürecinin sancılarını yaşarken, ülkenin hükümeti, temel ekonomik sektörlerin serbestleştirilmesi, özelleştirilmesi ve dış ticaretin liberalizasyonu konularında önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Bu dönemde hükümet, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşlardan destek almış ve önerilen yapısal reformları adım adım uygulamaya koymuştur (IMF, 2005). Kazakistan'ın 1993 yılında bağımsızlık sonrası ilk kez kendi para birimi olan Tenge'yi kabul etmesi, bu geçiş sürecinde atılan en önemli adımlardan biri olmuştur. Tenge'nin kabulü, Kazakistan'ın para politikasını bağımsız bir şekilde yönetmesine olanak sağlamış ve ülkedeki enflasyonu kontrol altına almak için atılan önemli bir adım olmuştur (Marat, 2017).

Bağımsızlık sonrası Kazakistan'ın küresel ekonomiye entegrasyon stratejileri, büyük ölçüde bölgesel işbirlikleri ve Batı ile ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi üzerine odaklanmıştır. Kazakistan, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Avrasya bölgesindeki ticaret ağlarını yeniden inşa etmeye başlamıştır. 1994 yılında kurulan **Avrasya Ekonomik Topluluğu**,

Kazakistan'ın hem Sovyet sonrası eski cumhuriyetlerle olan ekonomik bağlarını güçlendirmeyi hem de bu ülkelerle olan ticaret hacmini artırmayı hedeflemiştir. Bu platform, Kazakistan'ın bölgesel ekonomik entegrasyonunu hızlandırarak hem Asya hem de Avrupa pazarlarıyla olan ilişkilerini geliştirmesine olanak sağlamıştır (Sultanov, 2002). Ancak Kazakistan, yalnızca bölgesel ilişkilerle sınırlı kalmamış, Batı ile olan ticari ilişkilerini de güçlendirmeye çalışmıştır. 1990'ların ortalarına kadar, Kazakistan için dışa açılma ve dış yatırım çekme temel hedeflerden biri olmuştur. Batılı ülkelerle yapılan serbest ticaret anlaşmaları ve Kazakistan'a yönelik yapılan yatırım teşvikleri, Kazak ekonomisinin dünya çapında daha fazla yer edinmesine yardımcı olmuştur (Baizhanov, 2010). Bu dönemde Kazakistan, özellikle enerji sektöründe dış yatırım çekmeye yönelik çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Kazakistan'ın sahip olduğu büyük doğal gaz ve petrol rezervleri, dünya pazarlarında dikkat çekici bir öneme sahiptir. Bu strateji, Kazakistan'ı küresel enerji ticaretinin önemli bir oyuncusu haline getirmiştir (Marat, 2017).

5.1. IMF ve Dünya Bankası ile Başlangıç Dönemindeki İşbirlikleri ve Enerji Sektörü

Kazakistan'ın geçiş sürecindeki en önemli uluslararası destekçilerinden biri, IMF ve Dünya Bankası gibi küresel finansal kuruluşlardır. Kazakistan'ın ekonomisinde büyük değişimlere neden olacak reformların hayata geçirilmesinde IMF'nin rehberliği büyük bir rol oynamıştır. 1994 yılında Kazakistan ile imzalanan Stand-By Anlaşması, ekonomideki denetimi IMF'ye bırakmak suretiyle Kazakistan'a önemli bir mali destek sağlamıştır. IMF'nin sunduğu öneriler, ülkede piyasa ekonomisinin temellerini atmaya yöneliktir. Özelleştirme, finansal sistemin reformu ve dış ticaretin liberalizasyonu, IMF'nin Kazakistan'a önerdiği ana reformlardı. Bu süreçte, Kazakistan'ın devlet kontrolündeki büyük sanayi ve hizmet sektörü hızla özelleştirilmiş, yerel iş gücü serbest piyasa ekonomisine adapte edilmeye çalışılmıştır (IMF, 2005). Dünya

Bankası ise, Kazakistan'a sağladığı finansmanla özellikle altyapı projelerine yatırım yapmış, Kazakistan'ın ulaşım, enerji ve eğitim sektörlerindeki gelişimini desteklemiştir. Dünya Bankası, Kazakistan'ın enerji sektöründe önemli projelerin hayata geçirilmesinde de büyük katkı sağlamıştır. Bu projeler, Kazakistan'ın enerji alanındaki kapasitesini artırmış ve dışa bağımlılığını azaltmayı hedeflemiştir (WorldBank, 2003).

Kazakistan'ın enerji sektörü ise, ülkenin ekonomik büyümesinde ve küresel ticaretindeki yerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. 1990'ların sonunda Kazakistan, büyük enerji devlerinin ilgisini çekmeye başlamış ve bu dönemde yapılan önemli yatırımlar, Kazakistan'ı dünyanın en önemli enerji tedarikçileri arasına yerleştirmiştir. 1997 yılında çıkarılan **Yabancı Yatırım Yasası**, ülkenin enerji sektörüne yapılan yatırımları teşvik etmek için önemli bir düzenlemeydi. Kazakistan, başta BP, Chevron ve ExxonMobil olmak üzere birçok Batılı enerji şirketinin yatırım yapmasına olanak sağlamıştır. Bu yatırımlar, Kazakistan'ın petrol ve doğalgaz rezervlerinin etkin bir şekilde işlenmesi ve dünya pazarlarına sunulmasında önemli rol oynamıştır (Sultanov, 2002). Bununla birlikte, enerji sektöründeki büyüme, Kazakistan'ın diğer sektörlerinde de önemli bir dönüşüme yol açmıştır. Özellikle maden, otomotiv, tekstil ve gıda sektörlerinde yapılan yatırımlar, Kazakistan'ın ekonomik çeşitliliğini artırmış ve dışa açılma sürecini hızlandırmıştır. Bu, Kazakistan'ın yalnızca enerji alanında değil, diğer sanayi sektörlerinde de küresel pazarlara entegre olmasına olanak sağlamıştır (Baizhanov, 2010).

Kazakistan'ın dış ticaret stratejileri, enerji sektöründeki büyüme ile doğrudan ilişkilidir. Ülke, Çin ile yaptığı ticaret anlaşmalarını güçlendirerek, Asya pazarındaki yerini sağlamlaştırmıştır. Çin, Kazakistan'ın en büyük ticaret ortağı haline gelmiş ve enerji alanındaki işbirlikleri, Kazakistan'ın ekonomik büyümesinde önemli bir faktör olmuştur. Kazakistan'ın petrol ve doğalgaz ihracatı, dünya pazarlarında büyük bir paya sahip olmuş ve bu sektördeki gelirler ülkenin dış ticaretini domine etmiştir (Sultanov, 2002). Ayrıca, Kazakistan'ın tarım ve otomotiv sektörleri de hızla gelişmiş ve bu sektörlerin ihracatı artmıştır.

Bu sektörlerde yapılan yenilikçi yatırımlar, Kazakistan'ın dünya pazarlarında rekabet gücünü artırmış ve ülke, küresel ticarete daha büyük bir yer edinmeye başlamıştır. Kazakistan'ın küresel ekonomiye entegrasyonu, yalnızca enerji ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda diğer üretim sektörlerinde de etkisini göstermiştir (Marat, 2017).

5.2. Dış Yatırım Politikaları ve Yabancı Sermaye Çekme Stratejileri

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve bağımsızlık sonrası dönemde, hızla ekonomik reformlar yapmaya başlamıştır. 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Kazakistan, ilk olarak yasal altyapısını kurarak, yabancı sermaye yatırımlarını çekmeye yönelik politikalar geliştirmiştir. Bu politikaların temel hedefi, Kazakistan'ı uluslararası iş dünyasında rekabetçi bir aktör haline getirebilmektir. 1991'de çıkarılan *Yabancı Yatırım Yasası*, Kazakistan'a yabancı sermaye çekme sürecinin en önemli adımlarından biri olmuştur. Bu yasa, yatırımcılara vergi avantajları sunarak ve yatırımcı haklarını güvence altına alarak, yabancı sermaye için cazip bir ortam yaratmıştır. 1997'de ise, daha kapsamlı bir düzenleme olan *Yabancı Yatırımcılar Yasası* çıkarılmıştır. Bu yasal düzenleme, Kazakistan'a yapılacak yabancı yatırımların önündeki bürokratik engelleri azaltmayı ve yatırım ortamını iyileştirmeyi amaçlamıştır. Kazakistan hükümeti, bu yasal reformları yaparak, özellikle enerji, maden ve inşaat sektörlerinde yabancı yatırımları teşvik etmeyi hedeflemiştir. Yabancı sermaye, bu sektörlerdeki potansiyelini fark ederek Kazakistan'a büyük yatırımlar yapmış, bu da ülkenin ekonomik büyümesini hızlandırmıştır. Ayrıca, Kazakistan, yatırımcıların yasal güvenliklerini artırarak, uzun vadeli yatırımlar için güvenli bir ortam sunmayı başarmıştır (Pavlov V. , 2012).

Yabancı sermayenin Kazakistan ekonomisine etkisi büyük olmuştur. 1990'lı yılların ortalarından itibaren, Kazakistan'ın petrol, doğal gaz ve maden gibi kaynaklarının keşfi ve bu kaynaklara yönelik yapılan yatırımlar, ülkenin

ekonomik yapısının değişmesinde önemli rol oynamıştır. Kazakistan hükümeti, dış yatırımcıları çekebilmek için vergi indirimleri, gümrük kolaylıkları ve yatırım garantileri gibi bir dizi teşvik sunmuştur. Ayrıca, Kazakistan'daki ekonomik reformlar, yerel işletmelerin ve sanayilerin uluslararası pazarlara açılmasını teşvik etmiştir.

Yabancı sermayenin Kazakistan'a girişi, özellikle enerji sektöründe büyük bir patlama yaşatmıştır. 1990'ların sonlarından itibaren, enerji ve maden sektörlerine yönelik yapılan yatırımlar, hem ülkenin gelirini artırmış hem de dünya çapında ticaret hacmini büyütüştür. Örneğin, 2000'lerin başında Kazakistan, Batılı petrol şirketlerinin ilgisini çekmeye başlamış ve bu şirketler ülkeye büyük yatırımlar yapmıştır. Kazakistan'ın enerji altyapısının modernizasyonu ve enerji üretim kapasitesinin artırılması, dünya çapında petrol ve gaz üreticisi olmasına katkı sağlamıştır (Bryant, 2014).

Kazakistan'ın dış yatırım politikaları, ekonomik büyüme sağlasa da sosyal eşitsizliklerin artmasına da neden olmuştur. Yabancı sermayenin ülkeye girişi, özellikle enerji sektöründeki büyük yatırımlarla hız kazanmış ancak yerel halkın bu büyümeden yeterince faydalanamaması, sosyal adaletsizliğe yol açmıştır. Yabancı şirketler, çoğunlukla yüksek teknoloji gerektiren iş gücüne ihtiyaç duymakta ve yerel iş gücünü düşük ücretli sektörlerde çalıştırmaktadır. Bu durum, gelir dağılımında dengesizliklere yol açmış ve sosyal huzursuzluklara neden olmuştur. Sosyal eşitsizlikler, Kazakistan'da yerel halk ile yabancı sermaye arasındaki uçurumun büyümesine yol açmıştır. Yabancı yatırımcılar, büyük ölçüde yerel iş gücünü tercih etmek yerine, yabancı iş gücünü kullanmayı tercih etmiştir. Bu durum, yerel iş gücünün düşük ücretli ve vasıfsız işlerde çalışmasına yol açmış, aynı zamanda iş gücü piyasasında büyük bir gelir uçurumu ortaya çıkarmıştır (Çetin, 2019). Kazakistan hükümeti, bu durumu dengelemek amacıyla çeşitli sosyal politikalar geliştirmiş olsa da, yerel iş gücünün yüksek beceri gerektiren işlerdeki yetersizliği, büyük bir engel teşkil etmektedir.

Yabancı sermaye girişinin, Kazakistan'daki çevresel etkileri de büyük olmuştur. Özellikle enerji sektörü, çevreye büyük zararlar vermekte ve bu durum yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Petrol ve gaz çıkarma faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde çevresel kirlenme, su kaynaklarının kirlenmesi ve toprak erozyonu gibi sorunlar yaşanmaktadır. Kazakistan hükümeti, bu çevresel sorunları azaltabilmek için çeşitli düzenlemeler getirmiş ancak bu düzenlemeler çoğu zaman yetersiz kalmıştır.

Kazakistan'ın dış yatırım stratejilerinin geleceği, küresel ekonomik trendler ve yerel gelişmeler doğrultusunda şekillenecektir. Yabancı sermayenin ülke ekonomisine katkı sağladığı bir gerçek olsa da, sosyal eşitsizlik ve çevresel sorunların aşılması için daha derinlemesine reformlar ve yenilikçi çözümler gereklidir. Kazakistan, mevcut yatırımlarını sürdürülebilirlik ilkelerine dayandırarak, çevre dostu teknolojilerin kullanımını artırabilir. Ayrıca, yerel iş gücünün eğitimi ve sosyal refahın artırılması için daha kapsamlı sosyal politikalar geliştirilmesi önemlidir. Kazakistan'ın dış yatırım stratejilerinin geleceği, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe de odaklanmalıdır. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için Kazakistan, hem yerel hem de uluslararası aktörlerle işbirlikleri yaparak kapsamlı reformlara gitmelidir (Pavlov V. , 2012).

5.3. KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKASININ KÜRESEL EKONOMİYE ETKİSİ

Kazakistan'ın sanayi politikalarının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal sonuçları da vardır. Bu sosyal etkiler, özellikle iş gücü yapısı, gelir eşitsizlikleri, kentleşme ve eğitim alanlarındaki değişiklikler olarak kendini göstermektedir. Sanayi sektöründeki büyüme ve yabancı yatırımların artışı, ekonomik kalkınmanın hızlanmasına yardımcı olmuş, ancak bu süreç aynı zamanda bazı olumsuz sosyal sonuçları da beraberinde getirmiştir. Kazakistan'daki iş gücü piyasası, sanayi politikasının önemli bir etkisi

altındadır. Özellikle, sanayileşmenin yoğun olduğu bölgelerde iş gücünün beceri seviyeleri ve eğitim ihtiyaçları önemli bir gündem maddesi olmuştur. Kazakistan hükümeti, sanayileşme sürecinin gereksinimlerine uygun bir iş gücü yetiştirmek amacıyla çeşitli eğitim ve beceri geliştirme programları başlatmıştır. Bu programlar, yerel iş gücünün küresel rekabetçi pazarda daha etkin olabilmesi için kritik öneme sahiptir. Ancak, bazı bölgesel eşitsizlikler ve eğitimdeki eksiklikler, iş gücü piyasasında hala belirli zorluklara yol açmaktadır (Günay, 2018). Sanayileşme, aynı zamanda hızlı kentleşme ile de ilişkilidir. Kazakistan, özellikle başkent Astana (şimdi Nur-Sultan) ve Almatı gibi büyük şehirlerde yoğun bir kentleşme süreci yaşamaktadır. Bu kentleşme, ekonomik fırsatların arttığı yerlerde yaşam kalitesini iyileştirme potansiyeli taşırken, bazı sosyal eşitsizlikleri de derinleştirebilmektedir. Kentleşme ile birlikte altyapı, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel sosyal ihtiyaçlar üzerinde baskılar artmıştır. Bu süreçte, Kazakistan hükümeti, sosyal politikaları geliştirerek, kentsel alanlarda daha dengeli bir yaşam standardı sağlamaya çalışmaktadır (Çetin, 2019). Bununla birlikte, Kazakistan'daki gelir eşitsizlikleri, sanayileşmenin etkisiyle daha da belirginleşmiştir. Sanayi sektörü, büyük şehirlerde ve doğal kaynakların yoğun olduğu bölgelerde yoğunlaşırken, kırsal alanlar ve iç bölgelerdeki ekonomik kalkınma seviyeleri daha düşük kalmıştır. Bu durum, Kazakistan'ın sosyal yapısını dönüştürmekte ve toplumun farklı kesimleri arasında daha fazla gelir uçurumu yaratmaktadır. Bununla birlikte, devlet, bu eşitsizliği azaltmak amacıyla sosyal yardımlar ve teşvikler sunarak kırsal bölgelere daha fazla yatırım yapmayı hedeflemektedir (Aydın, 2019).

Kazakistan'ın sanayi politikalarının küresel rekabet üzerindeki etkisi, yalnızca ülkenin ekonomik büyümesiyle sınırlı kalmamıştır. Kazakistan, sanayileşme sürecinde, dünyanın dört bir yanındaki büyük ekonomik güçlerle rekabet edebilmek için üretim kapasitesini artırmış ve uluslararası pazarlarda daha fazla yer edinmiştir. Bu durum, ülkenin uluslararası ticaretini artırmış ve dünya ekonomisindeki payını yükseltmiştir. Enerji sektöründeki potansiyel ve bunun yanında gelişen üretim altyapısı, Kazakistan'ı küresel ekonomik rekabetin önemli bir parçası haline getirmiştir. Ülke, doğal kaynaklarıyla küresel

enerji piyasasında önemli bir aktörken, aynı zamanda gelişen sanayi sektörü ile diğer üretim alanlarında da rekabet gücünü artırmıştır. Bu durum, Kazakistan'ın dünya pazarında daha fazla yer almasını sağlamış ve uluslararası işbirliklerinin güçlenmesine olanak tanımıştır (Pavlov V. , 2012).

Kazakistan, Çin ve Rusya gibi bölgesel güçlerle olan ticaret ilişkilerini güçlendirerek küresel ekonomik pazarda daha rekabetçi bir konumda olmuştur. Özellikle, Çin ile yapılan enerji ticaret anlaşmaları ve Rusya ile olan stratejik ekonomik ilişkiler, Kazakistan'ın küresel ekonomi üzerindeki etkisini artırmıştır. Kazakistan, aynı zamanda Avrupa ve Orta Doğu pazarları ile de işbirliklerini güçlendirerek, sanayi üretimi ve ticaret hacmini genişletmiştir (Yılmaz R. , 2017). Kazakistan'ın sanayi politikaları, sadece dış ticaret ve ekonomik büyüme üzerinde etkili olmakla kalmamış, aynı zamanda uluslararası iş gücü hareketliliği ve sermaye akışını da etkilemiştir. Yabancı yatırımların artması, ülkenin daha fazla iş gücü ve sermaye akışını çekmesini sağlamıştır. Bu da, Kazakistan'ın küresel rekabetçiliğini artırmış ve ülkeyi daha cazip bir yatırım merkezi yapmıştır (Karatay, 2016).

Kazakistan'ın sanayi politikası, son yıllarda küresel ekonomik koşullar doğrultusunda şekillenmeye devam etmektedir. Enerji fiyatlarındaki dalgalanmalar ve küresel ticaret savaşları gibi dışsal faktörler, Kazakistan'ın sanayi politikalarının yönünü değiştirebilecek potansiyele sahiptir. Ancak, Kazakistan hükümeti, bu gibi olumsuz dışsal faktörlere karşı stratejik bir çeşitlendirme politikası izleyerek, ekonomisini daha sürdürülebilir hale getirmeye çalışmaktadır. Kazakistan, gelecekteki sanayi politikalarını daha çok teknoloji, yenilik ve dijital dönüşüm üzerine yoğunlaştırmaktadır. Ülke, daha fazla yüksek teknolojili üretim kapasitesine sahip olmak için altyapı yatırımlarına ağırlık vermekte ve yabancı yatırımları çekmeye devam etmektedir. Bu bağlamda, Kazakistan'ın gelecekteki sanayi politikaları, ülkenin küresel ekonomik ilişkilerdeki rolünü pekiştirecek ve dünya ekonomisinde daha güçlü bir aktör olmasına olanak sağlayacaktır (Yılmaz R. , 2020). Kazakistan'ın küresel ekonomiye katkıları, yalnızca enerji ve sanayi üretimiyle sınırlı

kalmayacak; aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik, inovasyon, dijitalleşme ve iş gücü eğitime dayalı sanayi yatırımlarıyla daha geniş bir alanda şekillenecektir. Bu dönüşüm, Kazakistan'ın hem bölgesel hem de küresel ekonomiye daha entegre bir şekilde katkıda bulunmasını sağlayacaktır.

5.3.1.Kazakistan'ın İhracat Stratejilerinin Temel Hatları

Kazakistan'ın ihracat stratejilerinin başlıca unsurları, enerji sektöründeki liderlik, maden ihracatına dayalı gelir modelleri, sanayi çeşitlendirme ve dış ticaretin dijitalleşmesidir. Ülkenin sahip olduğu zengin yer altı kaynakları, büyük ölçüde ham petrol, doğalgaz, kömür ve uranyum gibi enerjilere dayalı ihracat yapmasına olanak sağlamaktadır. Kazakistan, dünyanın en büyük uranyum üreticilerinden biri olup, petrol ve doğalgaz ihracatında da önemli bir paya sahiptir. Bu durum, ülkenin enerji sektörünü ihracatın temel dinamiği haline getirmiştir (Pavlov V. , 2012). Ancak, Kazakistan'ın ihracat stratejileri yalnızca bu sektörle sınırlı kalmamış; tarım ve sanayi sektörlerinde de büyük bir çeşitlendirme sürecine girilmiştir. 1990'ların sonlarından itibaren, Kazakistan, sanayisini daha geniş bir yelpazeye yayarak otomotiv, tekstil ve gıda işleme gibi alanlarda da önemli adımlar atmıştır. Kazakistan, sanayi sektörünü güçlendirirken dış yatırımları da artırmaya yönelik politikalar geliştirmiştir. Yabancı yatırım çekme stratejileri, ülkenin gelişmiş altyapısı ve doğal kaynakları ile birleşerek uluslararası şirketlerin Kazakistan'a yönelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, Kazakistan hükümeti, özellikle sanayi yatırımlarını artırmayı ve üretim kapasitesini büyütmeyi hedeflemiştir (Öztürk, 2015). Özellikle, yabancı yatırımcılar için sağlanan vergi teşvikleri ve serbest bölgeler, Kazakistan'ın ihracatını çeşitlendirmeye yönelik önemli adımlar olmuştur.

Kazakistan'ın küresel ticaretle entegrasyonu, yalnızca ekonomik adımlarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda diplomatik ilişkilerdeki stratejik hamlelerle de şekillenmiştir. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından dış politikasında dengeli bir yaklaşım benimsemiştir. Bu, Batı ile olan ekonomik ilişkilerin yanı sıra, Rusya ve Çin gibi bölgesel güçlerle de ilişkilerini

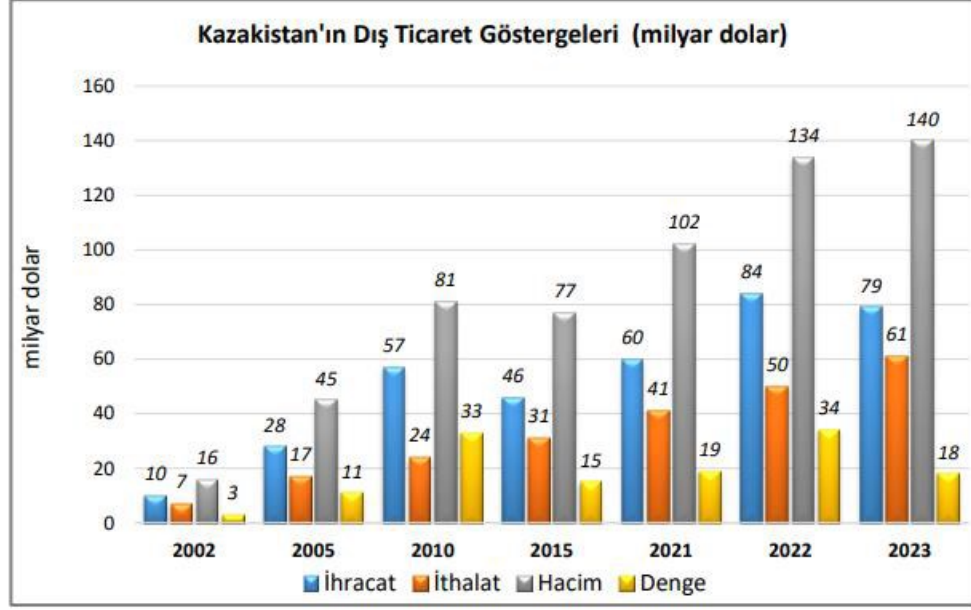
güçlendirme yönünde olmuştur. Kazakistan'ın dış ticaretindeki önemli bir oyuncu olan Çin, ülkenin petrol ve doğalgaz ihracatının önemli bir alıcısıdır. Çin'in Kazakistan ile olan ticaret hacmi, yıllık olarak büyük bir artış göstermektedir ve Kazakistan, Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" (Belt and Road Initiative) projesinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Günay, 2018). Çin ile yapılan bu ticari ilişkiler, Kazakistan'ın enerji ihracatını artırmanın yanı sıra, altyapı projeleri ve ulaşım ağları konusunda da önemli fırsatlar yaratmıştır. Bunun yanı sıra, Kazakistan'ın Batı ile olan ilişkileri, özellikle Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri ile yaptığı ticaret anlaşmaları doğrultusunda daha fazla dış yatırım çekmesini sağlamıştır. Kazakistan, Batı ile yaptığı anlaşmalarla, ülke içindeki sanayi üretiminin artırılması ve dış yatırımların teşvik edilmesi hedefini gütmüştür. Ayrıca, Kazakistan'ın Batı ile olan ilişkileri, Kazakistan'ın dış ticaretindeki çeşitlenmenin temel nedenlerinden biri olmuştur. Batı ile yapılan dış ticaretin artması, özellikle teknoloji ve sanayi alanlarında daha fazla dış yatırım yapılmasına olanak sağlamıştır. Kazakistan'ın Batı ile olan ilişkileri, enerji ve sanayi alanlarında işbirliklerinin derinleşmesini, aynı zamanda yüksek teknoloji transferini de beraberinde getirmiştir (Bryant, 2014).

Kazakistan'ın sanayi stratejilerinin çeşitlendirilmesi, ülkenin küresel ticaretin yalnızca doğal kaynaklarla sınırlı kalmamasını sağlamak amacıyla önemlidir. 2000'li yıllardan itibaren, Kazakistan otomotiv, kimya, tekstil ve gıda işleme gibi sektörlerde yatırımlar yaparak, bu alanların ihracatına öncelik vermiştir. Bu bağlamda, Kazakistan'ın özellikle otomotiv ve tekstil sektörlerinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ülkenin, Rusya ve Orta Asya pazarlarına yönelik otomotiv ihracatı hızla artmış, bu sektördeki gelişmeler, Kazakistan'ın dünya pazarlarındaki rekabet gücünü pekiştirmiştir (Yılmaz R. , 2017). Kazakistan, otomotiv sektöründe yerli üretimi teşvik ederek, üretim kapasitesini artırmayı ve ülke dışına yapılan ihracatları çeşitlendirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda yapılan yatırımlar, Kazakistan'ın otomotiv üretiminde dünya çapında daha fazla yer edinmesine yardımcı olmuştur. Sanayi çeşitlendirmesinde önemli bir adım da, tarım sektöründe atılmıştır. Kazakistan, özellikle buğday üretimi ile dünya pazarında önemli bir oyuncu konumuna

gelmiştir. 2015 yılında Kazakistan, dünyanın en büyük buğday ihracatçılarından biri olmuştur. Bu süreçte Kazakistan, tarım sektöründe yaptığı yatırımlar sayesinde, tarım ürünlerinin dünya pazarlarına daha fazla sunulmasını sağlamıştır. Bu strateji, Kazakistan'ın ekonomisinin çeşitlendirilmesi açısından önemli bir adımdır (Aydın, 2019). Tarım ürünleri ihracatı, özellikle Asya, Orta Doğu ve Avrupa pazarlarında Kazakistan'ın küresel ticaret hacmini artırmakta önemli bir yer tutmuştur.

Kazakistan, gelecekteki ihracat stratejilerini daha da çeşitlendirme ve sanayiye dayalı katma değerli ürünlerin üretimini artırma yönünde şekillendirecektir. Ülke, daha fazla yüksek teknoloji ürünü üretmek, dijitalleşme yoluyla dış ticaretin hızlanmasını sağlamak ve dünya pazarlarında daha rekabetçi hale gelmek için yatırımlar yapmayı planlamaktadır. Bu bağlamda, Kazakistan'ın dijital ticaretin artırılmasına yönelik politikalar geliştirmesi hem ülkenin iç ekonomisini güçlendirecek hem de küresel ticarete daha etkin bir oyuncu olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, Kazakistan'ın sanayi sektöründe yapılan yatırımlar ve dış ticaretin dijitalleşmesi, ülkenin uluslararası pazarlarda daha fazla yer edinmesini sağlayacaktır.

Kısacası Kazakistan, bağımsızlık sonrasında dış ticaretini artırmaya yönelik olarak birçok strateji geliştirmiştir. Özellikle enerji sektörüne dayalı ihracat stratejileri, Kazakistan'ın küresel pazarlarla entegrasyonunu sağlamış, ancak sanayi ve tarım sektörlerinde yapılan yatırımlar da ihracatın çeşitlendirilmesine katkı sunmuştur. Kazakistan'ın diplomatik ilişkileri, bu süreçte önemli bir rol oynamış ve Batı, Rusya ve Çin gibi büyük pazarlarla yapılan anlaşmalar, ülkenin dış ticaretinin hızla büyümesine olanak tanımıştır. Gelecekte, Kazakistan'ın ihracat stratejileri, dijitalleşme ve yüksek katma değerli ürün üretimi ile daha da güçlenecektir. Kazakistan'ın uluslararası ticaret sahnesinde daha güçlü bir konum elde etmesi, sadece ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda küresel ekonomik ilişkilerdeki rolünü de pekiştirecektir.

Kaynak: Trademap, Türkiye Verileri/Ticaret Bakanlığı

5.3.2. Kazakistan'ın Enerji ve Maden Sektöründeki Küresel Yeri

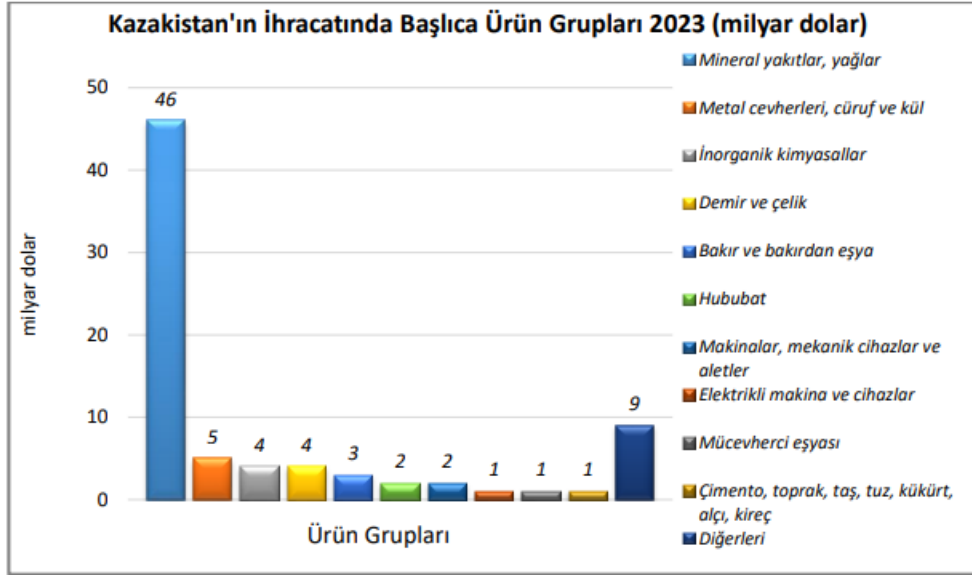
Kazakistan, sahip olduğu geniş enerji kaynaklarıyla, Asya ve Avrupa'nın enerji güvenliğini sağlamada önemli bir oyuncudur. Ülkenin petrol, doğalgaz, kömür ve nükleer enerji kaynakları, küresel enerji pazarlarında büyük bir yer tutmaktadır. Kazakistan, dünya çapında büyük petrol rezervlerine sahip bir ülke olup, bu rezervler, küresel arzın önemli bir bölümünü karşılamaktadır (Pavlov V. , 2012). Kazakistan, petrol üretiminde özellikle Çin, Rusya ve Batı ülkelerine önemli ihracatlar yapmaktadır. Bu ihracatlar, Kazakistan'ın enerji alanındaki stratejik konumunu pekiştirmektedir. Petrol üretiminin yanı sıra, Kazakistan, doğalgaz üretimi açısından da dünya genelinde önemli bir yer tutmaktadır. Ülkenin doğalgaz rezervleri, Kazakistan'ı sadece bölgesel değil, küresel anlamda önemli bir doğalgaz tedarikçisi yapmaktadır. Doğalgaz sevkiyatları, başta Çin olmak üzere, Rusya, Güney Kore ve Batı Avrupa pazarlarına yönelmiştir (Bryant, 2014). Kazakistan, bu alanda yapılan yatırımlarla birlikte, doğalgaz üretimini artırmaya ve dış ticaretini genişletmeye yönelik çalışmalarına devam etmektedir. Kömür, Kazakistan ekonomisinin önemli bir parçasıdır. Ülke, dünya kömür rezervlerinde altıncı sırada yer almakta olup, bu kaynağı hem

elektrik üretiminde hem de sanayi sektöründe kullanılmaktadır. Kazakistan, kömür üretiminin büyük bir kısmını Çin ve Rusya gibi büyük enerji tüketicilerine ihraç etmektedir. Ancak, bu sektördeki en büyük zorluklardan biri, çevresel sürdürülebilirliktir. Bu bağlamda Kazakistan, çevresel etkileri en aza indirmek için çeşitli düzenlemeler ve yenilikçi çözümler geliştirmektedir (Öztürk, 2015).

Kazakistan, uranyum üretiminde dünya lideri konumundadır ve bu durum, Kazakistan'ı nükleer enerji tedarikinde önemli bir oyuncu haline getirmektedir (Yılmaz R. , 2020). Kazakistan, uranyumun yanı sıra, altın, bakır, demir cevheri gibi diğer değerli metallerin de önemli bir üreticisidir. Bu metallerin küresel pazarlarda talep görmesi, Kazakistan'ın ekonomik büyümesine katkı sağlamaktadır. Kazakistan, aynı zamanda bakır üretiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Dünya çapında bakır üretiminin önemli bir kısmı Kazakistan'dan sağlanmaktadır. Bakır, özellikle elektronik, otomotiv ve inşaat sektörlerinde önemli bir hammadde olup, bu sektörlerdeki talebin artması, Kazakistan'ın dış ticaretinde önemli bir etkiye sahiptir (Günay, 2018). Kazakistan'ın bu stratejik maden kaynakları, yalnızca ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yabancı yatırımların artmasına da olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, Kazakistan, maden sektörü için uluslararası yatırımcıları cezbetmek amacıyla çeşitli teşvikler ve kolaylıklar sağlamaktadır.

Kazak hükümeti, enerji ve maden sektörlerine yönelik olarak vergi indirimleri, teşvikler ve altyapı projeleri gibi avantajlar sunmaktadır. Bu teşvikler, yabancı yatırımcıların Kazakistan'a yatırım yapmalarını kolaylaştırmakta ve bu sektörlerdeki büyümeyi desteklemektedir. Kazakistan, enerji ve maden sektörlerinde büyük ölçekli projeler hayata geçirmiştir. Örneğin, Tengiz petrol sahası, dünyanın en büyük petrol sahalarından biridir ve bu proje, Kazakistan'a büyük yatırımlar çekmiştir (Çetin, 2019). Kazakistan'ın dış yatırım stratejileri, yalnızca enerji ve maden sektörlerine odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda altyapı projelerine de yönelmiştir. Ülke, enerji verimliliğini artırmak ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla büyük ölçekli projeler

geliştirmektedir. Kazakistan, özellikle Çin ile yapılan enerji anlaşmaları çerçevesinde, enerji nakil hatları ve boru hatları gibi büyük projelere yatırım yapmaktadır. Bu projeler, Kazakistan'ın enerji ihracatını artırmasını sağlamaktadır (Yılmaz R. , 2017).

Kaynak: Trademap, Türkiye Verileri/Ticaret Bakanlığı

5.3.3.Dış Politikalar ve Diplomatik İlişkiler

Kazakistan'ın enerji ve maden sektöründeki küresel yerini pekiştirebilmek için uyguladığı dış politikalar oldukça önemlidir. Ülke, Çin, Rusya ve Batı ülkeleri ile güçlü diplomatik ilişkiler kurmuş ve bu ilişkiler, enerji ve maden sektörlerindeki stratejik işbirliklerini geliştirmiştir. Çin, Kazakistan'ın en büyük enerji ticaret ortağıdır ve Kazakistan, Çin'e yönelik enerji sevkiyatlarını artırmaktadır. Kazakistan, Çin ile yaptığı anlaşmalar sayesinde, Orta Asya'dan Çin'e enerji ihracatını artırmış ve bu bölgedeki enerji güvenliğini sağlamıştır (Aydın, 2019). Kazakistan'ın Rusya ile enerji işbirlikleri de son derece önemlidir. Kazakistan, Rusya ile enerji nakil hatları ve boru hatları projeleri üzerinde işbirliği yaparak, enerji sevkiyatını güçlendirmektedir. Bu işbirlikleri, Kazakistan'ın küresel enerji pazarındaki konumunu güçlendirmektedir. Bunun

yanı sıra, Batı ülkeleriyle de enerji ve maden sektörlerinde güçlü işbirlikleri yürütülmektedir. Özellikle Avrupa, Kazakistan'ın enerji kaynaklarına büyük bir talep göstermektedir (Öztürk, 2015).

Sonuç olarak Kazakistan, sahip olduğu doğal kaynaklar ve stratejik konumuyla, enerji ve maden sektörlerinde küresel pazarlarda önemli bir yer tutmaktadır. Ülke, bu kaynakları verimli bir şekilde kullanarak ve yabancı yatırımları teşvik ederek, ekonomik büyümesini sürdürmektedir. Kazakistan'ın enerji ve maden sektörlerindeki güçlü konumunu pekiştirmek için dış yatırımlar ve diplomatik ilişkiler oldukça önemlidir. Ülke, Çin, Rusya ve Batı ülkeleri ile yaptığı enerji anlaşmaları sayesinde, küresel enerji pazarlarında rekabetçi bir konum elde etmeyi başarmıştır.

5.4. BÖLGESEL EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ: AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ ve KUŞAK ve YOL GİRİŞİMİ

Kazakistan, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle bağımsızlığını ilan ettikten sonra, hem bölgesel hem de küresel düzeyde ekonomik işbirliklerine büyük önem vermiştir. Bağımsızlık sonrası geçirdiği ekonomik dönüşüm, ülkenin stratejik konumunu ve doğal kaynaklarını dünya pazarlarında önemli bir oyuncu haline getirmiştir. Bu süreçte Kazakistan, bölgesel işbirlikleri kurarak dış yatırımcılarla güçlü ilişkiler kurmuş ve ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmayı amaçlamıştır. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Çin'in başlattığı Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), Kazakistan'ın bölgesel ekonomik entegrasyonu sağlaması ve küresel ticaretteki yerini pekiştirmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Avrasya Ekonomik Birliği, Kazakistan, Rusya, Belarus, Ermenistan ve Kırgızistan arasında 2015 yılında kurulan bölgesel bir ekonomik işbirliği platformudur. AEB, bölgedeki ülkeler arasında serbest ticaretin, ortak gümrük tarifelerinin ve ekonomik entegrasyonun artırılmasını amaçlayan bir projedir. Kazakistan, bu birliğe katılarak hem bölgesel hem de küresel ekonomiye daha güçlü bir şekilde entegre olmayı başarmıştır (Öztürk, 2015).

AEB, Kazakistan'ın sanayi sektöründe çeşitlenme ve yeni pazarlar yaratma fırsatları sunmuş, bölgesel işbirliklerini güçlendirmiştir. Kazakistan'ın AEB'ye katılımı, ticaretin artmasına ve üretim süreçlerinin daha verimli hale gelmesine olanak sağlamıştır.

Avrasya Ekonomik Birliği haritası

[www.stratejikortak.com/2020/07/Avrupa Birliği'ne Alternatif Olarak Avrasya Ekonomik Birliği - Stratejik Ortak](http://www.stratejikortak.com/2020/07/Avrupa-Birliği'ne-Alternatif-Olarak-Avrasya-Ekonomik-Birliği-Stratejik-Ortak)

Kazakistan'ın AEB'ye katılımı, sanayi sektörünün çeşitlendirilmesinde büyük bir etki yaratmıştır. Kazakistan, özellikle doğal kaynaklarına dayalı bir ekonomi yapısından, daha çeşitlendirilmiş bir sanayi ekonomisine geçişi hızlandırmıştır. Kazakistan'daki otomotiv sektörü, AEB ile önemli bir gelişim göstermiştir. Ülke, AEB ile daha büyük bir ticaret pazarına açılmış ve ticaret hacmi artmıştır. Kazakistan'ın bu entegrasyon süreci, aynı zamanda ülkede üretim kapasitesinin artmasına ve iş gücü piyasasının gelişmesine de katkı sağlamıştır (Çetin, 2019). AEB'nin Kazakistan'ın sanayi politikalarına etkisi yalnızca iç pazarla sınırlı kalmamış, dış ticaretin de hızlanmasına neden olmuştur. AEB üyeliğiyle Kazakistan, daha önce yalnızca eski Sovyet ülkeleriyle yoğun ticaret yaparken, bu birlikle birlikte Avrupa, Asya ve diğer bölgelerle ekonomik ilişkilerini güçlendirmiştir. AEB, Kazakistan'a daha fazla dış yatırım çekmiş ve ülkenin sanayi sektörüne önemli yatırımlar yapılmasını sağlamıştır. Bu yatırımlar, Kazakistan'ın enerji ve sanayi altyapısının modernizasyonuna ve yerel sanayilerin büyümesine katkıda bulunmuştur (Yılmaz R. , 2017). AEB, Kazakistan için yalnızca ticaretin serbestleşmesi

anlamına gelmemiş, aynı zamanda sanayi kapasitesinin gelişmesi ve bölgesel ekonomik entegrasyonun güçlenmesi açısından da önemli fırsatlar sunmuştur.

Çin'in 2013 yılında başlattığı Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), dünya çapında büyük bir altyapı projesi olarak hızla büyümüş ve birçok ülke için büyük fırsatlar yaratmıştır. Bu girişim, Asya, Avrupa ve Afrika arasında ekonomik bağlantıları güçlendirmeyi ve ticaretin serbestleştirilmesini amaçlamaktadır. Kazakistan, coğrafi olarak bu proje için önemli bir geçiş noktasıdır ve bu nedenle Çin ile olan ekonomik ilişkilerini hızla geliştirmiştir (Yılmaz R. , 2020). Kazakistan, Kuşak ve Yol Girişimi ile Çin'in ekonomik güç merkezine entegre olmuş ve lojistik altyapı yatırımları ile küresel ticaretin önemli bir parçası haline gelmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi, Kazakistan'ın sanayi sektörü üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Çin'in Kazakistan'a yaptığı yatırımlar, özellikle otomotiv, enerji ve maden sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Kazakistan, Çin'den gelen yatırımlar sayesinde bu sektörlerde altyapı projelerini hayata geçirmiş, üretim süreçlerini daha verimli hale getirmiştir. Ayrıca, Kuşak ve Yol Girişimi, Kazakistan'a daha fazla ticaret fırsatı yaratmış ve dış ticaretin artmasına olanak tanımıştır (Bryant, 2014). Kazakistan'ın enerji sektörü, bu girişim sayesinde hızla büyümüş ve Çin ile yapılan anlaşmalar, ülkenin enerji altyapısının modernizasyonunu desteklemiştir. Bu projeler, Kazakistan'ın küresel enerji pazarındaki konumunu pekiştirmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi'nin Kazakistan'a sağladığı avantajlar, sadece ekonomik değil, diplomatik ilişkileri de güçlendirmiştir. Kazakistan, Çin ile olan işbirliğini derinleştirerek, Rusya ve Avrupa ile olan diplomatik bağlarını da güçlendirmiştir. Kazakistan, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla Çin ile ekonomik bağlarını pekiştirirken, aynı zamanda Batı Asya ve Orta Asya'daki stratejik rolünü de artırmıştır. Bu strateji, Kazakistan'ın küresel ticaret sistemindeki yerini güçlendirmiştir. Kazakistan, Kuşak ve Yol Girişimi sayesinde yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda diplomatik bir avantaj elde etmiştir (Günay, 2018). Kazakistan, Kuşak ve Yol Girişimi'nin yanı sıra, bölgesel ekonomik işbirlikleri konusunda da etkin bir politika izlemektedir. Bu girişimler, Kazakistan'a küresel ticaretin önemli bir parçası haline gelmesi için fırsatlar yaratmış ve ülkenin dış ilişkilerini

güçlendirmiştir. Kazakistan, hem AEB hem de Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılarak ekonomik büyüme ve gelişme sürecini hızlandırmış, sanayi sektöründe büyük bir çeşitlenme sağlamıştır.

Kazakistan'ın küresel ekonomiye entegrasyonu, dış ticaretin artması ve ekonomik büyüme sağlanması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. AEB ve Kuşak ve Yol Girişimi, Kazakistan'ın ekonomik stratejisinde kilit roller oynamış ve ülkenin sanayi sektörünün çeşitlenmesine katkı sağlamıştır. Kazakistan, bölgesel ekonomik entegrasyon sayesinde, küresel ticaretin daha önemli bir oyuncusu haline gelmiştir. Bu entegrasyon süreci, ülkenin ekonomik büyümesine büyük katkı sağlamış ve Kazakistan'ın bölgesel ve küresel stratejik konumunu güçlendirmiştir.

www.21yite.org/tr/merkezler/yuzylin-konsepti-bir-kusak-bir-yol

Öte yandan Kazakistan, Türk Devletleri Teşkilatı'nın da (TDT) kurucularından olarak hem Avrasya hem de Türkiye ve Macaristan üzerinden Avrupa ekonomik sistemlerine entegre olma ve etki alanı oluşturma çabası içindedir.

<https://www.trthaber.com/haber/turk-dunyasi/turk-dunyasinin-haritasi-ciziliyor-detaylar-ilk-kez-trt-haberde-891877.html>

5.4.1. Kazakistan'ın Sanayi Politikalarının Küresel Yansımaları: Rekabetçilik ve Entegrasyon

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren, ekonomik yapısını yeniden şekillendirmek için çeşitli adımlar atmıştır. Bu süreçte, Kazakistan, sanayisini çeşitlendirmek ve dışa açılmak için birçok önemli reform gerçekleştirmiştir. Ülke, sanayi üretiminin yalnızca doğal kaynaklara dayalı olmaktan çıkması için politikalar geliştirmiştir. Ancak bu dönüşüm, her zaman beklenen hızda gerçekleşmemiştir ve özellikle enerji kaynaklarına dayalı sektörlerin ön planda kalması, Kazakistan'ın sanayi çeşitlendirmesini sınırlamıştır (Aydın, 2019).

Sanayi politikalarının evrimi, Kazakistan'ın hem bölgesel hem de küresel ölçekteki ekonomik ilişkilerini doğrudan etkilemiştir. Kazakistan'ın sanayi sektörüne yönelik uyguladığı stratejiler, başlangıçta çoğunlukla dış yatırım çekmeye yönelik olmuş, ancak zamanla yerli sanayinin geliştirilmesi de ön plana çıkmıştır. Bu stratejiler, ülkenin ekonomik büyümesini sürdürmesine yardımcı olmuştur. Ancak, bu stratejilerin küresel ekonomiye yansımaları daha karmaşık olmuştur. Kazakistan, enerji ve maden sektörlerindeki güçlü yapısı sayesinde

küresel pazarda önemli bir oyuncu haline gelmiştir. Bu durum, küresel ticaret ilişkilerini ve rekabetçi stratejileri de etkilemiştir (Bryant, 2014).

Kazakistan'ın küresel rekabetçilik alanındaki durumu, büyük ölçüde enerji ve maden kaynaklarına dayalıdır. Enerji ve doğal kaynaklar, ülkenin sanayi politikalarının temelini oluşturmuş ve ülkenin küresel ticaret sistemine entegrasyonunu kolaylaştırmıştır. Ancak, Kazakistan'ın ekonomik büyüme stratejileri, sadece doğal kaynaklardan elde edilen gelirle sınırlı değildir. Ülke, sanayisini çeşitlendirme yönünde bir dizi reform yaparak, dışa açılma ve rekabetçilik stratejilerini devreye sokmuştur. Bununla birlikte, bu çabalar, yalnızca doğal kaynak ihracatına dayalı bir ekonomiyi dönüştürmekte yeterli olmamıştır (Çetin, 2019).

Sanayinin çeşitlendirilmesi, Kazakistan'ın küresel pazarlarda rekabetçi olabilmesi için hayati öneme sahiptir. Ancak, bu süreç, yalnızca yerli sanayinin gelişmesiyle değil, aynı zamanda küresel ticaretin sunduğu fırsatlar ve engellerle de şekillenmektedir. Kazakistan'ın sanayi sektörü, dünya ekonomisinde önemli bir yer tutmakla birlikte, bu sektördeki gelişmelerin küresel ölçekte nasıl bir etki yaratacağı, diğer ülkelerin sanayi politikaları ile de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, Kazakistan'ın sanayi politikalarının küresel rekabet gücünü artırmak adına daha fazla dış yatırım çekmek için nasıl bir strateji izlemesi gerektiği büyük önem taşımaktadır (Pavlov V. , 2012).

Kazakistan, dünya ekonomisine entegrasyon konusunda önemli adımlar atmıştır. Bağımsızlığından sonra, bölgesel ve küresel ticaretin teşvik edilmesi amacıyla ekonomik ilişkilerini geliştirmiştir. Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılımı, bölgesel ticaretin artırılması için kritik bir adım olmuştur. AEB, Kazakistan'ın sanayi ürünlerinin bölgesel pazarlarda daha kolay bir şekilde satılmasını ve ticaretin artmasını sağlamaktadır. Bu entegrasyon süreci, Kazakistan'ın ekonomik büyümesini hızlandırmış ve küresel ticaret sistemine entegre olmasını sağlamıştır (Günay, 2018). Ayrıca, Kazakistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) üyeliği, ülkenin küresel ekonomik entegrasyon sürecindeki önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. WTO üyeliği,

Kazakistan'ın uluslararası ticaret normlarına uyum sağlamasını ve dış ticaretin daha verimli hale gelmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum, Kazakistan'ın sanayi sektörünün küresel pazarlarla entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve sanayi ürünlerinin ihracatını artırmaktadır (Yılmaz R. , 2020). Kazakistan'ın sanayi politikalarındaki bu dönüşüm, sadece küresel ticaretle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ülkenin diplomatik ilişkilerinin de güçlenmesine olanak tanımıştır.

BÖLÜM 6: KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKALARININ GELECEĞİ

Kazakistan, tarihsel olarak ağır sanayi ve madencilik gibi alanlarda uzmanlaşmış olsa da, günümüzde sanayi yapısının çeşitlendirilmesi, gelecekteki büyüme için büyük bir öneme sahiptir. Ülke, enerji ve doğal kaynaklardan elde ettiği gelirleri, sanayi sektörünü daha geniş bir yelpazede geliştirerek kullanmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için, yüksek teknoloji, biyoteknoloji, yapay zekâ ve dijitalleşme gibi ileri teknolojilere yatırım yapılması gerekmektedir. Kazakistan'ın bu dönüşümü gerçekleştirebilmesi için en önemli adımlardan biri, sanayi sektörü ile bilimsel araştırmaların entegrasyonunu sağlamak ve yeni nesil teknolojilerin ülkenin sanayi altyapısına dahil edilmesidir (Bryant, 2014). Kazakistan'ın sanayi çeşitlendirmesi stratejisi, sadece ülke içindeki üretim kapasitesini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda küresel pazarlara kaliteli ve rekabetçi ürünler sunma kapasitesini de geliştirecektir. Bu bağlamda, sanayinin daha ileri teknolojilere dayalı hale gelmesi, Kazakistan'ın dış ticaretinde daha fazla katma değerli ürünün yer almasını sağlayacaktır. Bu dönüşüm, Kazakistan'ın sadece enerji ve maden sektörlerinde değil, aynı zamanda teknoloji ve inovasyona dayalı sanayilerde de güçlü bir oyuncu olmasını sağlayacaktır. Yüksek teknolojiye dayalı sektörlerde yapılacak yatırımlar, özellikle otomotiv, elektronik ve biyoteknoloji gibi alanlarda Kazakistan'ın üretim kapasitesini artıracak ve bu sektörlerde küresel rekabet gücünü pekiştirecektir (Yılmaz R. , 2020). Ayrıca, sanayi çeşitlendirmesi, Kazakistan'ın daha sürdürülebilir bir ekonomik yapıya kavuşmasını sağlayacaktır. Ülkenin enerji sektörü, büyük ölçüde fosil yakıtlara dayalı olsa da gelecekteki yatırımların yenilenebilir enerji ve yeşil teknolojilere yönelmesi beklenmektedir. Bu dönüşüm, sadece çevresel etkileri azaltmakla kalmayacak, aynı zamanda sanayinin sürdürülebilir bir hale gelmesini sağlayacaktır. Kazakistan, bu geçiş sürecinde enerji verimliliğini artırarak, aynı zamanda yerel ve küresel pazarlarda daha güçlü bir ekonomik konum elde edecektir (Yılmaz R. , 2017).

Kazakistan, enerji üretiminde dünya çapında önemli bir oyuncu olmasına rağmen, son yıllarda çevre dostu sanayi politikalarına ve sürdürülebilir enerji projelerine yatırım yapmaya başlamıştır. Ülke, küresel iklim değişikliği ile mücadele bağlamında daha temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme konusunda adımlar atmaktadır. Kazakistan'ın enerji altyapısı, büyük ölçüde fosil yakıtlara dayalıdır ve bu yapı, uzun vadede çevresel sorunlar ve sürdürülebilirlik problemleri yaratmaktadır. Bu sebeple, Kazakistan hükümeti, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi hızlandırmak amacıyla kapsamlı bir strateji geliştirmiştir (Pavlov V. , 2012). Kazakistan'ın güneş enerjisi ve rüzgar enerjisi potansiyeli oldukça yüksektir. Bu potansiyel, ülkenin enerji sektörü için büyük fırsatlar sunmaktadır. Özellikle, Kazakistan hükümetinin 2030 yılına kadar yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmayı hedefleyen politikaları, ülkenin sanayi politikasının geleceğini önemli ölçüde şekillendirecektir. Bu dönüşüm, sanayi sektörünün çevre dostu ve sürdürülebilir bir hale gelmesini sağlayacak ve aynı zamanda küresel yeşil ekonomi eğilimleri ile uyumlu bir yaklaşım benimsenmesine olanak tanıyacaktır (Karatay, 2016).

Sanayi 4.0, üretim süreçlerinin dijitalleşmesini ve otomasyonunu ifade eder. Kazakistan, bu dönüşüm sürecine hızlı bir şekilde uyum sağlamayı hedeflemektedir. Sanayi 4.0'ın kazandıracığı avantajlar yalnızca üretim süreçlerinin iyileştirilmesi ile sınırlı değildir. Aynı zamanda, iş gücü kalitesinin yükseltilmesi ve dijital becerilerin geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Kazakistan, dijital dönüşüm sürecini desteklemek için eğitim sisteminde köklü değişiklikler yapmayı planlamaktadır. Bu, iş gücünün dijitalleşen üretim süreçlerine daha hızlı adapte olmasını sağlayacak ve aynı zamanda yerel iş gücünün uluslararası pazarda daha rekabetçi hale gelmesine yardımcı olacaktır (Günay, 2018). Ayrıca, dijitalleşme süreci Kazakistan'ın sanayi altyapısının modernizasyonunu hızlandıracaktır. Bu süreç, özellikle otomotiv ve elektronik gibi sektörlerde kendini gösterecek ve Kazakistan'ın yüksek teknolojiye dayalı üretim kapasitesini artıracaktır. Dijitalleşme, üretimde daha fazla verimlilik sağlanmasına ve maliyetlerin düşürülmesine olanak tanıyacaktır. Kazakistan'ın bu sürece yatırım yapması, sanayisinin küresel rekabetteki konumunu

pekiştirecek ve ülkenin ekonomik büyümesini hızlandıracaktır (Yılmaz R. , 2020).

Sanayi politikalarının geleceği yalnızca altyapı ve teknolojik dönüşümle değil, aynı zamanda eğitim ve inovasyon ile de doğrudan ilişkilidir. Kazakistan, sanayi politikalarının geleceğini şekillendirirken, eğitim sistemini bu dönüşüme paralel olarak güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ülkedeki üniversiteler ve araştırma merkezleri, sanayi sektörüne yönelik yenilikçi çözümler geliştirmeli ve Ar-Ge faaliyetlerini desteklemelidir. Kazakistan'ın bilim ve teknoloji politikalarının güçlendirilmesi, yerel inovasyon ekosisteminin kurulması ve sanayi ile akademik dünyayı daha yakın işbirliği yapacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. Bu, sanayi sektörünün sürdürülebilirliği için kritik bir faktördür ve ülkenin uzun vadeli ekonomik büyümesine katkı sağlayacaktır (Öztürk, 2015).

Aşağıdaki analizden de görüleceği gibi, Kazakistan; 2023 yılında 5.3 milyar dolar yabancı yatırım çekmiştir. Bunun yanında ileriye dönük beklenen yabancı yatırımlarda bir düşüş beklenirken ülke dışına yapılan yatırımlarda bir artış beklenmektedir. Bu da Kazakistan'ın orta ve uzun vadede küresel ticarete entegrasyonu doğrultusunda bir fikir vermektedir.

	2022	2023	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*
lke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	5 067	5 303	5 034	5 232	4 999	5 023	4 812
lke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	2,25	2,08	1,80	1,80	1,60	1,50	1,40
lke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	169 317	174 621	179 655	184 887	189 886	194 909	199 721
lke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	3 009	- 2 993	- 2 656	- 1 590	- 1 988	- 2 035	- 2 888
lke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	31 806	34 800	37 456	39 046	41 034	43 069	45 957

Kaynak: EIU *: Tahmin, Ticaret Bakanlığı

BÖLÜM 7: FENOMOLOJİK ÇALIŞMA KAPSAMINDA PESTLE ANALİZİ: KAZAKİSTAN'IN SANAYİ POLİTİKALARI

7.1 FENOMOLOJİK ÇALIŞMA BULGULARI

Bu çalışma, Kazakistan'ın sanayi politikalarını kapsamlı bir şekilde incelemek amacıyla yapılan bir fenomenolojik araştırma sürecini içermektedir. Araştırma sürecinde, dört akademisyen, beş iş dünyası profesyoneli ve iki politikacı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların her biri, kendi uzmanlık alanlarından ve deneyimlerinden yola çıkarak Kazakistan'ın sanayi politikaları, ekonomik büyüme stratejileri, dış yatırımlar ve küresel rekabetçilik gibi konularda değerli bilgiler sunmuşlardır.

Katılımcı 1: *"Kazakistan'ın sanayi politikalarının gelişimi, Sovyetler Birliği sonrası dönemde özellikle dikkat çeken ve karmaşık bir süreç oldu. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin çözülmesinin ardından eski sanayi altyapısını büyük ölçüde kaybetti ve ülke yeniden sanayileşme sürecine girdi. Bu süreçte, özellikle doğal kaynakların keşfi ve enerji sektöründeki büyüme ile birlikte, ülkenin ekonomik yapısı ciddi anlamda şekillendi. Ancak bu geçişin sancuları hala hissedilmeye devam ediyor. Bir akademisyen olarak bu süreçleri incelediğimde, Kazakistan'ın sanayi politikasındaki en büyük zorluğun, hammaddeye dayalı bir ekonomi modelinden yüksek katma değerli ürünler üreten bir yapıya dönüşmeye çalışmak olduğunu söyleyebilirim. Kazakistan, doğal gaz ve petrol gibi kaynaklarla büyük bir ekonomik büyüme sağladı, fakat bu büyüme sürdürülebilir değil. Yabancı yatırımlar önemli olsa da, Kazakistan'ın uzun vadeli kalkınmasını sağlamak için, ekonomik çeşitliliği artırma ve teknolojiye dayalı sanayi yapısını oluşturma zorunluluğu ortaya çıktı. Eğitim, inovasyon ve yerli üretim kapasitesinin güçlendirilmesi çok kritik faktörlerdir. Bu bağlamda hükümetin 2030'a kadar sanayi politikaları için belirlediği stratejiler önemli bir adım. Ancak bu stratejilerde çok daha fazla*

somut adım atılması gerektiği görüşündeyim. Çin ile olan ilişkiler Kazakistan için kritik bir önem taşıyor. Çin, Kazakistan'ın önemli bir ticaret ortağı haline geldi. Kazakistan'ın sanayi sektöründe, Çin'in büyük yatırımları ve altyapı projeleri önemli bir katkı sağladı. Ancak, Çin'in Kazakistan'a yönelik ekonomik yaklaşımı zaman zaman Kazakistan'ın kendi yerel üreticilerini ve sanayilerini geliştirme şansını kısıtlıyor. Kazakistan, dışa bağımlılığı azaltmak için yerli üretimi ve yerli inovasyonu teşvik etmeli. Özellikle son yıllarda yerli sanayilerde yapılan inovatif adımlar ve dijitalleşme projeleri, bu anlamda umut verici. Ancak, Kazakistan'da sanayileşme sürecinin daha da hızlanabilmesi için, hükümetin yerel sektörü desteklemesi ve uluslararası rekabette daha güçlü konumlandırması gerekiyor. Bunun yanı sıra, enerji sektöründeki geçiş süreci de çok kritik. Yenilenebilir enerji yatırımları, Kazakistan'ın çevresel sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak, aynı zamanda ülkenin küresel ekonomideki yerini güçlendirecek. Bu dönüşümde eğitim sisteminin, mühendislik ve teknoloji alanında daha fazla reform yaparak, nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü Kazakistan'ın sanayisi, eğitilmiş ve yenilikçi bir iş gücüne dayalı olarak daha sağlam temellere oturabilir. Sonuç olarak, Kazakistan'ın sanayi politikasındaki en büyük zorluk, dışa bağımlılığını aşmak, yerli üretim kapasitesini artırmak ve bu süreçte iç dinamikleri doğru şekilde yönetmekten geçiyor. Benim önerim, yerli sanayileri destekleyici ve teknolojiye dayalı projelere öncelik verilmesi. Kazakistan, gelecekte yalnızca doğal kaynaklarını değil, aynı zamanda inovasyon gücünü de dünya çapında rekabetçi bir düzeye çıkarabilirse, sanayi politikalarındaki dönüşüm çok daha sürdürülebilir olacaktır."

Katılımcı 2: "Kazakistan'ın sanayi politikalarını göz önünde bulundururken, özellikle Avrasya'nın jeopolitik konumu, bu politikalara büyük bir yön veriyor. Kazakistan, Avrasya Ekonomik Birliği'ne üyeliği ve Çin ile olan ilişkileri sayesinde bölgesel ekonomik büyümede ciddi fırsatlar elde etti. Kazakistan, bu fırsatları en iyi şekilde kullanabilmek için doğru sanayi politikaları geliştirmeli. Ancak bu politikaların, yalnızca dışa bağımlılığı artırmak yerine, yerli üretimi ve yerli sanayiyi güçlendirecek şekilde

tasarlanması gerekiyor. Kazakistan, tarihsel olarak, Sovyetler Birliği döneminde hammadde üretimine dayalı bir ekonomi kurmuştu, bu model, sonrasında yaşadığı ekonomik dönüşümde ciddi zorluklar yaratmıştır. Çin'in ekonomik büyüklüğü ve Avrasya'daki ekonomik ilişkileri, Kazakistan'ın sanayi sektörü üzerinde belirleyici bir rol oynuyor. Ancak bu ilişkilerdeki dengesizlikler, Kazakistan'ın kendi sanayi kapasitesini oluşturma konusunda çeşitli engeller yaratabiliyor. Kazakistan'ın Çin ile olan ekonomik ilişkileri, öncelikle hammadde ve enerji ticaretine dayanıyor. Bu durum, Kazakistan'ın sanayisinin büyük ölçüde dışa bağımlı kalmasına yol açıyor. Eğer Kazakistan, yalnızca Çin'e dayalı bir sanayi modeli oluşturursa, bu uzun vadede yerel ekonominin sürdürülebilirliğini tehdit edebilir. Bu yüzden Kazakistan'ın çok yönlü bir dış ticaret stratejisi izlemesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun yanı sıra, Kazakistan'ın Batı ile olan ilişkilerini güçlendirmesi de oldukça önemli. Batılı ülkelerle ticaret ve sanayi yatırımları, Kazakistan'ın sanayi çeşitliliği ve ileri teknolojilere dayalı üretim gücü için kritik fırsatlar sunuyor. Bu bağlamda, Avrasya Ekonomik Birliği ve Kuşak ve Yol Girişimi gibi projeler, Kazakistan'a ciddi avantajlar sağlamaktadır. Ancak bu projelerde daha aktif bir oyuncu haline gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Kazakistan'ın bu projelere sadece bir katılımcı değil, aynı zamanda lider bir oyuncu olarak dahil olması, uluslararası düzeyde daha güçlü bir ekonomik konum edinmesine yardımcı olacaktır. Çevresel sürdürülebilirlik açısından ise Kazakistan'ın büyük bir potansiyeli var. Hala fosil yakıtlara dayalı bir enerji üretim modelini sürdürüyor olsa da, son yıllarda yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımlar artmış durumda. Bu dönüşüm, Kazakistan için sadece çevresel fayda sağlamayacak, aynı zamanda ekonomik anlamda da büyük bir fırsat doğuracaktır. Yenilenebilir enerji alanında yapılan yatırımlar, hem yerli iş gücünü güçlendirecek hem de Kazakistan'ın sanayi sektörüne yeni bir ivme kazandıracaktır. Kazakistan'daki sanayi politikasına dair en büyük endişem, hükümetin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu uzun vadeli stratejiler geliştirmekte zorlanması. Bu nedenle, Kazakistan'ın hükümetinin, yerli girişimciliği ve yenilikçi projeleri desteklemek için daha somut adımlar atması gerektiği kanaatindeyim. Eğer Kazakistan, eğitim ve

teknoloji yatırımlarını doğru bir şekilde artırabilir ve sanayi politikalarını uzun vadeli hedeflere göre şekillendirirse, hem ekonomik hem de çevresel açıdan büyük bir dönüşüm sağlayabilir."

Katılımcı 3: *"Kazakistan'ın sanayi politikalarındaki gelişimi, bölgesel ekonomik işbirliklerine dayalı olarak şekilleniyor. Kazakistan, hem Çin hem de Rusya gibi büyük güçlerle olan ekonomik ilişkileri nedeniyle, sanayi politikalarını sadece iç dinamiklerle değil, bölgesel stratejilerle de uyumlu hale getirmeye çalışıyor. Özellikle Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne dahil olması, Kazakistan'a önemli fırsatlar sunuyor. Ancak, bu tür işbirlikleri, Kazakistan'ın yerel sanayilerinin gelişmesi için bir risk oluşturabilir. Çünkü Çin, büyük sanayi kapasitesine sahip bir ülke ve Kazakistan'ın sanayisini daha çok hammadde temin eden bir ülke konumuna sokma potansiyeli taşıyor. Bir akademisyen olarak, Kazakistan'ın sanayi stratejilerinin daha bağımsız bir yapı üzerine kurulması gerektiğini düşünüyorum. Çin ve Rusya ile olan ticaret ilişkileri önemli olsa da, Kazakistan'ın kendi yerli sanayilerini geliştirebilmesi için uzun vadeli iç stratejilere odaklanması gerekmektedir. Bu anlamda, Kazakistan'daki üniversitelerin daha fazla inovasyon ve mühendislik alanında reform yaparak, genç iş gücünü bu sanayilere hazırlaması gerektiği kanaatindeyim. Kazakistan'daki eğitim sisteminin bu dönüşüm sürecinde daha büyük bir rol oynaması gerektiği kesin. Ayrıca, Kazakistan'ın sanayi politikalarının çevresel etkileri üzerine düşünmek gerekirse, ülkenin enerji sektöründeki geçiş süreci oldukça kritik. Fosil yakıtlara dayalı bir ekonomiden yenilenebilir enerjiye geçiş, hem çevre hem de ekonomi açısından büyük bir fırsat sunuyor. Ancak, bu dönüşüm çok fazla zaman alabilir ve hükümetin yenilenebilir enerji projelerine daha fazla yatırım yapması gerektiğini düşünüyorum. Bu süreçte, hem yerel halkın hem de uluslararası yatırımcıların daha fazla bilinçlendirilmesi önemli." Sonuç olarak, Kazakistan'ın sanayi politikalarında önemli bir dönüm noktasında olduğunu düşünüyorum. Ancak, bu dönüşüm sürecinin başarılı olabilmesi için sadece dışa bağımlılıktan kurtulmak değil, aynı zamanda eğitim, inovasyon ve çevresel sürdürülebilirlik gibi iç dinamiklerin de güçlü bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Kazakistan, bu faktörleri dengeli bir şekilde*

yönetebilirse, uluslararası düzeyde daha güçlü bir ekonomik aktör haline gelebilir."

Katılımcı 4: "Kazakistan'ın sanayi politikalarındaki en önemli noktalardan biri, ülkenin Sovyetler Birliği sonrası geçiş sürecinde karşılaştığı yapısal zorluklardır. Sovyetler döneminin ardından gelen bu dönüşüm sürecinde, Kazakistan büyük bir ekonomik değişim geçirdi. Enerji kaynaklarına dayalı bir ekonomi modeliyle başladı, fakat zamanla, sanayi çeşitlendirilmesine yönelik önemli adımlar atılmaya başlandı. Özellikle son yıllarda dijitalleşme ve teknolojik yeniliklere yapılan yatırımlar oldukça dikkat çekiyor. Ancak, bu yatırımların sürdürülebilir bir kalkınmaya dönüşebilmesi için, Kazakistan'ın eğitime ve yerli üretime daha fazla yatırım yapması gerektiğini düşünüyorum. Kazakistan, bir yandan Çin ile olan güçlü ekonomik ilişkileri sayesinde büyük fırsatlar elde ederken, diğer yandan da Batı ile olan ilişkilerini güçlendirmeye çalışıyor. Çin'in büyük ekonomik gücü, Kazakistan'ı zaman zaman yalnızca hammadde sağlayıcısı bir ülke olarak tutma riski taşıyor. Ancak, Kazakistan'ın Çin ile olan ilişkilerini stratejik bir şekilde yönetmesi, yerli üretim kapasitesini artırarak, dışa bağımlılığını azaltması gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda atılacak somut adımların sanayi politikalarının başarısında çok kritik bir rol oynayacağı kesin. Kazakistan'ın bu dönüşüm sürecinde daha fazla yerli girişimciliği ve inovasyonu teşvik etmesini bekliyorum. Bu anlamda, hükümetin yerli üreticilere daha fazla teşvik sağlaması, ekonominin daha dirençli ve sürdürülebilir hale gelmesine yardımcı olacaktır. Eğitim alanındaki reformlar ise, bu sürecin başarısını doğrudan etkileyecektir. Eğer Kazakistan, sanayi ve teknoloji alanında eğitim politikalarını doğru bir şekilde güçlendirirse, yerli iş gücünün dünya çapında rekabet gücünü artırabilir. Kazakistan'daki sanayi politikasının geleceği, sadece dışa bağımlılığı azaltmaya değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği de göz önünde bulundurmaya dayanmalıdır. Kazakistan'ın enerji sektöründeki dönüşümü, sadece ekonomik değil, aynı zamanda çevresel açıdan da büyük bir adım olacaktır. Bu geçişin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için, hükümetin daha fazla yenilenebilir enerji yatırımı yapması, yerel halkı da bu sürece dahil etmesi gerekir. Eğer Kazakistan,

çevresel sürdürülebilirliği ekonomisinin temel taşlarından biri haline getirebilirse, uluslararası alanda daha güçlü bir pozisyon elde edebilir. Anlayacağınız Kazakistan'ın sanayi politikasındaki dönüşüm hem ekonomik hem de çevresel açılardan kritik bir süreçtir. Eğer doğru adımlar atılırsa, Kazakistan sadece bölgesel değil, küresel düzeyde de önemli bir oyuncu haline gelebilir. Ancak bu dönüşüm, sadece dış ilişkilerden değil, iç dinamiklerden de beslenmelidir. Yerli üretim, eğitim, çevre ve inovasyon gibi faktörlerin güçlü bir şekilde ele alınması, Kazakistan'ın sanayi politikasının başarısını belirleyecektir."

Katılımcı 5: "Kazakistan, coğrafi olarak Avrasya'nın kalbinde yer alıyor, bu da ona ciddi bir stratejik avantaj sağlıyor. Çin ve Rusya gibi ekonomik devlerle olan sınır komşuluğu, Kazakistan'ı doğal bir ticaret merkezi haline getiriyor. Ancak burada en büyük sorun, Kazakistan'ın ekonomisinin hala büyük ölçüde doğal kaynaklara dayalı olması. Bu doğal kaynaklar, özellikle petrol ve gaz, Kazakistan'a büyük gelir sağlasa da bu gelir, ülkenin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumsuz olabilir. Bu nedenle, sanayi sektörü daha fazla çeşitlendirilmelidir. Kazakistan'ın hükümeti, sanayi çeşitlendirme ve teknoloji tabanlı üretime geçiş konusunda ciddi adımlar atmaya çalıştı, ancak bu süreç oldukça zorlu. Bunun başlıca sebebi, sanayi sektöründe yüksek teknolojik ve yüksek katma değerli üretim yapan bir altyapının eksikliğidir. Yatırımcılar olarak, özellikle yerli iş gücünün teknolojik bilgi eksiklikleri, altyapı yetersizlikleri ve hala devam eden bürokratik engeller, bizim için ciddi zorluklar yaratmaktadır. Bu noktada, Kazakistan hükümetinin daha şeffaf politikalar geliştirmesi ve bürokratik süreçleri hızlandırması önemlidir. Ayrıca, Kazakistan'ın yüksek teknolojiye dayalı üretime geçişi için daha fazla bilimsel araştırma ve geliştirme projelerine odaklanması gerektiğini düşünüyorum. Şu an için hâlâ çok büyük bir hammadde ihracatçısı olmasına karşın, bu yapıyı değiştirerek yüksek katma değerli ürünler üretmek çok daha sürdürülebilir bir büyüme modeli sunacaktır. Çin ile olan ilişkileri, Kazakistan için büyük fırsatlar barındırıyor. Kuşak ve Yol İnisiyatifi, Kazakistan'a Avrupa pazarına daha kolay erişim sağlayarak, ülkenin ticaret hacmini artırabilir. Ancak, Kazakistan'ın bu

fırsatları sadece hammadde ihracatına indirgememesi gerekir. Kazakistan'daki sanayi projelerinin gelişmesi, aynı zamanda yerel iş gücünün kalitesinin artırılmasına da katkı sağlayacaktır. Bu anlamda, sanayiye yönelik eğitim ve gelişim programlarına yatırım yapılması gerektiği kanaatindeyim. Ayrıca, çevreye duyarlı teknolojilere yapılan yatırımlar da gelecekteki ekonomik büyüme için önemli olacaktır."

Katılımcı 6: *"Kazakistan'ın sanayi politikalarının geleceği, ülkenin dış ticaret yapısına doğrudan etki eden bir faktördür. Eğer Kazakistan, sadece hammaddelerin ihracatını yapmaya devam ederse, sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlamak çok zor olacaktır. Bu nedenle, ülkenin sanayi üretiminin daha fazla çeşitlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kazakistan, büyük potansiyel taşıyan bir ülke olmasına karşın, dünya pazarlarında daha fazla rekabet edebilmek için yüksek teknolojiye dayalı üretime geçmek zorunda. Çin ve Rusya ile olan güçlü ilişkiler, Kazakistan'ın üretim kapasitesini artırmasına yardımcı olabilir. Ancak bu ilişki sadece doğrudan malzeme ihracatına dayalı olmamalıdır. Özellikle yüksek katma değerli ürünlerin üretimi ve ihracatı, Kazakistan'a dünya pazarlarında rekabetçi bir avantaj sağlayacaktır. Kazakistan'ın, dünya çapındaki yüksek kaliteli sanayi ürünleri pazarına girmesi için teknolojik yatırımlar yapması gerekiyor. Otomotiv sektörü, elektronik sanayi ve robot teknolojileri gibi alanlarda gelişim sağlanması gerektiği kanaatindeyim. Bunun için, devletin daha fazla araştırma ve geliştirme fonu sağlaması ve yerel girişimcileri desteklemesi büyük önem taşır. Bu süreçte, üniversiteler ve araştırma merkezleri, sanayi ile işbirliği yaparak daha yenilikçi projeler geliştirmelidir. Eğitim alanındaki eksiklikler, yerel iş gücünün sanayiye adaptasyonunu zorlaştırıyor. Bu yüzden, üniversitelerde teknoloji ve mühendislik gibi alanlarda daha fazla uygulamalı eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca, Kazakistan'daki iş gücünün dijital becerilerle donatılması gerekiyor. Bu dijital dönüşüm, Kazakistan'ın sanayi sektöründeki verimliliği ve üretim kapasitesini artıracaktır. Bir diğer önemli husus, yerli sanayinin daha fazla desteklenmesi gerektiği ve devletin bu sanayilere teşvik edici politikalar uygulaması gerektiğidir. Bu politikalar, yerli üreticilerin daha*

kaliteli ve teknoloji odaklı ürünler üretebilmesi için gerekli altyapıyı sağlayacaktır."

Katılımcı 7: *"Kazakistan, tarihi boyunca önemli bir coğrafi konumda bulunmuş bir ülkedir. Çin ve Rusya ile olan yakın ticaret ilişkileri, Kazakistan'ın dış ekonomik ilişkilerde önemli bir oyuncu haline gelmesini sağlıyor. Avrasya Ekonomik Birliği, Kazakistan'a Avrupa, Asya ve Orta Doğu pazarlarına daha kolay erişim imkanı sunuyor. Bu noktada, Kazakistan'ın dış politikası ve ticaret stratejileri çok önemli. Kazakistan, sadece doğal kaynakları ihraç etmekle kalmamalı, aynı zamanda bu kaynaklardan elde edilen gelirle sanayi üretim kapasitesini artırmalıdır. Çin ile yapılan ticaret anlaşmaları Kazakistan'a büyük fırsatlar sağlasa da, burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu, Kazakistan'ın ekonomik bağımsızlığını koruyarak dışa dönük politikalarını geliştirmesidir. Sanayi çeşitlendirmesi, Kazakistan'ın rekabet gücünü artıracaktır. Örneğin, yüksek teknolojiye dayalı üretimin artırılması, yerel iş gücünün eğitilmesi ve modern altyapının geliştirilmesi Kazakistan'ın büyümesi için kritik öneme sahiptir. Ülkenin, dış ticaretin artırılması için serbest ticaret anlaşmalarına ve bölgesel ekonomik birliklere daha fazla katılım sağlaması gerektiğini düşünüyorum. Bunun yanı sıra, Kazakistan'ın dış ticaret politikasının daha da çeşitlenmesi ve dünyadaki yeni pazarlarla ilişki geliştirilmesi gerekiyor."*

Katılımcı 8: *"Kazakistan'ın sanayi sektörü, hem iç hem de dış ticarete büyük potansiyel taşıyor. Ancak şu anda, ülkenin ekonomisi büyük ölçüde hammadde ihracatına dayalı. Kazakistan'ın yerli üretimini artırması gerektiğini düşünüyorum. Yerli üreticiler, kaliteli sanayi ürünleri üretebilmek için daha fazla teknolojiye yatırım yapmalı. Bu noktada, devletin yerli sanayiye sağladığı teşviklerin artırılması çok önemli. Kazakistan'da, özellikle teknoloji üretimi ve sanayi üretimi konusunda daha fazla yatırım yapılması gerektiğini savunuyorum. Ayrıca, yerli iş gücünün daha iyi eğitilmesi gerektiği bir gerçek. Kazakistan'daki eğitim sistemi, sanayi sektörüyle paralel olarak geliştirilmelidir. Ülke, mühendislik, teknoloji ve üretim alanlarında daha fazla*

kalifiye iş gücüne ihtiyaç duyuyor. Kazakistan'daki üniversitelerin, bu alanlarda eğitim veren daha fazla programa sahip olması gerekiyor. Yerli sanayi, ancak bu şekilde daha rekabetçi ve verimli hale gelebilir. Ayrıca, bu süreçte, dış yatırımların da etkisi büyük olacaktır. Ancak, dış yatırımların yerli üretimin gelişmesine katkı sağladığından emin olunmalıdır."

Katılımcı 9: *"Kazakistan'ın sanayi sektöründeki en büyük zorluklardan biri, lojistik altyapısının yetersizliğidir. Kazakistan, hem Asya'ya hem de Avrupa'ya yakın bir konumda olmasına rağmen, iç lojistik altyapısının iyileştirilmesi gerekiyor. Kazakistan'ın coğrafi olarak çok geniş bir alanı kapsıyor olması, tedarik zincirinin verimli bir şekilde işlemesini zorlaştırıyor. İç lojistik altyapısının güçlendirilmesi ve modernizasyonu, sanayi sektörünün büyümesi için kritik bir faktördür. Kazakistan'ın, Avrasya'daki diğer ülkelerle olan ticaret bağlantılarını daha da güçlendirmesi gerekiyor. Lojistik ağlarının entegrasyonu ve taşıma sistemlerinin hızlandırılması, Kazakistan'ın dış ticaret hacmini artıracaktır. Bu bağlamda, Kazakistan'daki lojistik ve ulaşım altyapısına yatırım yapılması gerektiğine inanıyorum. Aynı zamanda, dijitalleşme ve teknolojinin tedarik zincirlerine entegre edilmesi, verimliliği artırarak maliyetleri düşürebilir. Kazakistan'ın sanayi ürünlerini dışa ihraç etmesi için bu tür altyapı yatırımları büyük önem taşıyor."*

Katılımcı 10: *"Benim görüşüme, Kazakistan'ın sanayi politikaları, aslında dış politikasındaki dengelerle doğrudan bağlantılı. Kazakistan hem Asya'nın hem de Avrasya'nın tam ortasında bulunan bir ülke olarak, Çin ve Rusya gibi güçlü komşularla derin ekonomik ilişkiler kurmuş durumda. Bu, Kazakistan için büyük fırsatlar barındırır da aynı zamanda riskler de taşıyor. Çin'in ekonomik gücü arttıkça, Kazakistan halkı, yerel sanayinin Çinli yatırımcıların baskısı altında kalabileceğinden endişeleniyor. Bu da doğal olarak iç politika üzerinde etkili oluyor ve toplumsal huzursuzluklara yol açabiliyor. Benim kanaatim, Kazakistan'ın dış politikada yalnızca Çin ile değil, Batı dünyasıyla da stratejik bağlar kurarak bu dengenin sağlanması gerektiği yönünde. Çeşitli ticaret ve yatırım ağları, ülkenin ekonomik bağımsızlığını*

güçlendirebilir ve aynı zamanda yerel sanayiye koruyabilir. Bununla birlikte, Kazakistan'daki sanayi politikalarının büyük ölçüde doğal kaynaklar ve altyapı projeleri üzerine yoğunlaşması, yerel sanayilerin gelişmesini sınırlayan bir faktör. Çinli ve Rus yatırımcılar genellikle ham maddeler üzerine yatırımlar yapıyorlar, fakat yerli sanayilerin güçlendirilmesi adına ileri teknoloji ve yeşil enerji gibi alanlarda daha fazla yatırım yapılması gerekiyor. Bu yalnızca ekonomik büyümeyi sağlamaz, aynı zamanda Kazakistan'ın iş gücünün kalitesini artırabilir. Bu süreçte, yerli sanayicilere yönelik desteklerin artırılması, onlara finansal teşvikler sunulması gerekiyor. Kazakistan'ın bu stratejiyi hayata geçirmesi, uzun vadede sadece ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda toplumsal refahı da artıracaktır. Sosyal eşitsizlik de ciddi bir konu. Kazakistan'daki gelir dağılımındaki eşitsizlik, özellikle kırsal bölgelerde daha bariz bir şekilde hissediliyor. Büyük şehirlerdeki sanayi gelişimiyle kırsal alanlar arasındaki uçurum oldukça geniş. Kırsal bölgelere yönelik daha fazla yatırım yapılmalı, bu bölgelerdeki iş gücü sanayi sektörüne kazandırılmalı. Eğitim ve altyapı projelerinin artırılması, yerel kalkınmanın hızlandırılması, bu dengesizliklerin ortadan kaldırılması için kritik öneme sahip."

Katılımcı 11: *"Kazakistan'ın iç politikası, ekonomik büyüme ile doğrudan ilişkili. Ancak, bu büyüme her kesim için eşit fayda sağlamıyor. Sanayi politikalarının büyük ölçüde şehirlerde yoğunlaşması, kırsal alanlarda yaşayan halkın bu gelişimden faydalanamamasına yol açıyor. Kırsal kesim ile şehir arasındaki gelir farkları giderek daha da büyüyor. Bu durum, sosyal huzursuzluğu artırıyor. Ülkedeki sanayi devrimi, büyük şehirlerdeki genç nüfusu iş gücüne entegre ederken, kırsal alandaki gençler bu fırsatlardan yoksun kalıyor. Bu durum, toplumsal çatışmalara ve huzursuzluklara neden olabilir. Özellikle Çin'in Kazakistan'daki etkisinin artması, yerel ekonomiye ve sanayilere ciddi baskılar oluşturuyor. Çinli yatırımcılar, yerel iş gücü yerine kendi iş gücünü getiriyor, bu da Kazak halkının bu yatırımlara karşı bir kaygı geliştirmesine yol açıyor. Kazakistan'da yerli sanayilerin gelişmesi için, sadece dış yatırımlar değil, aynı zamanda yerli girişimcilere yönelik teşvikler de artırılmalıdır. Yabancı yatırımların, Kazakistan'ın yerel sanayi sektörünü tehdit*

etmeyecek şekilde yönlendirilmesi gerekmektedir. Kazak halkı, Çin'in sadece ekonomik alandaki değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkisinin de artmasından kaygı duymaktadır. Bu kaygıları azaltmak adına, yerli sanayilerin gelişmesi sağlanmalı ve yerel girişimciler teşvik edilmelidir. Ayrıca, iş gücü piyasasında büyük bir dönüşüm yaşanıyor. Genç nüfus, teknolojik değişimlere uyum sağlamakta zorluk çekiyor. Eğitim sisteminin sanayi sektörünün ihtiyaçlarına göre reform edilmesi gerekiyor. Özellikle teknoloji ve mühendislik gibi alanlarda gençlerin eğitimi, onlara iş gücü piyasasında daha fazla fırsat sunulmasını sağlayacaktır. Ancak, bu sürecin hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi gerekir. Gençler için yeni iş fırsatları yaratmak, sadece ekonomik büyüme değil, toplumsal barış için de önemlidir."

7.2. PESTLE ANALİZİ

7.2.1. Politik Faktörler (P)

Kazakistan'ın sanayi politikaları, yerel hükümetin siyasi stratejileri, dış politika hedefleri ve uluslararası ilişkiler bağlamında şekillenmektedir. Bu bağlamda, Kazakistan'ın sanayi sektöründeki ilerlemeyi etkileyen temel faktörler arasında siyasi istikrar, yönetsel verimlilik, dış ilişkilerdeki stratejik yönelimler ve küresel ekonomik politikalar bulunmaktadır.

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından bağımsızlığını kazanmış ve hızlı bir şekilde yeni bir ekonomik sistem kurmaya çalışmıştır. Bu süreçte, ülke hükümeti, ekonomik büyümeyi sürdürebilmek için sanayi politikasını belirlerken siyasi istikrarı sağlamaya özel bir önem vermiştir. Siyasi istikrar, devletin sanayiye yapacağı yatırımlar, altyapı projeleri ve iş gücü piyasası üzerindeki etkisi açısından kritik bir faktördür. Kazakistan hükümeti, ekonomisinin büyük bir bölümünü doğal kaynaklar ve özellikle petrol ve gaz üzerine kurmuş olsa da, sanayisinin çeşitlendirilmesi için önemli adımlar atmaktadır. Bu bağlamda hükümet, dış yatırımları çekmek, teknoloji transferi

sağlamak ve yerli sanayiye geliştirmek için stratejiler geliştirmektedir. Ancak, bu politikaların başarıya ulaşabilmesi için ülkedeki siyasi istikrarın korunması gerekmektedir. Zira, siyasi belirsizlikler veya hükümet değişiklikleri, sanayi stratejilerinin etkinliğini zayıflatabilir. Kazakistan, Orta Asya'daki stratejik konumu nedeniyle önemli bir jeopolitik oyuncudur ve bu, sanayi politikalarının şekillenmesinde belirleyici bir faktör olabilir. Kazakistan'ın dış politikası hem bölgesel hem de küresel ölçekte ekonomik ilişkiler ve sanayi politikaları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kazakistan, Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) gibi bölgesel projelere aktif olarak katılmaktadır. Bu projeler, Kazakistan'ın sanayi altyapısının güçlendirilmesi ve ülkenin küresel ticaret zincirine entegrasyonunun sağlanması için fırsatlar sunmaktadır. Ancak, bu dış ilişkiler, Kazakistan'ın sanayi politikalarını hem olumlu hem de olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Örneğin, Kazakistan'ın Rusya ve Çin gibi büyük ekonomik güçlerle olan ilişkileri, enerji ve maden sektörlerinde büyük yatırımlar çekmesine olanak sağlamaktadır. Ancak, bu ilişkiler aynı zamanda Kazakistan'ın sanayi stratejilerinin bağımsızlığını zayıflatabilir. Bunun yanında, Kazakistan'ın Avrupa Birliği ve ABD ile de güçlü ekonomik ilişkileri bulunmaktadır. Özellikle Batı'nın uyguladığı ekonomik yaptırımlar ve küresel ticaret politikaları, Kazakistan'ın dış yatırım çekme stratejilerini etkileyebilir. Dış politikadaki bu çeşitlilik, Kazakistan'ın sanayi politikalarındaki esnekliği ve adaptasyon kabiliyetini zorlaştıran bir etmen olabilir. Kazakistan hükümeti, devlet müdahalesinin ekonomi üzerindeki etkisini artırma yolunda ilerlemektedir. Hükümet, sanayi politikalarının başarısını sağlamak için stratejik planlar oluşturmuş, devletin sanayi üzerindeki denetimini artırmaya yönelik politikalar benimsemiştir. Ancak, aşırı devlet müdahalesi bazen özel sektörün gelişimini engelleyebilir ve rekabetçi piyasa ortamını zayıflatabilir. Bu nedenle, Kazakistan hükümeti, devletin sanayiye olan etkisini dengede tutarak özel sektörle işbirliği yapma çabalarını sürdürmektedir. Kazakistan'ın jeopolitik konumu, Orta Asya'daki diğer ülkelerle olan ilişkileri, özellikle de Çin, Rusya ve Orta Asya'nın diğer ülkeleriyle olan siyasi ilişkilerinin sanayi politikaları üzerindeki etkisi büyüktür.

Ülkedeki olası siyasi belirsizlikler ve bölgesel çatışmalar, dış yatırımcıların Kazakistan'a olan ilgisini etkileyebilir. Siyasi istikrarsızlık, yatırımcı güvenini zayıflatabilir ve bu da Kazakistan'ın sanayi politikalarını zorlayabilir. Küresel ticaret politikaları, Kazakistan'ın sanayi stratejilerini şekillendiren bir diğer önemli faktördür. Özellikle, Kazakistan'ın enerji ve maden sektöründeki önemli payı göz önüne alındığında, dünya çapında enerji fiyatlarının dalgalanması ve küresel ticaretin değişen dinamikleri, ülkenin sanayi politikalarını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, Kazakistan'a uygulanan ekonomik yaptırımlar ve uluslararası rekabetin etkisi de, sanayi politikalarının yönünü belirleyen unsurlar arasındadır.

İşin özü olarak, Kazakistan'ın sanayi politikalarının geleceği, büyük ölçüde politik faktörlere, özellikle de hükümetin yönetsel verimliliğine, iç politikadaki istikrara ve uluslararası ilişkilerdeki gelişmelere bağlıdır. İç politikada sağlanan istikrar ve dış politikada güçlü ilişkiler, sanayi politikalarının başarılı olmasına katkı sağlayacaktır. Ancak, aşırı devlet müdahalesi, dış ilişkilerdeki belirsizlikler ve küresel ticaret politikalarındaki değişiklikler, Kazakistan'ın sanayi stratejilerini zorlayabilir.

7.2.2.Ekonomik Faktörler (E)

Kazakistan'ın sanayi politikaları, ülkenin ekonomik yapısının dönüştürülmesi ve uzun vadede sürdürülebilir bir büyüme sağlanması için büyük bir öneme sahiptir. Ekonomik faktörler, Kazakistan'ın sanayi politikalarının temel yapı taşlarını şekillendirirken, özellikle büyüme, dış ticaret ilişkileri, yatırım ortamı ve sektörel çeşitlendirme gibi unsurlar öne çıkmaktadır.

Kazakistan'ın ekonomisi, Sovyetler Birliği sonrası dönemde büyük ölçüde doğal kaynaklara, özellikle de petrol ve doğalgaza dayanmıştır. Bu kaynaklar, Kazakistan'ın ekonomik büyümesini sağlayan temel faktörler olsa da bu yapı uzun vadede sürdürülebilirlik açısından çeşitli riskler taşımaktadır. Petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar, küresel talep değişimleri ve çevresel sorunlar gibi

faktörler, ülkenin ekonomik büyümesini tehdit edebilir. Bu nedenle, Kazakistan hükümeti sanayi çeşitlendirmeye büyük önem vermektedir.

Sanayi çeşitlendirmesi, özellikle maden ve enerji sektörlerinin dışındaki alanlarda büyümeyi hedeflemektedir. Ülke, tarım, otomotiv, kimya, tekstil ve yüksek teknoloji gibi sektörlere yatırım yaparak bu çeşitliliği artırmayı amaçlamaktadır. Bu çabalar, ekonominin sadece doğal kaynaklardan değil, aynı zamanda endüstriyel üretim ve inovasyona dayalı sektörlerden de beslenmesini sağlayacaktır. Kazakistan, sanayi sektöründe büyümek ve uluslararası pazarlarda rekabetçi olabilmek için dış yatırımlara büyük ölçüde bağımlıdır. Ülke, 1990'lardan itibaren ekonomik reformlarla yabancı yatırımları çekmeye çalışmıştır. Bu dönemde yapılan özelleştirmeler, dış ticaretin serbestleşmesi ve yatırım dostu politikalar, Kazakistan'ın büyüme yolunda attığı önemli adımlardan olmuştur. Özellikle, düşük vergiler, sanayi sektörü için sağlanan teşvikler ve iş gücü maliyetlerinin düşük olması gibi faktörler, yabancı sermayeyi cezbetmeye devam etmektedir. Bununla birlikte, büyük yatırımlar genellikle enerji ve doğal kaynak sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Bu da sanayi çeşitlendirmesi için gerekli olan yatırım miktarının tam olarak sağlanamaması anlamına gelmektedir. Kazakistan, bu süreçte daha fazla yabancı yatırımı teknolojiye dayalı üretim ve yüksek katma değerli sanayilere çekmek için yeni stratejiler geliştirmeye çalışmaktadır. Kazakistan'ın sanayi politikaları, büyük ölçüde küresel ekonomik trendlere ve dış ticaret ilişkilerine bağlıdır. Özellikle, Kazakistan'ın Rusya ve Çin gibi büyük ekonomilerle güçlü ekonomik bağları bulunmaktadır. Bu durum, Kazakistan'ın dış ticaretini büyük ölçüde belirlerken, aynı zamanda sanayi üretiminin küresel pazarda rekabetçi olabilmesi için sürekli bir yenilik gereksinimi doğurmaktadır. Kazakistan, dış ticaret ilişkilerinde çeşitlilik yaratmaya çalışırken, özellikle Orta Asya ve Avrasya bölgesindeki ekonomik birleşmelerdeki (Avrasya Ekonomik Birliği gibi) rolünü güçlendirmektedir. Bu tür birleşmeler, Kazakistan'a yeni pazarlar ve iş birliği fırsatları sunmakta, aynı zamanda sanayi ürünlerinin rekabetçi fiyatlarla dış pazarlara sunulmasını mümkün kılmaktadır. Kazakistan'da iç pazarın büyümesi, sanayi politikalarının başarısı için kritik bir faktördür. Hükümet, yerel üretimi

artırmak ve yerel tedarik zincirlerini güçlendirmek amacıyla altyapı yatırımlarını artırmaktadır. Bu yatırımlar, özellikle ulaşım, enerji, iletişim ve dijital altyapı alanlarında yoğunlaşmaktadır. Altyapı yatırımlarının artması, yerli sanayi üreticilerinin küresel pazarda daha rekabetçi hale gelmesini sağlayacaktır. Ayrıca, Kazakistan, iç pazarı büyütmek ve tüketici talebini artırmak için sanayi üretiminin kalitesini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu, hem yurtiçi hem de yurtdışındaki talebe yanıt verebilen bir sanayi yapısının oluşturulmasını gerektirir. Kazakistan, ekonomik politikalarda sürekliliği sağlamak ve yatırımcı güvenini artırmak amacıyla makroekonomik istikrarı koruma çabalarına önem vermektedir. Bu, yalnızca yerel yatırımcılar için değil, aynı zamanda uluslararası yatırımcılar için de güven verici bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca, hükümetin uyguladığı reformlar, sanayi sektöründeki büyümeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedir. Ekonomik istikrar ve sürdürülebilir büyüme, Kazakistan'ın küresel rekabet gücünü artırmak ve sanayi sektörünü uluslararası düzeyde güçlü bir şekilde konumlandırmak için kritik bir rol oynamaktadır.

7.2.3.Sosyal Faktörler (S)

Kazakistan'ın sanayi politikaları, yalnızca ekonomik ve politik faktörlere dayalı değildir. Aynı zamanda toplumsal yapılar ve sosyal ihtiyaçlar da sanayi politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal faktörler, iş gücü, eğitim, yaşam standartları ve toplumsal eşitsizlikler gibi konuları içerir. Bu faktörler, sanayinin gelişimini doğrudan etkilerken, toplumun refahını artırma hedefiyle birlikte, sanayi sektöründeki dönüşümde de etkili olmaktadır.

Kazakistan, sanayi sektörünün büyümesini sürdürebilmek için nitelikli bir iş gücü yaratmaya büyük önem vermektedir. Ancak, ülkenin iş gücü genellikle geleneksel sektörlerde çalışmaya yönelmiş ve bu iş gücünün nitelikleri, daha yüksek teknoloji gerektiren sanayi alanlarında yeterli olmayabilir. Bu da sanayi politikalarının geleceği açısından bir zorluk oluşturuyor. Eğitimde yapılacak reformlar, özellikle mühendislik, teknoloji ve dijital beceriler gibi alanlarda gelişim sağlamak, Kazakistan'ın sanayi alanındaki verimliliğini artıracaktır.

Ülke, yerli ve yabancı üniversitelerle işbirlikleri yaparak ve modern eğitim programlarını hayata geçirerek iş gücünü daha rekabetçi hale getirmeyi hedeflemektedir. Eğitim sistemindeki bu dönüşüm, sanayi sektöründeki iş gücünü uyumlu hale getirecek ve dijitalleşme, sanayi 4.0 gibi gelişmelere de hazırlıklı olmalarını sağlayacaktır. Kazakistan, Sovyetler Birliği'nden sonra demografik bir dönüşüm geçirmiştir. Halen büyük bir etnik çeşitliliğe sahip olan ülke, farklı etnik grupların bir arada yaşadığı bir toplumdur. Bu demografik çeşitlilik hem fırsatlar hem de bazı sosyal zorluklar yaratmaktadır. Göç, Kazakistan'ın sanayi politikaları açısından önemli bir sosyal faktördür. Özellikle dış göç, iş gücünün niteliğini ve sayısını etkileyebilir. Kazakistan, göçmen iş gücünün bütünleştirilmesi için sosyal politikalar geliştirmelidir. Bunun yanı sıra, Kazakistan'ın şehirleşme oranı hızla artmaktadır. Bu durum, sanayi politikalarını şekillendirirken, şehirlerdeki altyapı ihtiyacını da göz önünde bulundurmaya gerektiriyor. Artan nüfus, aynı zamanda iç talep üzerinde de etkili olacak ve bu durum sanayi üretiminin iç pazarla uyumlu hale gelmesini zorunlu kılacaktır. Kazakistan'da, özellikle son yıllarda büyük bir ekonomik büyüme yaşanmış olsa da, bu büyümenin tüm toplumsal kesimler arasında eşit şekilde dağılmadığı gözlemlenmektedir. Sanayi politikaları, bu eşitsizlikleri gidermek amacıyla tasarlanmalı, toplumsal adaleti sağlamak adına daha kapsayıcı olmalıdır. Büyük şehirlerde yaşam standartları oldukça yüksekken, kırsal bölgelerde hala yoksulluk oranları yüksektir. Bu dengesizlik, sanayi gelişiminin bölgesel eşitsizliklere yol açmasına neden olabilir. Kazakistan, sosyal eşitsizlikleri azaltmak amacıyla çeşitli sosyal yardım programları ve kalkınma projeleri yürütmektedir. Ancak, bu tür politikaların sanayi politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi gerekir. Aynı zamanda, kadınların iş gücüne katılım oranının artırılması, özellikle sanayi sektöründe daha fazla kadın çalışanın yer alması için çeşitli teşviklerin sağlanması önemlidir. Sanayi politikalarının başarısı, toplumun sağlık ve yaşam standartlarıyla doğrudan ilişkilidir. Kazakistan, sanayi sektöründeki büyüme ile çevresel sorunları da göz önünde bulundurmak zorundadır. Özellikle madencilik ve ağır sanayi gibi alanlar, çevre kirliliği ve sağlık sorunları yaratabilir. Hükümet, bu sektörlerde çalışan işçilerin sağlık

güvenliğini sağlamak ve çevreyi korumak için çeşitli sağlık politikaları geliştirmelidir. Ayrıca, Kazakistan'da yaşam standartları, özellikle sağlık hizmetlerine erişim açısından büyük farklılıklar gösteriyor. Sanayi sektörü geliştikçe, sağlık sektörüne yapılan yatırımların artırılması, iş gücünün verimliliğini de artıracaktır. Ayrıca, sanayi sektöründeki iş güvenliği ve işçi sağlığına yönelik iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. Kazakistan'ın sanayi politikalarında toplumsal değerler ve kültürel etmenler de önemli rol oynamaktadır. Kazak kültürü, geleneksel tarım ve hayvancılıkla özdeşleşmiş bir geçmişe sahiptir. Bu kültürel bağlam, sanayiye dayalı üretim süreçlerinin toplumsal kabulünü etkileyebilir. Ayrıca, Kazakistan halkının iş gücü piyasasındaki geleneksel bakış açıları, sanayi alanlarında yeni iş yapış biçimlerine uyum sağlama konusunda zorluklar yaratabilir. Sanayi politikalarının, Kazakistan'ın geleneksel kültürel değerleriyle uyumlu hale getirilmesi önemlidir. Kültürel değişim, toplumsal katılım ve iş gücünün dönüşümü konusunda toplumsal bilincin artırılması gerekmektedir. Kazakistan'da sanayi politikaları, toplumun kültürel yapısını ve değerlerini göz önünde bulunduracak şekilde tasarlanmalıdır.

7.2.4. Teknolojik Faktörler (T)

Kazakistan'ın sanayi politikalarının şekillendirilmesinde teknolojik faktörler önemli bir rol oynamaktadır. Teknoloji, üretim süreçlerinden, iş gücü verimliliğine, yenilikçi ürün geliştirmeye kadar geniş bir yelpazede sanayinin gelişimini etkileyen kritik bir unsurdur. Kazakistan, sanayisini çeşitlendirme ve çağdaştırma sürecinde teknolojiyi en güçlü araçlardan biri olarak kullanmaktadır. Ancak, bu süreçte bazı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Kazakistan'ın teknolojik altyapısının güçlendirilmesi, dijitalleşme, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri ve yüksek teknolojiye dayalı sanayilere yatırım yapılması gerekmektedir. Kazakistan, Sanayi 4.0'a geçiş için önemli adımlar atmaktadır. Sanayi 4.0, üretim süreçlerinde dijitalleşmenin ön planda olduğu, akıllı fabrikaların ve robot teknolojilerinin kullanıldığı bir dönemi işaret

etmektedir. Kazakistan, bu dönüşümü sağlamak için dijital altyapıyı güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu, özellikle üretim verimliliğini artırma ve daha yüksek kaliteyi yakalama açısından büyük bir fırsat sunmaktadır. Dijitalleşme sürecine yönelik Kazakistan'da birçok sanayi sektörü, dijital teknolojileri benimsemeye başlamıştır. Bu, sadece büyük firmalar için değil, aynı zamanda KOBİ'ler için de geçerli bir durumdur. Özellikle veri analitiği, nesnelerin interneti (IoT), yapay zekâ (AI) ve robot teknolojilerinin üretim süreçlerinde kullanılması, Kazakistan'ın sanayi altyapısını çağdaşlaştırmasına yardımcı olacaktır. Bu teknolojik gelişmeler, sanayi sektöründeki verimliliği artıracak ve iş gücünün beceri seviyesini yükseltecektir. Bununla birlikte, dijitalleşme sürecinin hızlandırılması için devletin teşvik politikaları ve özel sektörle işbirlikleri çok önemlidir. Kazakistan, teknolojik gelişme ve yenilikçilik adına Ar-Ge'ye yatırımlar yapmaktadır. Ancak bu alanda hala önemli bir büyüme potansiyeli vardır. Kazakistan, bilimsel araştırmalar ve inovasyon yoluyla teknolojik altyapısını geliştirmek, yenilikçi ürünler ve süreçler yaratmak adına önemli bir strateji izlemektedir. Bu bağlamda, üniversiteler ve araştırma kurumları ile işbirliklerinin artırılması gerekmektedir. Ar-Ge faaliyetleri, özellikle yüksek teknolojiye dayalı üretim ve çevre dostu sanayi alanlarında önemli bir rol oynamaktadır. Kazakistan hükümeti, özel sektör ve akademik dünya arasındaki işbirliğini teşvik ederek Ar-Ge çalışmalarını desteklemektedir. Bu destek, özellikle enerji verimliliği, yeşil teknoloji, biyoteknoloji ve dijital dönüşüm alanlarında daha fazla inovasyon yaratılmasına olanak tanıyacaktır. Kazakistan'ın teknolojik altyapısı, büyük ölçüde büyük şehirlerle sınırlıdır. Ülkede internet erişimi ve dijital altyapı genel olarak gelişmiş olsa da kırsal alanlarda bu altyapının yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, dijitalleşme süreçlerini ve yüksek teknolojiye dayalı sanayi projelerinin yaygınlaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Kazakistan'ın sanayi sektörü için stratejik bir öncelik, teknolojik altyapının tüm ülke çapında güçlendirilmesidir. Teknolojik altyapının geliştirilmesi, özellikle yüksek hızlı internet erişimi, bulut bilişim ve veri merkezleri gibi unsurlar üzerinde yoğunlaşmalıdır. Bu altyapı, sanayi sektöründe dijital dönüşümü hızlandıracak ve yerli şirketlerin küresel

pazarda rekabet etmesini kolaylaştıracaktır. Kazakistan'ın sanayi alanındaki teknolojik dönüşümünde, yabancı yatırımlar ve teknoloji transferi önemli bir rol oynamaktadır. Ülke, yabancı sermaye çekmek için çeşitli teşvikler sunmakta ve bu yatırımlar sayesinde gelişmiş teknolojilerin yerel sanayiye kazandırılmasını sağlamaktadır. Yabancı yatırımcılar, Kazakistan'ın sanayi sektörüne teknolojik bilgi ve becerilerini aktarmakta, bu da yerel işletmelerin daha verimli ve rekabetçi hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle enerji sektörü, otomotiv, makine üretimi, kimya ve elektronik gibi yüksek teknoloji gerektiren sektörler, yabancı yatırımlar için cazip alanlar sunmaktadır. Kazakistan, yabancı firmalarla ortaklıklar kurarak teknolojik bilgi birikimini artırmakta ve üretim süreçlerinde daha ileri düzey teknolojilere geçiş yapmaktadır. Teknolojik dönüşümün başarılı bir şekilde hayata geçebilmesi için, nitelikli bir iş gücünün oluşturulması önemlidir. Kazakistan, sanayi politikalarının bir parçası olarak, iş gücünü dijital becerilerle donatmaya yönelik eğitim programlarını artırmaktadır. Özellikle mühendislik, yazılım geliştirme, veri analitiği ve robot teknolojileri gibi alanlarda eğitim veren okulların sayısının artırılması, ülkenin teknolojik gelişiminde önemli bir etken olacaktır. Teknolojik eğitim, sadece üniversitelerde değil, aynı zamanda mesleki eğitim kurumlarında da verilmelidir. Bu şekilde, Kazakistan'daki iş gücü, dijitalleşen sanayiye uyum sağlayarak daha verimli hale gelebilir. Kazakistan, yenilikçi girişimcilik ekosistemini geliştirmek için çeşitli politikalar uygulamaktadır. Girişimcilik, özellikle genç nüfus arasında daha fazla teşvik edilmekte ve bu süreçte yerli girişimcilerin teknolojik yeniliklere odaklanmaları teşvik edilmektedir. Ülke, girişimciliği destekleyen fonlar, hibe programları ve teknoloji parkları gibi araçlar kullanarak, yenilikçi ve teknolojik ürünler üreten firmaların sayısını artırmayı hedeflemektedir. Teknolojik yenilikler, girişimcilerin yeni iş fikirleri yaratmalarına olanak tanıırken, aynı zamanda mevcut sanayi sektörlerinin daha verimli hale gelmesini de sağlamaktadır. Kazakistan, bu stratejiler sayesinde sadece teknoloji transferi değil, aynı zamanda yerli yeniliklerin de gelişmesini teşvik etmektedir.

7.2.5.Hukuki Faktörler (L)

Kazakistan'ın sanayi politikalarının gelişiminde hukuki faktörler hem iç hem de dış etmenlerle doğrudan ilişkilidir. Ülkenin sanayi yapısının değişmesi ve gelişmesi, mevcut hukuk sistemi, düzenlemeler, yasalar ve devletin denetim mekanizmaları ile şekillenmektedir. Hukuki faktörler, yatırımcı güvenini sağlamada, yerli ve yabancı şirketlerin faaliyetlerini düzenlemede ve ekonomik büyümeyi teşvik etmede önemli bir rol oynar. Kazakistan, sanayisini çeşitlendirme ve çağdaştırma çabalarında yabancı yatırımcıları cezbetmek için çeşitli hukuki düzenlemeler yapmıştır. Ülke, özellikle 1990'ların başında, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, dış yatırımları teşvik etmek amacıyla birçok yeni yasa ve düzenleme getirmiştir. Kazakistan'daki yatırım yasaları, yabancı sermayeyi çekecek şekilde tasarlanmış olup, iş ortamının daha şeffaf ve öngörülebilir olmasını sağlamak için çağdaştırılmıştır. Ülke, son yıllarda, yatırımcıların korunmasına yönelik hukuki mekanizmalar oluşturmuş ve yatırım güvenliğini artırmıştır. Ancak, bazı uzmanlar, özellikle bürokratik engeller ve yavaş yargı süreçlerinin yatırımcıların karşılaştığı zorluklar arasında yer aldığını belirtmektedir. Yatırımcıların, yatırım yaptıkları alanlarda daha esnek ve hızlı uygulamaya geçebilecek hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu nedenle, Kazakistan'ın hukuk sisteminin daha da iyileştirilmesi, özellikle sanayi sektöründe yerli ve yabancı yatırımların artmasına olanak sağlayacaktır. Kazakistan'da iş gücü piyasasında düzenlemeler, hem sanayi sektöründeki iş gücünün verimliliği hem de işçi hakları açısından önemlidir. Ülkede iş gücü, sanayinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Çalışma yasaları, işçilerin haklarını koruma amacını gütmektedir. Ancak, sanayi sektöründe çalışma koşullarının iyileştirilmesi, işçi hakları ve güvenliği konusunda hala bazı eksiklikler bulunmaktadır. Ülkede iş gücü sendikaları ve işçi hakları konusunda ilerlemeler kaydedilse de bazı sektörlerde hala işçi hakları konusunda ciddi eksiklikler gözlemlenmektedir. Kazakistan, uluslararası çalışma standartlarına

uyum sağlamak amacıyla iş gücü yasalarını zaman zaman güncellemektedir. Bu güncellemeler, özellikle sanayinin gelişmesi ve işçi haklarının korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Kazakistan'ın Avrupa ve Asya ile olan ticari ilişkileri, iş gücü ve çalışma yasalarındaki uyum gerekliliklerini de etkileyebilmektedir. Kazakistan'ın sanayi politikalarında, işçi haklarını korumak ve iş gücü piyasasında daha adil düzenlemeler sağlamak adına hukuki reformların yapılması büyük bir gerekliliktir. Kazakistan, son yıllarda çevre dostu sanayi uygulamalarına ve sürdürülebilirlik konularına daha fazla dikkat etmeye başlamıştır. Çevre yasaları, sanayi üretimi sırasında doğanın korunması ve çevreye verilen zararın azaltılması konusunda düzenlemeler getirmektedir. Kazakistan, doğalgaz ve petrol gibi fosil yakıtlar açısından zengin bir ülke olmasına rağmen, çevreyi koruma yönünde küresel baskılara karşı duyarlı hale gelmiştir. Ülke, bu bağlamda, yeşil enerji ve sürdürülebilir sanayi uygulamalarına yönelik yasal çerçeveler geliştirmekte ve çevre yasalarını iyileştirmeye yönelik adımlar atmaktadır. Bununla birlikte, sanayi sektörü ve çevre hukuku arasındaki dengeyi sağlamak zorlayıcı olabilir. Hızla büyüyen sanayi sektörü ile çevre koruma gereksinimleri arasındaki uyum, Kazakistan için büyük bir meydan okumadır. Çevresel etki değerlendirmeleri, daha sıkı denetimler ve sanayi tesislerinin çevresel yükümlülüklerini yerine getirmeleri, gelecekteki sanayi politikalarının önemli bir unsuru olacaktır. Kazakistan, sanayi sektöründe sağlıklı bir rekabet ortamı yaratmak adına anti-tekelleşme yasalarını uygulamaya koymuştur. Bu yasalar, büyük şirketlerin piyasada aşırı hakimiyet kurmalarını engellemeyi amaçlamaktadır. Ancak, bazı sektörlerde hâlâ piyasa rekabeti sınırlı olabilir, bu da küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini zorlaştırmaktadır. Rekabet yasalarının etkin bir şekilde uygulanması, sanayinin çeşitlenmesini ve daha geniş bir rekabetçi ortamın oluşmasını sağlamak için kritik öneme sahiptir. Kazakistan'ın sanayi sektörü, yerli üreticilerin ulusal ve uluslararası pazarda rekabet edebilmesi için bu yasal düzenlemeleri daha da güçlendirmelidir. Ülke, özellikle büyük sanayi gruplarının monopolistik eğilimlerini engellemeye yönelik daha etkili denetim mekanizmaları kurmalıdır. Fikri mülkiyet hakları, sanayi ve teknoloji gelişimi açısından önemli bir

faktördür. Kazakistan, yenilikçi ürünlerin ve teknolojilerin korunması adına fikri mülkiyet yasalarını güçlendirmektedir. Bu yasal düzenlemeler hem yerli hem de yabancı yatırımcıların inovasyon yapmalarını teşvik etmek amacıyla önemli bir araçtır. Ancak, fikri mülkiyet haklarının korunması ve ihlallerine karşı etkin bir denetim yapılması konusunda hâlâ bazı eksiklikler bulunmaktadır. Kazakistan'ın teknoloji ve yenilik alanında daha güçlü bir sanayi altyapısı oluşturabilmesi için, fikri mülkiyet yasalarını daha etkin bir şekilde uygulaması gerekmektedir. Özellikle yabancı teknoloji firmalarıyla yapılan işbirlikleri ve teknoloji transferi süreçlerinde, fikri mülkiyet haklarının korunması büyük önem taşımaktadır.

7.2.6. Çevresel Faktörler (E)

Kazakistan'ın sanayi politikaları, çevresel faktörlerle doğrudan bağlantılıdır. Ülke, zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen, bu kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanımı, çevresel etkiler ve yeşil dönüşüm konusunda önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Kazakistan, çevresel sürdürülebilirlik için adımlar atmakta, ancak hala gelişim aşamasında olan birçok politikayı uygulamaya koymaktadır. Kazakistan'ın sanayi politikalarının en büyük çevresel sorunu, özellikle enerji ve ağır sanayi sektörlerinde yoğun karbon salınımıdır. Ülke, fosil yakıtları yoğun bir şekilde kullanan bir sanayi yapısına sahiptir, bu da sera gazı salınımlarını artırmaktadır. Ülkenin sanayi faaliyetleri, özellikle enerji üretimi, maden çıkarma ve ağır sanayi gibi alanlarda çevreye büyük ölçüde zarar vermektedir. Bu durum, Kazakistan'ı çevre kirliliği ve iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir oyuncu yapmaktadır. Ancak, Kazakistan, çevre dostu politikaları benimseme yolunda bazı adımlar atmıştır. 2013 yılında, Kazakistan, Paris İklim Anlaşması'na taraf olmuş ve 2050 yılına kadar karbon salınımını azaltmayı hedeflemiştir. Bu, ülkenin sanayi sektörünü daha çevre dostu hale getirmek için atılan ilk adımlardır. Kazakistan hükümeti, fosil yakıtlara dayalı sanayi altyapısını yenileyerek daha temiz enerji kaynaklarına geçiş yapmayı planlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için, ülkede

rüzgâr, güneş enerjisi ve diğer yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar artırılmaktadır. Kazakistan, önemli bir enerji üreticisi olarak, doğrudan çevresel etkilerle yüzleşmektedir. Ülke, petrol ve doğalgaz rezervleriyle dünyanın en büyük enerji üreticilerinden biri olsa da çevresel sürdürülebilirliği sağlamak adına alternatif enerji kaynaklarına yönelme çabaları başlamıştır. Rüzgâr enerjisi ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının potansiyeli oldukça yüksektir ve bu kaynaklara yapılan yatırımların artması, ülkenin sanayi politikalarında önemli bir dönüm noktasıdır. Kazakistan, çevreye duyarlı sanayi politikalarını uygulamak için hem iç pazarda hem de dış dünyada daha fazla çevresel duyarlılığa sahip enerji projelerini teşvik etmektedir. Bununla birlikte, yenilenebilir enerji altyapısının güçlendirilmesi için daha fazla stratejik işbirliği ve teknoloji transferine ihtiyaç duyulmaktadır. Sanayi faaliyetlerinin çevresel etkilerini en aza indirmek için Kazakistan hükümeti, çevre kirliliğini azaltma adına çeşitli yasal düzenlemeler ve çevre standartları getirmektedir. Özellikle madencilik ve enerji sektörlerindeki çevresel kirlenmelerin kontrol altına alınması hedeflenmektedir. Ancak, bu süreçte karşılaşılan en büyük zorluklardan biri, yerel halkın çevre kirliliği nedeniyle sağlık sorunları yaşamasıdır. Bu bağlamda, Kazakistan'ın sanayi politikaları, çevre kirliliğinin önlenmesi ve sosyal sorumluluğun artırılması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Ülkedeki sanayi kuruluşları, çevre dostu teknolojilere yatırım yaparak ve çevresel etkileri minimuma indirmeye çalışarak, uzun vadede sosyal sorumluluk projelerine daha fazla odaklanmayı planlamaktadır. Kazakistan, çevresel sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla yeşil dönüşüm projelerini desteklemeye devam etmektedir. Bu dönüşüm, sadece enerji üretiminden ibaret değildir; aynı zamanda ulaşım altyapısı, inşaat sektöründeki yeşil bina uygulamaları ve çevre dostu sanayi tesislerinin kurulmasını da kapsar. Kazakistan, sanayi sektörünü daha çevre dostu hale getirmek için çeşitli destek mekanizmaları ve teşvikler sunmaktadır. Bu kapsamda, sürdürülebilir tarım, su yönetimi, enerji verimliliği ve atık yönetimi gibi alanlarda da yatırımlar yapılmaktadır. Kazakistan'ın sanayi politikaları, bu

tür yeşil altyapı projeleriyle uyumlu hale getirilerek çevresel etkilerin azaltılması hedeflenmektedir.

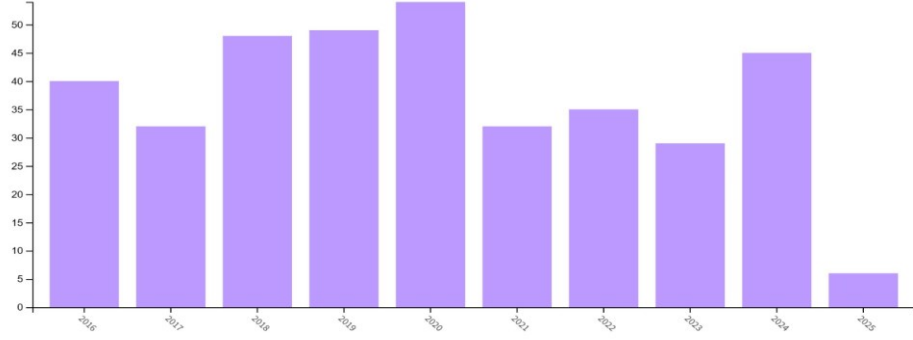
Özetleyecek olursak Kazakistan'ın sanayi politikalarının çevresel faktörlerle bağlantılı olarak şekillenen önemli bir yönü, ülkenin doğal kaynaklarının sürdürülebilir şekilde kullanılması ve çevreye duyarlı sanayi sistemlerinin benimsenmesidir. Kazakistan, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için çeşitli yasal düzenlemeler, yatırımlar ve yeşil enerji projeleri geliştirmeye devam etmektedir. Ancak, bu süreçte karşılaacağı en büyük zorluklardan biri, mevcut sanayi altyapısının çevre dostu hale getirilmesi ve çevre kirliliği ile mücadele edilmesidir. Bunlar, Kazakistan'ın sanayi politikalarının çevresel açıdan karşılaştığı fırsatlar ve zorluklara yönelik önemli adımlar olup, ülkenin ekonomik kalkınması ve çevresel sürdürülebilirliği arasında denge kurma çabalarını yansıtmaktadır.

BÖLÜM 8: BİBLİYOMETRİK ANALİZ

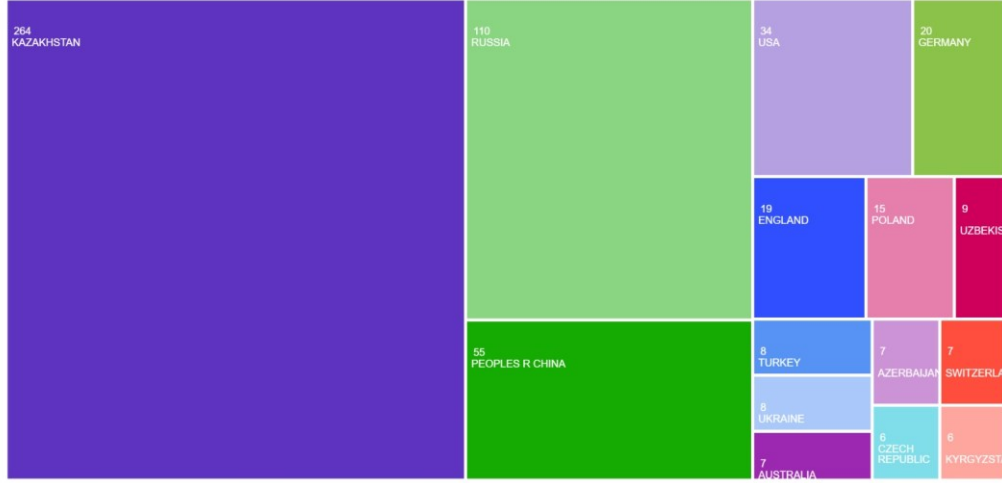
Yapılan bu bibliyometrik analiz, Kazakistan'ın ekonomik entegrasyonu, sanayi politikaları, küresel pazarlar ve ekonomik gelişme gibi konulardaki literatürü incelemektedir. Web of Science portalından elde edilen sonuçlar için çalıştırılan SQL sorguları bu dosyada yer almakta ve toplamda 506 adet bilimsel çalışma analiz edilmiştir. İlk analiz, Web of Science platformu içinde yapılmış olup, belirli anahtar kelimeler ve yazarlar üzerinden yapılan taramalar, bu alandaki ana eğilimleri ortaya koymaktadır. Son dönemde en çok kullanılan anahtar kelimeler arasında Kuşak Yol İnisyatifi, nüfus, iklim değişikliği, lojistik ve doğal kaynaklar öne çıkmaktadır. VOSviewer yoğunluk haritasına göre, ekonomik entegrasyonların daha fazla çalışılması gerektiği ve sanayi politikaları üzerine özgün araştırmalar yapılmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, 55 farklı ülke üzerine yapılan çalışmalar arasında, özellikle Suudi Arabistan ve Nepal dikkat çeken örnekler arasında yer almaktadır. Analiz edilen 1394 farklı yazardan, en az üç çalışması olan 20 yazar belirlenmiş ve bu çalışmalarda ayırık araştırmalar dikkat çekmiştir. Bu bulgular, Kazakistan'ın ekonomik politikaları ve sanayi politikaları üzerine yapılacak daha fazla özgün ve detaylı çalışmanın gerekliliğini göstermektedir.

Çalışmaların ağırlıklı kısmı ekonomi üzerinedir. Bu doğru bir tez çalışması yapılmakta olduğunun da işaretidir.

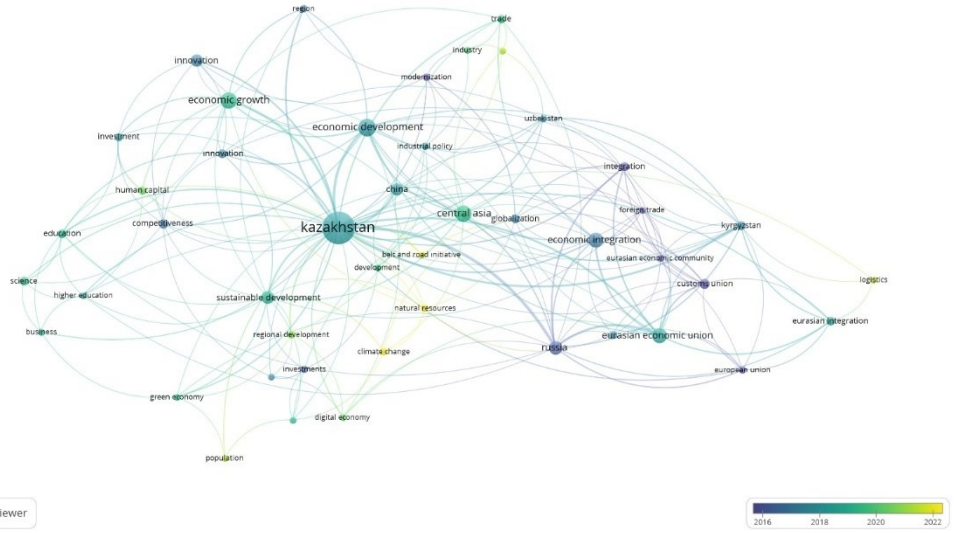
Yapılan çalışmalar, yıllar itibarıyla belirli bir seviyenin altına düşmediğini işaret ediyor.

Alanda yapılan çalışmalarda kazakistanın ilk sırada çıkması doğal. ancak ikinci üçüncü sırada Çin ve Rusya ardından da ABD geldiği görülmektedir.

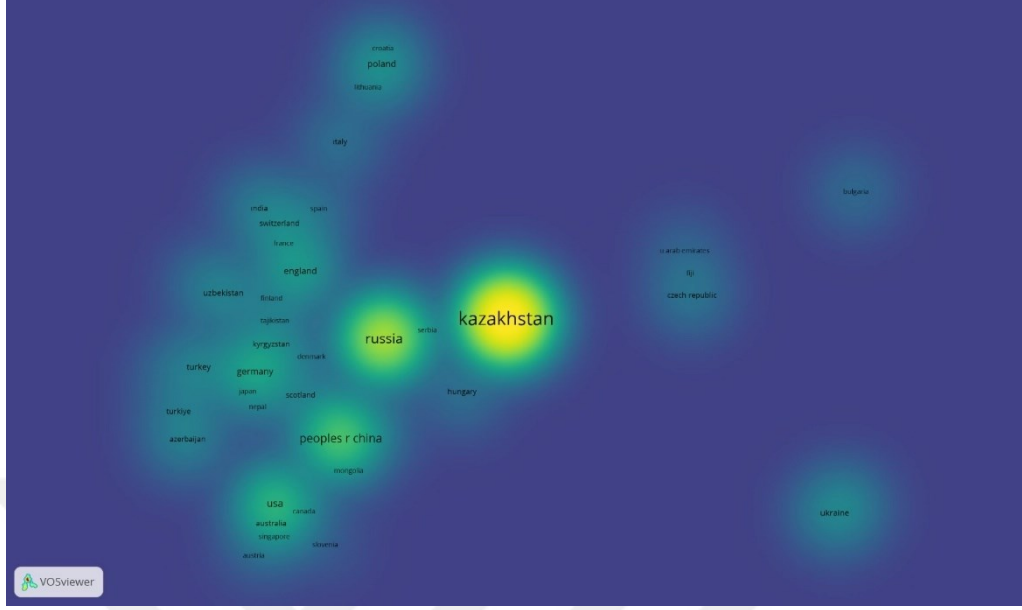

Çalışmalar sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda incelendiğinde, sanayi politikalarının ilk sırada yer aldığı ardından da ekonomik büyümenin sıralandığı görülmektedir. Çalışma konusu ile paralellik arz ediyor. bundan sonra vosviewer analizi yapılmıştır: veriler dışa aktarım yolu ile text dosyasına alınmış ve ardından vosviewer programına girdi olarak sunulmuştur.

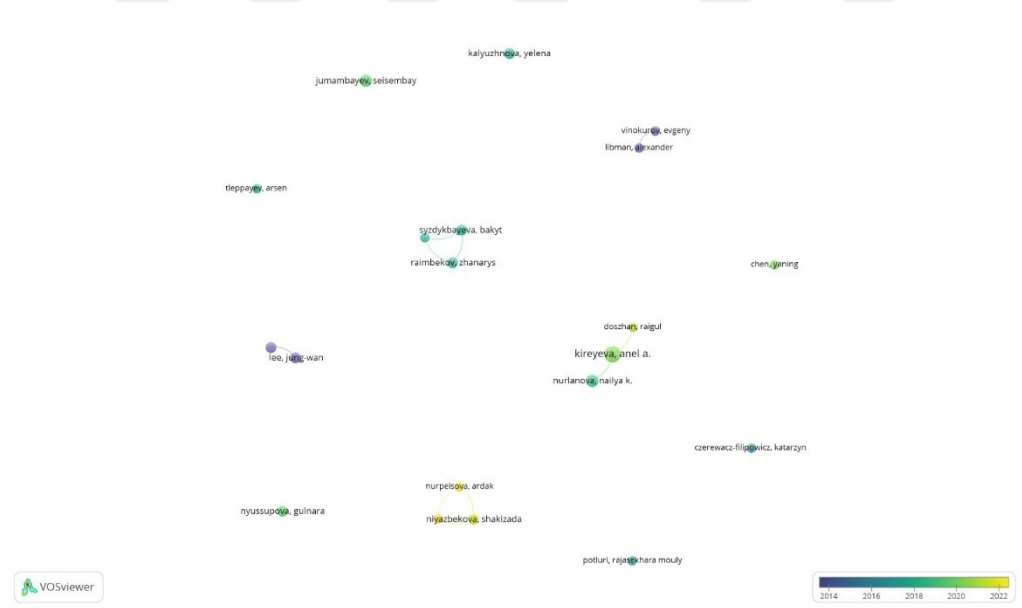

İlk analiz anahtar kelimeleri üzerine yapılmış ve iklim değişimi, kuşak yol inisiyatifi, OBOR, BRI çalışmaları dikkat çekici ve son yıllarda trend olarak çalışılmakta olan konular arasındadır. Ekonomik büyüme konusu da oldukça yoğun çalışıldığı görülmektedir.

Bu şekilde bu durum açıkça görülmektedir.

Ülke yoğunluk haritasına bakıldığında ise, Türkiye'nin yoğunluk seviyesinin henüz tamamlanmadığı ve daha da çalışılması gerektiği görülmektedir.

Yazarlar üzerinden analiz yapıldığında, genel olarak yapılan çalışmaların ayrık olduğu ve grup grup ilişkili yazarların varlığı müşahade edilmektedir.

Aşağıdaki görsel de ise en çok atıp yapılan eserler listelenmiştir.

Authors	Article Title	Source Title	Publisher	Publicatio
Kubicki, F.	Authoritarianism in Central Asia: Curse or cure?	THIRD WORLD QUARTERLY	CHARFA PUBL CO	1998
Peck, AE	Foreign investment in Kazakhstan's minerals industries	POST-SOVIET GEOGRAPHY AND ECONOMICS	V H WINSTON & SON INC	1999
Benhoff, R.	Technology Cooperation Agreement Pilot Project (TCAPP)	38TH INTERSOCIETY ENERGY CONVERSION ENGINEERING CONFERENCE & EXHIBIT (IECEC), VOLS 1 AND 2, TECHNICAL PAPERS	AMER INST AERONAUTICS & ASTRONAUTICS	2000
Kennedy, J.	Improving rail service between China and Central Asia	TRAFFIC AND TRANSPORTATION STUDIES	AMER SOC CIVIL ENGINEERS	2000
Jaffe, AM	The potential of energy as a geopolitical binding factor in Asia	POST-SOVIET GEOGRAPHY AND ECONOMICS	V H WINSTON & SON INC	2001
Krapf, R.	Radioactive fallings issues in Kirgizstan and Kazakhstan	TAILINGS AND MINE WASTE '02	A A BALKEMA PUBLISHERS	2002
Zhou, TH	Tectonics and distribution of gold deposits in China - an overview	MINERALIUM DEPOSITA	SPRINGER	2002
Sulyeyev, C.	Development of science in the Republic of Kazakhstan	INTEGRATION OF SCIENCE AND TECHNOLOGY SYSTEMS OF THE CENTRAL ASIAN REPUBLICS INTO THE WESTERN WORLD	I O S PRESS	2003
Reardon, T.	The effects of ethnocentrism and economic development on the formation of brand and ad attitudes in	EUROPEAN JOURNAL OF MARKETING	EMERALD GROUP PUBLISHING LTD	2005
Pinnick, K.	The Greater Altai Initiative: Cross-border Cooperation on Russia's Southern Periphery	REGIONAL AND FEDERAL STUDIES	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	2005
Fu, W	Macroeconomic shock spillovers from Russia to Kazakhstan	POST-COMMUNIST ECONOMIES	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	2005
Karabayev, S.	Socio-Economic Development of Aktolia Region based on materials from Russian Official Sources at	ENVLYE GOODY	Cherkas Global Univ Press	2005
Haltiwicker, A.	CONFIRMATORY ANALYSIS OF DISCONNECT BETWEEN URANIUM SUPPLY AND GDP IN KAZAKH: CIVIL AND ENVIRONMENTAL ENGINEERING REPORTS	MINERALIUM DEPOSITA	UNIV ZIELONA GORA	2005
Ma, ZH, G.	Towards common development through China's Belt and Road Initiative	INTERNATIONAL ECONOMICS AND ECONOMIC POLICY	SPRINGER HEIDELBERG	2005
Ji, YT, L.	Investigating the non-linear impacts of low-carbon development in tourism on economic growth: insight	ASIA-PACIFIC JOURNAL OF TOURISM RESEARCH	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	2005
Cieslik, A.	The growth effects of Bulgaria and Romania's EU accession: A synthetic control method examination	ENTREPRENEURIAL BUSINESS AND ECONOMICS REVIEW	CRACOW UNIV ECONOMICS	2005
Sapkota, S.	LEVERAGING ASTANA'S TOURISM TO BUILD A BRAND CITY REPUTATION	REVISTA REVISTA IBEROAMERICANA DE VITICULTURA AGRICULTURA Y RURALIDAD	UNIV SANTIAGO DE CHILE	2005
Čelintaj, A.	Analyzing the impact of the organization of Turkic states on the foreign trade of member countries	COGENT SOCIAL SCIENCES	TAYLOR & FRANCIS LTD	2004
Guletajev, A.	Assessing the Vulnerability of Lakes in Western Kazakhstan to Climate Change and Anthropogenic Str	WATER	MDPI	2004
Talshitskiy, I.	Impact of financial development on carbon dioxide emissions: empirical evidence from Azerbaijan, Rus	ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND POLICY STUDIES	SPRINGER	2004
Zhou, TH	Tectonics and distribution of gold deposits in China - an overview	MINERALIUM DEPOSITA	SPRINGER	2002
Huang, W.	Rapidly declining surface and terrestrial water resources in Central Asia driven by socio-economic and	SCIENCE OF THE TOTAL ENVIRONMENT	ELSEVIER	2001
Fu, Y, P, Y.	Climate change, water resources and sustainable development in the arid and semi-arid lands of Cen	JOURNAL OF ARID LAND	SPRINGER HEIDELBERG	2019
Jirral, D.	The relevance of International Financial Reporting Standards to a developing country: Evidence from	Ka INTERNATIONAL JOURNAL OF ACCOUNTING	WORLD SCIENTIFIC PUBL CO PTE LTD	2007
Reardon, T.	The effects of ethnocentrism and economic development on the formation of brand and ad attitudes in	EUROPEAN JOURNAL OF MARKETING	EMERALD GROUP PUBLISHING LTD	2005
Spear, H.	Food security and food self-sufficiency around the world: A typology of countries	PLOS ONE	PUBLIC LIBRARY SCIENCE	2019
Moore, MA	Cancer Epidemiology and Control in North-Western and Central Asia - Past, Present and Future	ASIAN PACIFIC JOURNAL OF CANCER PREVENTION	ASIAN PACIFIC ORGANIZATION CANCER PREVENTION	2010
Vuan, JD	China's Role in Establishing and Building the Shanghai Cooperation Organization (SCO)	JOURNAL OF CONTEMPORARY CHINA	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	2010
Domjan, F.	A Comparative Study of Resource Nationalism in Russia and Kazakhstan 2004-2008	EUROPE-ASIA STUDIES	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	2010
Radošević, B.	Between vision and reality: Promoting innovation through technoparks in an emerging economy	TECHNOVATION	ELSEVIER SCIENCE BV	2009
Huang, JC	Spatiotemporal characteristics and driving mechanism of the coupling coordination degree of urbaniza	JOURNAL OF GEOGRAPHICAL SCIENCES	SCIENCE PRESS	2020
Zhang, XP	Economic growth, energy consumption, and carbon emission nexus: fresh evidence from developin	ENVIRONMENTAL SCIENCE AND POLLUTION RESEARCH	SPRINGER HEIDELBERG	2019
Johnson, S.	How international oil and gas companies respond to local content policies in petroleum-producing dev	ENERGY POLICY	ELSEVIER SCI LTD	2014
Johnston, S.	The Belt and Road Initiative: What is it for China?	ASIA & THE PACIFIC POLICY STUDIES	WILEY	2019
Macháček, R.	RETRACTED: Predatory publishing in Scopus: evidence on cross-country differences (Retracted article)	SCIENTOMETRICS	SPRINGER	2021

BÖLÜM 9: SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Bu çalışmada, Kazakistan'ın sanayi politikalarının geleceği, PESTLE analizi çerçevesinde kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve ülkenin karşılaştığı zorluklar, fırsatlar ve stratejik yönelimler üzerinde derinlemesine bir anlayış geliştirilmiştir. Bu bağlamda, akademik katılımcılar, iş dünyası profesyonelleri ve siyasi figürlerle yapılan röportajlar, Kazakistan'ın sanayi sektöründeki durumunun yanı sıra bu sektörün geleceği hakkında farklı bakış açıları sunmuştur. Katılımcıların her biri, ülkenin sanayi politikalarını, ekonomik büyüme, teknolojik dönüşüm, dış ilişkiler ve sosyal eşitsizlikler gibi bir dizi önemli faktör etrafında ele almış ve bunlar üzerinden çözüm önerileri geliştirmiştir.

Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, sanayi sektörünü yeniden yapılandırarak küresel pazarda rekabet edebilir bir konuma gelmeye çalışmıştır. Ancak, bu süreçte yaşanan sıkıntılar ve karşılaşılan engeller, ülkenin sanayi politikalarının sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel boyutlarının da büyük bir dikkatle ele alınması gerektiğini göstermektedir. Kazakistan'ın sanayi politikalarının, yalnızca petrol ve gaz gibi doğal kaynaklar üzerinden şekillenmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, iş dünyası ve akademik katılımcıların önerdiği gibi, ileri teknolojiye dayalı sanayilerin geliştirilmesi, dijitalleşme ve yeşil enerji yatırımlarına öncelik verilmesi, gelecekteki ekonomik büyüme için hayati önem taşımaktadır. Bölgesel ve küresel ekonomik entegrasyon da Kazakistan'ın sanayi politikalarındaki en önemli yönlerden birini oluşturmaktadır. Katılımcılar, özellikle Çin'in artan etkisi ve Avrasya Ekonomik Birliği gibi bölgesel projelerin, Kazakistan'ın sanayi sektörünü hem tehdit edebileceğini hem de fırsatlar sunabileceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda,

Kazakistan'ın dış politikada dengeleyici bir strateji izlemesi ve Batı ile ilişkilerini güçlendirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yabancı yatırımların yalnızca altyapı değil, aynı zamanda ileri teknoloji, otomotiv, kimya ve yeşil enerji gibi alanlara yönlendirilmesi, Kazakistan'ın sanayi sektörünü çeşitlendirebilir ve küresel ekonomik rekabette daha güçlü bir konuma gelmesini sağlayabilir. Sosyal eşitsizlik ve iş gücü piyasasındaki dönüşüm, Kazakistan'ın iç politikalarında çözülmesi gereken önemli meselelerdendir. Kırsal ve şehir arasındaki gelir uçurumunun giderilmesi, yerel sanayilerin güçlendirilmesi ve eğitim sisteminin sanayi sektörüne yönelik reformlarla uyumlu hale getirilmesi, toplumsal huzursuzlukları önleyebilir ve ekonomik kalkınmayı daha adil bir şekilde sağlayabilir. Genç iş gücünün teknolojik dönüşüme adapte olması, Kazakistan'ın sürdürülebilir büyümesinin temel taşlarından biri olacaktır. Çevresel faktörler de sanayi politikalarının geleceğinde belirleyici bir rol oynayacaktır. Kazakistan'ın enerji sektöründeki yeşil dönüşüm, yalnızca çevresel faydalar sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yeşil enerji yatırımları ile yeni iş fırsatları yaratacak, ülkenin sanayi altyapısının modernizasyonunu hızlandıracaktır. Bu dönüşüm sürecinin etkin bir şekilde yönetilmesi, Kazakistan'ı çevre dostu sanayi politikalarına yönlendirecek ve küresel yeşil ekonomi trendleriyle uyum içinde olmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Kazakistan'ın sanayi politikalarının geleceği, yalnızca ekonomik büyüme ile sınırlı kalmayıp, sosyal, çevresel ve teknolojik faktörleri de kapsayan bir dizi karmaşık bileşeni içermektedir. Ülkenin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmesi için güçlü bir politika reformu ve stratejik planlama gerekmektedir. Yabancı yatırımların, yerli sanayilerle uyum içinde gelişmesi, sosyal eşitsizliklerin azaltılması ve çevre dostu sanayi yatırımlarının artırılması, Kazakistan'ın sürdürülebilir bir sanayi geleceği için kritik adımlar olacaktır. Kazakistan, bu çok boyutlu stratejileri hayata geçirerek, ekonomik büyümeyi sağlarken toplumsal huzuru ve çevresel sürdürülebilirliği de göz önünde bulundurmalıdır.

ÖNERİLER

Akademiye Öneriler

Kazakistan'ın sanayi dönüşümü sürecinde en önemli faktörlerden biri, eğitim sisteminin sanayinin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesidir. Akademik kurumlar, sanayi sektörüyle daha yakın bir işbirliği içinde çalışarak, gelişen teknolojilere odaklanan eğitim programları oluşturmalıdır. Özellikle dijitalleşme, yapay zekâ, robotik teknolojiler ve yeşil enerji gibi alanlarda uzmanlaşmış bir iş gücü yetiştirebilmek için üniversiteler, iş dünyası ile ortak projeler geliştirmelidir. Akademik dünyada yapılan bu stratejik değişiklikler, Kazakistan'ın sanayi politikalarındaki hedeflerin hayata geçirilmesine katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda uluslararası rekabetteki yerini güçlendirecektir.

Akademi, sanayi politikalarının gelişimine katkı sağlamak için araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerini teşvik etmelidir. Üniversiteler, sanayinin ihtiyaçlarına uygun, pratik çözümler geliştiren araştırmalar yapmalı ve bu araştırmaların sonuçlarını sanayiyle paylaşmalıdır. Akademik kurumlar, sadece teorik değil aynı zamanda uygulamalı bilimler üzerinde de yoğunlaşarak, inovasyon ve teknolojiye dayalı araştırmalarla sanayinin rekabet gücünü artıracak yeni fikirler sunmalıdır. Ar-Ge yatırımları artırılarak, bilimsel yeniliklerin sanayiye aktarılması sağlanmalıdır. Kazakistan'daki akademik kurumlar, küresel araştırma ağlarına dahil olmalı ve uluslararası işbirliklerini artırmalıdır. Uluslararası üniversiteler ve araştırma merkezleri ile ortak projeler geliştirilerek, küresel bilgi birikiminden faydalanılmalıdır. Özellikle Çin, Rusya ve Avrupa ile yapılan eğitim ve araştırma işbirlikleri, Kazakistan'ın sanayi alanındaki gelişimini destekleyecektir. Akademik dünyada uluslararası düzeyde tanınan projelere imza atılması, Kazakistan'ın global rekabet gücünü artıracaktır.

Çevresel sürdürülebilirlik, sanayi politikasının önemli bir boyutu olarak ele alınmalıdır. Akademik kurumlar, çevre dostu sanayi üretimi ve yeşil enerji

alanlarında araştırmalar yaparak, Kazakistan'a özgü yenilikçi çözümler geliştirmelidir. Bu süreçte, üniversiteler çevresel sorunların çözümüne yönelik yaratıcı ve etkili çözümler üreterek, devletin çevre dostu sanayi projelerini desteklemesine yardımcı olmalıdır.

Devlete Öneriler

Devlet, Kazakistan'ın sanayi sektörünün dijitalleşmesini desteklemek için finansal teşvikler ve vergi avantajları sunmalıdır. Dijital dönüşüm, sanayinin daha verimli hale gelmesini sağlayacak ve üretim süreçlerini uluslararası rekabete uygun hale getirecektir. Hükümet, yerli şirketlere teknoloji yatırımları konusunda teşvikler vererek, dijital altyapının güçlendirilmesini sağlamalıdır. Ayrıca, dijitalleşme süreçlerine yönelik devlet destekli eğitim programları oluşturulmalı ve bu alanda eğitimli iş gücünün yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomi, Kazakistan'ın sanayi politikalarında öncelikli bir yer tutmalıdır. Devlet, yenilenebilir enerji projelerine yatırımları teşvik etmeli ve çevre dostu sanayi projelerinin gelişmesi için gerekli altyapıyı sağlamalıdır. Bu alanda, vergi indirimleri, hibeler ve diğer teşvikler sunularak, şirketlerin çevre dostu üretim süreçlerine geçişi hızlandırılmalıdır. Kazakistan, özellikle güneş ve rüzgar enerjisi gibi temiz enerji kaynaklarıyla ilgili projeleri hızlandırarak, sanayisini daha sürdürülebilir bir hale getirebilir. Kazakistan, eğitim alanında ciddi reformlar yaparak, sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünü yetiştirmelidir. Üniversiteler ve akademik kurumlar, sanayi sektörünün gelişimini desteklemek amacıyla Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla yatırım yapmalıdır. Devlet, akademik araştırmaların ticari potansiyele dönüşmesini teşvik etmek için Ar-Ge fonlarını artırmalı ve sanayi ile işbirliğini güçlendirmelidir. Eğitim politikaları, dijital becerilere odaklanarak, modern sanayi sektörüne uyum sağlayacak bir iş gücü yetiştirmelidir.

Devlet, Kazakistan'ı küresel pazara entegre etmek için ticaret politikalarını gözden geçirmeli ve dış yatırımcıları çekmek adına stratejiler geliştirmelidir.

Serbest ticaret anlaşmalarının yapılması ve bölgesel ekonomik birliklere katılımın artırılması, Kazakistan'ın sanayi ürünlerinin küresel pazarda daha geniş bir alana yayılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, uluslararası yatırımların ülkeye çekilmesi için devlet, yatırımcı dostu bir ortam yaratmalı ve bu yatırımların yerli sanayiye katkı sağlamasını güvence altına almalıdır.

İş Dünyasına Öneriler

Kazakistan'daki iş dünyası, sanayi dönüşümünü desteklemek için yenilikçi teknolojilere yatırım yapmalıdır. Özellikle dijitalleşme, yapay zekâ, robot teknolojileri ve otomasyon gibi alanlar, üretim süreçlerini daha verimli hale getirecek ve rekabetçi bir avantaj sağlayacaktır. İş dünyası, yeni teknolojileri benimseyerek, Kazakistan'ın sanayisini küresel pazarda daha güçlü bir konuma getirebilir. Bu dönüşüm, sadece üretim kapasitesini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda iş gücünün verimliliğini de yükseltecektir. Dolayısıyla, iş insanları ve yöneticiler, iş süreçlerine dijital teknolojileri entegre etmek için gerekli altyapıyı ve eğitimleri sağlamak adına büyük bir sorumluluk taşımaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik, iş dünyasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. İş dünyası, çevre dostu üretim süreçleri ve yeşil enerji kullanımı konusunda daha fazla yatırım yaparak, Kazakistan'ın uluslararası çevre standartlarına uygun bir sanayi politikası izlemesine katkı sağlayabilir. Özellikle yenilenebilir enerji sektörüne yapılacak yatırımlar, ülkenin enerji bağımsızlığını artıracak ve sanayinin çevresel etkilerini azaltacaktır. İş dünyası, bu alanlarda çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesine öncülük ederek hem ekonomik kazanç sağlayabilir hem de çevreyi koruma adına somut adımlar atabilir. Kazakistan'ın sanayi sektörünün büyümesi ve gelişmesi için en önemli unsurlardan biri, nitelikli iş gücüdür. İş dünyası, üniversitelerle işbirliği yaparak, sanayinin ihtiyaç duyduğu yeteneklere sahip bir iş gücü yetiştirilmesine katkı sağlamalıdır. Eğitim kurumları, dijital beceriler, mühendislik, yeşil enerji ve diğer yüksek teknoloji alanlarında daha fazla program sunmalı, iş dünyası ise bu alanda öğrencilere staj ve iş imkanları sağlamalıdır. Aynı zamanda, mevcut iş

gücünün dijital dönüşüme uyum sağlaması için iş yerlerinde eğitim programları düzenlenmeli, çalışanların yetkinlikleri artırılmalıdır. İş dünyası, Kazakistan'ın sanayi politikasına yön verecek stratejik işbirlikleri kurmalıdır. Küresel pazarlarda rekabet edebilmek için yerli sanayiciler, uluslararası firmalarla ortaklıklar kurarak, teknolojik gelişmeleri yakından takip etmeli ve yenilikçi çözümler geliştirmelidir. Bunun yanı sıra, sanayinin çeşitlendirilmesi sürecinde yabancı yatırımcılarla işbirlikleri yaparak, dışa açık bir ekonomik model benimsenmelidir. Böylece, Kazakistan, dünya pazarlarında rekabet avantajı elde edebilir ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlayabilir. Ayrıca, ülkenin coğrafi konumu da göz önünde bulundurulduğunda, Avrasya'daki diğer ülkelerle stratejik işbirlikleri kurmak, ticaret hacmini artırabilir. İş dünyası, Kazakistan'ın sanayi politikasına katkı sağlamak için finansal yatırımlarını artırmalıdır. Kazakistan hükümeti, iş dünyasının yatırım yapmasını teşvik etmek için vergi indirimleri, hibeler ve diğer finansal teşvikler sunmalıdır. Bu tür destekler, iş dünyasının büyük altyapı projelerine yatırım yapmasını kolaylaştırabilir. Ayrıca, iş dünyası, devletin bu tür teşvikleri en iyi şekilde değerlendirmesi için stratejik finansal planlar oluşturmalıdır. Kazakistan'ın büyüyen sanayi sektörüne katkı sağlamak için dış yatırımcıları ülkeye çekmeye yönelik yeni stratejiler geliştirilmeli ve bu stratejiler iş dünyası ile işbirliği içinde uygulanmalıdır. Kazakistan, geniş topraklara sahip bir ülke olarak lojistik altyapısını güçlü tutmalıdır. İş dünyası, sanayi ve lojistik sektörlerinde yapılacak yatırımların önemini kavrayarak, bu alanlara yönelmelidir. Lojistik altyapısının güçlendirilmesi, Kazakistan'ın bölgesel ve küresel ticaret yolları üzerindeki stratejik önemini artıracaktır. Bu süreçte hem yerli hem de yabancı yatırımcılar tarafından yapılacak yatırımlar, sanayi sektörünü destekleyecek ve dış ticaretin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Lojistik yatırımlarının yanı sıra, sanayi bölgelerinin modernizasyonu da gereklidir. Bu sayede, üretim süreçlerinin daha verimli hale gelmesi sağlanabilir. İş dünyası, Kazakistan'ın sanayi geleceğini şekillendirmek için inovasyon kültürünü desteklemelidir. Yeni fikirlerin ortaya çıkması, yenilikçi iş modellerinin geliştirilmesi ve teknolojik ilerlemelerin hayata geçirilmesi için iş dünyasında inovasyonun yaygınlaştırılması gerekir.

Şirketler, Ar-Ge yatırımlarına daha fazla önem vererek, yeni teknolojiler geliştirebilir ve bu sayede sanayinin çeşitlenmesine katkı sağlayabilir. Yenilikçi ve yaratıcı iş süreçlerinin uygulanması, Kazakistan'ın küresel pazarla entegrasyonunu hızlandıracak ve rekabet gücünü artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Abzal, A. (2019). Kazakistan'ın Dış Politikasındaki Stratejik Dönemler ve Bölgesel İlişkiler. *Almaty: Kazakistan Üniversitesi Yayınları*.
- Aitkhozhin, K. (2016). The Role of Kazakhstan in the Soviet Economic Plan. *Central Asia Review*, 10(2), 45-60.
- Akbaş, M. (2018). *Kazakistan'da Ekonomik Kalkınma ve Sanayi Politikaları*. Ankara: Türk-Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Aydın, M. (2019). *Yabancı Yatırım ve Ekonomik Kalkınma: Kazakistan Örneği*. Ankara: Bilimsel Araştırmalar Yayınları.
- Baizhanov, A. (2010). Economic Relations between Kazakhstan and Russia: Trends and Prospects. *Journal of Eurasian Studies*.
- Baker, C., & Glazebrook, M. (2020). *Kazakhstan: A Country of Opportunities and Challenges*. Oxford University Press.
- Berk, A. (2014). *Sovyet Ekonomisinin Yapısı ve Kazakistan'ın Ekonomik Kalkınması*. Almatı: Kazakistan Ekonomi Yayınları.
- Berk, A. (2016). *Kazakistan Ekonomisinin Yapısı ve Sanayi Altyapısındaki Değişimler*. Almatı: Kazakistan Ekonomi Yayınları.
- Bissenova, A. (2015). Kazakistan'da Etnik Yapı ve Sosyo-Politik Değişimler. *Kazakistan Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 15-28.
- Bissenova, A. (2017). *Bağımsızlık Sonrası Kazakistan'ın Etnik Kimliği ve Kültürel Politikaları*. Almatı: Kazakistan Üniversitesi Yayınları.
- Bryant, R. (2014). Kazakistan'ın Enerji Sektörüne Yatırımlar: Gelecek Perspektifleri. *Orta Asya Dergisi*, 13(2), 45-67.
- Choi, J. (2015). The Strategic Importance of Kazakhstan's Mining and Energy Resources. *Studies on the Asian Economy*.
- Cihan, A. (2012). *Sovyetler Sonrası Ekonomik Dönüşüm: Kazakistan Örneği*. İstanbul: İktisat ve Toplum Yayınları.
- Çelik, İ. (2016). Kazakistan'ın Jeopolitik Stratejisi ve Bölgesel Etkileri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(4), 34-50.

- Çelik, I. (2020). Kuşak ve Yol Girişimi Çerçevesinde Kazakistan'ın Rolü. *Avrasya Araştırmaları*, 7(1), 77-94.
- Çetin, E. (2019). Kazakistan'da Yabancı Yatırımların Sosyal Eşitsizlik Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 203-222.
- Demir, Z. (2021). *Kazakistan ve Yeni Sanayileşme Stratejisi: Enerji ve Teknoloji Yatırımları*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Ernst&Young. (2011). *Kazakistan'ın Ekonomik Dönüşümü: Sovyetler Birliği Sonrası Gelişmeler*. Ernst & Young Global Limited.
- Ernst&Young. (2012). *Kazakistan Ekonomisi ve Yatırım Stratejileri*. Astana: Ernst & Young Araştırma Raporu.
- Ernst&Young. (2015). *Sovyet Sonrası Kazakistan: Sanayi ve Sosyo-ekonomik Yapı*. Astana: Ernst Young.
- Görkem, B. (2020). Soviet Agrarian Policies in Kazakhstan and Industrialization. *Agricultural History Journal*, 9(4), 115-130.
- Gültekin, M. (2019). Kazakistan'ın Batı ile Enerji Ticareti ve Dış Politika Dinamikleri. *Orta Asya Çalışmaları*, 3(2), 15-32.
- Günay, A. (2018). Kazakistan'ın Dış Yatırım Stratejileri ve Sosyo-Ekonomik Sonuçlar. *Ekonomi Araştırmaları*, 7(1), 45-61.
- Hassan, S. (2014). *Sovyet Sonrası Ekonomik Dönüşüm ve Kazakistan'ın Yeni Sanayi Politikaları*. İstanbul: Türkiye Ekonomi Araştırma Enstitüsü.
- IMF. (2005). *Kazakhstan: Economic Reform and Transition*. International Monetary Fund.
- Karakurt, M., & Çelik, İ. (2018). Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki Yeri ve Ekonomik Entegrasyon Süreci. *Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 45-63.
- Karatay, A. (2016). *Kazakistan Ekonomisi: Geçiş Süreci ve Dış Yatırım Politikaları*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Kaya, R. (2023). *Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Kazakistan'ın Bölgesel Rolü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Marat, A. (2017). *Kazakhstan's Economic Transformation: The Road to Integration*. Central Asian Economic Review.

- Öztürk, Z. (2015). Kazakistan'da Çevresel Politikalar ve Dış Yatırım İlişkileri. *Çevre ve Kalkınma*, 6(2), 134-150.
- Pavlov, V. (2012). *Sovyet Dönemi Kazakistan Sanayileşmesi ve Sosyo-Politik Etkiler*. Almatı: Kazakistan Üniversitesi Yayınları.
- Pavlov, V. (2014). *Kazakistan'ın Bağımsızlık Sonrası Sanayileşme Süreci ve Sosyo-Politik Sonuçları*. Astana: Kazakistan Ekonomi Bakanlığı.
- Pomfret, R. (2019). *The Economics of Central Asia*. Cambridge University Press.
- Smith, M. (2018). Kazakhstan's International Competitive Position in the Mining and Energy Sector. *Journal of Economic and Social Research*, 28(4), 122-138.
- Sultanov, B. (2002). *Kazakhstan's Energy Strategy and Foreign Investment*. Eurasian Economic Review.
- Syrmankulov, K. (2016). *Kazakhstan's Economic Transition: A Critical Overview*. Central Asia Economic Studies.
- Syrmankulov, N. (2016). *Kazakistan'ın Ekonomik Dönüşümü: Bağımsızlık ve Sonrasındaki Sanayileşme Politikaları*. Astana: Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü.
- Syrmankulov, N. (2018). *Sovyetler Sonrası Kazakistan: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Dönüşüm*. Astana: Kazakistan Ekonomi Bakanlığı.
- Şahin, H. (2016). *Sovyetler Birliği'nde Sanayi Politikaları ve Kazakistan'a Etkileri*. İstanbul: Türkiye Ekonomi Araştırma Enstitüsü.
- Torgbenu, T. (2018). The Impact of Investments in the Mining and Energy Sector: Kazakhstan's Integration into the Global Market. *Foreign Investments and Mineral Resources in Kazakhstan*.
- Torgbenu, T. (2019). *Privatization and Its Impact on Economic Development: The Case of Kazakhstan*. International Journal of Economic Development.
- Türkmen, S. (2020). *Orta Asya'da Sanayi ve Lojistik Gelişimi: Kazakistan'ın Stratejisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.

- UNESCAP. (2021). *Central Asia: A Region in Transformation*. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.
- WorldBank. (2003). *Kazakhstan: From Transition to Development*. World Bank Report.
- Yıldırım, E. (2015). *Kazakistan'ın Enerji Politikalarının Ekonomik Etkileri*. Ankara: Bilkent Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, S. (2013). *Kazakistan'daki Sanayi Yapısının Gelişimi: Sovyetler Döneminden Günümüze*. Ankara: Orta Asya Araştırmaları Yayınları.
- Yılmaz , R. (2017). Kazakistan'ın Enerji Sektörü ve Çevresel Etkiler. *Çevre Araştırmaları Dergisi*, 25(3), 88-102.
- Yılmaz, B., & Yavuz, M. (2021). Kazakistan'ın Ekonomik Çeşitlendirilmesi ve Sanayi Politikaları. *Uluslararası Ekonomi ve Politika Dergisi*, 6(4), 53-71.
- Yılmaz, R. (2020). Kazakistan'ın Gelecekteki Yabancı Yatırım Stratejileri ve Çevresel Sürdürülebilirlik. *Journal of Central Asian Studies*, 12(1), 56-78.
- Zhanibekov, S. (2021). *Kazakhstan's Energy Sector and Its Global Implications*. Springer.